

Izdevums
latviešu valodā

Informācija un paziņojumi

59. sējums

2016. gada 24. februāris

Saturs

I Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi

REZOLŪCIJAS

Eiropas ekonomikas un sociālo lietu komiteja

EESK 512. plenārsesija 2015. gada 9. un 10. decembrī

2016/C 071/01 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Rezolūcija par bēgļiem 1

ATZINUMI

Eiropas ekonomikas un sociālo lietu komiteja

EESK 512. plenārsesija 2015. gada 9. un 10. decembrī

2016/C 071/02 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "KLP vienkāršošana" (izpētes atzinums) 3

2016/C 071/03 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Augstskolu līdzdalība Eiropas veidošanā" (pašiniciatīvas atzinums) 11

2016/C 071/04 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Inženieru loma Eiropas reindustrializācijā" (pašiniciatīvas atzinums) 20

2016/C 071/05 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Nanotehnoloģija konkurētspējīgai ķīmijas rūpniecībai" (pašiniciatīvas atzinums) 27

III Sagatavošanā esoši tiesību akti

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 512. plenārsesija 2015. gada 9. un 10. decembrī

2016/C 071/06 Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "2014. gada ziņojums par konkurences politiku"" (COM(2015) 247 final) 33

2016/C 071/07	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei "Taisnīga un efektīva uzņēmumu ienākuma nodokļa sistēma Eiropas Savienībā: piecas galvenās rīcības jomas" (COM(2015) 302 final)	42
2016/C 071/08	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Eiropas programma migrācijas jomā" (COM(2015) 240 final)	46
2016/C 071/09	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido krīzes pārceļšanas mehānismu un groza Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 26. jūnija Regulu (ES) Nr. 604/2013, ar ko paredz kritērijus un mehānismus, lai noteiktu dalībvalsti, kura ir atbildīga par trešās valsts valstspiederīgā vai bezvalstnieka starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšanu, kas iesniegts kādā no dalībvalstīm" (COM(2015) 450 final – 2015/0208 (COD))	53
2016/C 071/10	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2003/87/EK, lai sekmētu emisiju izmaksēfektīvu samazināšanu un investīcijas mazoglekļa risinājumos" (COM(2015) 337 final – 2015/0148 (COD)) . .	57
2016/C 071/11	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "Digitālā vienotā tirgus stratēģija Eiropai" (COM(2015) 192 final)	65
2016/C 071/12	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "ES Rīcības plāns cīņai pret migrantu kontrabandu (2015.–2020. gads)" (COM(2015) 285 final)	75
2016/C 071/13	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido ES kopējo drošu izcelsmes valstu sarakstu Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2013/32/ES par kopējām procedūrām starptautiskās aizsardzības statusa piešķiršanai un atņemšanai nolūkā un ar ko groza Direktīvu 2013/32/ES" (COM(2015) 452 final) . .	82

I

(Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi)

REZOLŪCIJAS

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 512. PLENĀRSESĪJA 2015. GADA 9. UN 10. DECEMBRĪ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Rezolūcija par bēgļiem

(2016/C 071/01)

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) savā 2015. gada 9. un 10. decembra plenārsesijā (2015. gada 10. decembra sēdē) pieņēma šo rezolūciju ar 174 balsīm par, 8 pret un 9 atturoties.

1. EESK dedzīgi atbalsta svarīgo darbu, ko pilsoniskā sabiedrība veic saistībā ar bēgļiem, kuri bēg no kara plosītajām valstīm un kuri tāpēc ir pelnījuši aizsardzību saskaņā ar Ženēvas konvenciju. Bez šiem sabiedrības veiktajiem pasākumiem traģiskā humanitārā situācija, kas izveidojusies daudzās Eiropas valstīs, varētu būt katastrofāla. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja ir cieši apņēmusies vērst uzmanību uz šo realitāti, lai nodrošinātu, ka Eiropas iestādes, valdības un citi politikas dalībnieki to pienācīgi ņem vērā.

2. EESK patlaban organizē apmeklējumus, lai tiktos ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām, kas piedāvā palīdzību bēgļiem 11 dalībvalstīs (Ungārijā, Polijā, Maltā, Grieķijā, Vācijā, Austrijā, Slovēnijā, Bulgārijā, Zviedrijā, Itālijā, Horvātijā) un Turcijā, jo šīs valstis bēgļu plūsmas skar visvairāk. Tā kā Komiteja ir organizētas pilsoniskās sabiedrības pārstāvības organizācija Eiropas iestādēs, mēs paudsim tās viedokli Eiropas līmenī.

3. EESK uzskata, ka pašreizējā situācijā Eiropas Savienībai ir nepieciešams izveidot drošus humanitāros koridorus bēgļiem no valstīm, ko skāris karš un ko apdraud terorisms, un tas jā dara kopīgi ar valstīm, kurās šie bēgļi ir koncentrēti visvairāk. Papildus tam mums ir jāizveido patiesi kopēja Eiropas patvēruma sistēma, kuras pamatā ir saskaņotas procedūras visā ES. Tas ietver vienotu patvēruma statusu un patvēruma lēmumu savstarpēju atzīšanu, kopīgu atbildību, solidaritāti un pasākumus attiecībā uz pārceļšanu un pārmitināšanu, kā arī pārskatītu Dublīnas regulu. Turklāt ir vajadzīga solidāras un noturīgas sloga sadales sistēmas, kuru pirmais īstenošanas posms būtu pastāvīga, taisnīga un obligāta kārtība, kādā personas, kas meklē aizsardzību, tiek sadalītas starp visām ES dalībvalstīm. Ņemot vērā ārkārtējos apstākļus un saskaņā ar Stabilitātes un izaugsmes paktu, ar bēgļu uzņemšanu saistītās papildu izmaksas pēc rūpīgas pārbaudes nebūtu jāiekļauj dalībvalstu budžeta deficītu aprēķinos.

4. EESK pauž nopietnas bažas arī par to, ka pašlaik ir apdraudēts Šengenas nolīgums un brīvas pārvietošanās princips, kas ir viens no galvenajiem sasniegumiem, kurš dod labumu ES iedzīvotājiem. Ļoti svarīgi ir pienācīgi nodrošināt Šengenas valstu ārējās robežas. Iekšējo šķēršļu atjaunošana un žogu celšana tomēr netuvinās ES pilsoņus un neveicinās ES pilsoniskumu.

5. Ļoti svarīgi ir arī nekavējoties izstrādāt pasākumus, kuru mērķis ir likvidēt pašreizējās bēgļu plūsmas pamatcēloņus. Šajos jautājumos Eiropas Savienībai ir jāsadarbjas ar izcelsmes un tranzīta valstīm, un EESK uzskata, ka šajā sadarbībā Komisijai jāizmanto pieeja, kuras pamatā būtu ne vien drošības apsvērumi, bet arī cilvēktiesības. Visbeidzot, EESK uzsver, ka dialogā ar trešām valstīm ir jāiesaista pilsoniskā sabiedrība.

6. EESK, pamatojoties uz savu ilglaicīgo pieredzi migrācijas jautājumos – pēdējos gados galvenokārt caur Eiropas integrācijas/migrācijas forumu –, uzskata, ka bēgļu integrācijai un iekļaušanai mūsu sabiedrībā jābūt divvirzienu procesam, kurā līdz ar valstu valdībām un vietējām pašvaldībām būtiska nozīme ir sociālajiem partneriem un citām pilsoniskās sabiedrības organizācijām. Prioritāte būtu jāpiešķir piekļuvei darba tirgum un, konkrētāk, kvalifikāciju atzīšanai un nepieciešamās arodapmācības un valodu apmācības nodrošināšanai. Eiropas Savienībai būtu jāuzsāk virkne pasākumu uzņemšanas valstīs un Eiropas Savienībā, lai centralizētu darba pieteikumus, apmācību un prasmju atzīšanu.

7. Lai radītu nepieciešamo sociālo vienprātību visā Eiropā, būtiski ir nodrošināt vienlīdzīgu attieksmi pret visiem un pilnībā ievērot gan ES pilsoņu, gan bēgļu sociālās tiesības Eiropā, īpašu uzmanību pievēršot visneaizsargātākajām personām. Svarīgi ir laikus veikt ieguldījumus, kuru mērķis ir bēgļus integrēt sabiedrībā un darba tirgū, lai viņiem palīdzētu pārstrukturēt savu dzīvi, vienlaikus samazinot iespēju rasties konfliktiem ar vietējiem iedzīvotājiem un izvairīties no lielākām izmaksām nākotnē. Lai to sasniegtu, ir svarīgi nodrošināt atbilstošu finansējumu vietējiem sabiedriskajiem pakalpojumiem un pilsonisko dialogu starp bēgļiem un vietējiem iedzīvotājiem.

Briselē, 2015. gada 10. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

ATZINUMI

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 512. PLENĀRSESĪJA 2015. GADA 9. UN 10. DECEMBRĪ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “KLP vienkāršošana”**(izpētes atzinums)**

(2016/C 071/02)

Ziņotājs: Seamus BOLAND

Eiropas Komisija saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu 2015. gada 2. septembrī nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“KLP vienkāršošana”

(izpētes atzinums).

Par komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2015. gada 18. novembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 512. plenārajā sesijā, kas notika 2015. gada 9. un 10. decembrī (2015. gada 9. decembra sēdē), ar 196 balsīm par, 9 balsīm pret un 26 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzīst, ka Eiropas Komisija ir noteikusi par prioritāti būtiski vienkāršot kopējās lauksaimniecības politikas (KLP) īstenošanu un ka tā jau ir ierosinājusi un turpinās ierosināt konkrētu Komisijas tiesību aktu vienkāršošanu, lai ES tiesību akti būtu vieglāk saprotami un praktiski īstenojami.

1.2. EESK uzskata, ka vienkāršošanas procesa neatņemama sastāvdaļa ir labāka pārredzamība, lielāka juridiskā noteiktība un nevajadzīga administratīvā sloga un ar to saistīto izdevumu samazināšana lauksaimniekiem, citiem saņēmējiem, ražotāju organizācijām un valstu pārvaldes iestādēm.

1.3. Sistēma jāvienkāršo iespējami ātrāk, nodrošinot atvieglojumus it īpaši lauksaimniekiem. Būtiski ir to papildināt ar informatīvu un izglītojošu atbalstu.

1.4. EESK atzīst Komisijas centienus vienkāršot jaunās KLP īstenošanu, ņemot vērā dalībvalstu ziņojumus un pieņemtos lēmumus. Ar pašreizējo pieeju ir grūti veikt būtisku KLP vienkāršošanu lauksaimnieku interesēs, neapdraudot prasību izpildes stingrību. Savukārt šīs prasības ne vienmēr ir saskaņotas un pamatotas, ja raugāties uz to, ka tās ir jāpārvērš sabiedriskos labumos un ieguvumos vides jomā.

1.5. Pārbaudēm un iespējamiem naudas sodiem jābūt samērīgiem ar naudas summu, ko ieguvīs saņēmējs, neatbilstības iemesliem un gatavību veikt korektīvus pasākumus. Skaidri apzinātas krāpšanas gadījumos ir jārikojas saskaņā ar parastajām procedūrām. EESK iesaka samazināt nesamērīgumu, par ko liecina lieli atbalsta samazinājumi pat par nenozīmīgiem pārkāpumiem.

1.6. Ekoloģizācijas pasākumu īstenošanā ir jāņem vērā neparedzēti faktori, piemēram, meteoroloģiskie apstākļi, sausums vai citi notikumi, kuru dēļ šos pasākumus nav iespējams īstenot.

1.7. Ja par tādiem jautājumiem kā ilggadīgie zālāji ir pieņemti Eiropas Savienības Tiesas nolēmumi, ir svarīgi, lai noteikumi, kuri pieņemti, lai izpildītu šos spriedumus, būtu izstrādāti tādā veidā, kas regulējumu samazina, nevis palielina.

1.8. Pašreizējais likumdošanas process (Padomes regula, ko pavada deleģētie un īstenošanas akti) ir ļoti sarežģīts un iedzīvotājiem grūti saprotams. Tādēļ būtu jāveic pētījums par to, kā šo sistēmu varētu vienkāršot.

1.9. Pēc vienotas likmes shēmas ieviešanas saistībā ar tiešajiem maksājumiem sarežģītā maksājumtiesību sistēma būtu jāpārskata.

1.10. Pagaidu zālaugu platībām vajadzētu saglabāt aramzemes statusu neatkarīgi no tā, cik ilgi šīs platības izmanto kā zālājus.

1.11. Pašreizējai jēdziena "aktīvs lauksaimnieks" definīcijai nevajadzētu radīt nelabvēlīgākus apstākļus lauksaimniekiem un vajadzētu būt balstītai uz faktu, ka zemes platība, par kuru lauksaimniekam ir tiesības saņemt atbalsta maksājumu, tiek izmantota lauksaimniecības vajadzībām.

1.12. EESK piekrīt, ka KLP vienkāršošana ir vērienīgs projekts, jo īpaši tāpēc, ka lauksaimniecības un lauku attīstības politika pēc savas būtības ir sarežģīta. Vienkāršošanai jānotiek saskaņā ar plašākiem politikas mērķiem, un tie ir:

— vide,

— pārtikas nekaitīgums,

— pārtikas pietiekamība,

— kohēzija,

— Eiropas Savienības finansiālo interešu aizsardzība un

— veicināt sociālo iekļautību, nabadzības mazināšanu un ekonomisko attīstību.

1.13. Dalībvalstīm būtu jānodrošina, ka kļūdu īpatsvara samazināšanas pasākumu metodoloģija ir izstrādāta tā, lai nodrošinātu taisnīgu īstenošanu.

1.14. Nekavējoties jāapzina un jāīsteno pasākumi, kas atvieglotu jauno lauksaimnieku piekļuvi viņiem paredzētajai maksājumu shēmai. Jaunieši, kas vēlas nodarboties ar lauksaimniecību, būtu jāatbalsta.

1.15. EESK iesaka pieņemt noteikumu par palielinātas birokrātijas ierobežošanu, piemēram, normu, kas ļautu atcelt spēkā esošu regulējumu, kad tiek ierosināts jauns.

2. Vispārīgas piezīmes par kopējo lauksaimniecības politiku

2.1. KLP budžets 408 miljardu euro apmērā laikposmam no 2014. līdz 2020. gadam veido 38 % no ES kopējā budžeta. Pirmais pīlārs 313 miljardu euro apmērā veido 77 % no visiem KLP izdevumiem. Tiešie maksājumi 294 miljardu euro apmērā veido 94 % no pirmā pīlāra.

2.2. Šajā atzinumā ir ņemti vērā citi EESK atzinumi ⁽¹⁾.

2.3. Par pēdējo būtisko KLP reformu, kas pabeigta 2013. gadā, tika panākta vienošanās koplēmuma procedūras ietvaros. Tas nozīmē, ka iesaistīts bija arī Eiropas Parlaments kā viens no likumdevējiem līdztiesīgi lauksaimniecības ministriem, kuru skaits kopš iepriekšējās būtiskās reformas 2003. gadā bija palielinājies no 15 līdz 28.

2.4. Jāatzīmē, ka KLP iepriekšējās reformas laikā bija iesniegts Komisijas priekšlikums par tiešo maksājumu regulu, kuras ietekmes novērtējums parādīja birokrātiskā sloga pieaugumu par 15–20 %. Tajā pašā laikā budžets tika samazināts.

2.5. Jau iepriekšējos gados bija ieviesta virkne grozījumu, kas ne vienmēr saglabāja skaidru atšķirību starp KLP pasākumu vienkāršošanu un atcelšanu. Kā piemērus var minēt:

- agrākās tirgu kopīgās organizācijas (kopskaitā 21) tika aizstātas ar vienotu tirgus kopīgo organizāciju (TKO). Tās izveide ļāva atcelt 86 Padomes tiesību aktus un vairāk nekā 1 080 tiesību aktu pantus aizstāt ar aptuveni 350 pantiem,
- KLP veselīguma pārbaude 2009. gadā veicināja to, ka tiek atdalītas un atceltas vairākas shēmas, piemēram, maksājumu shēma attiecībā uz enerģijas kultūrām un cietajiem kviešiem, kā arī iznīcināšanas shēma attiecībā uz krējumu, sviestu un koncentrētu sviestu,
- licencēšanas prasības attiecībā uz importu tika samazinātas no 500 uz 65, un attiecībā uz eksportu ir palikušas spēkā tikai 43 licencēšanas prasības,
- Komisija ir atcēlusi īpašos tirdzniecības standartus 26 augļu un dārzeņu veidiem, un tas nozīmē, ka uzņēmējiem vairs nebūs jāsaskaras ar atbilstības nodrošināšanas izmaksām, valstu iestādēm vairs nebūs jāveic pārbaudes un mazāk produkcijas tiks izšķērdēts,
- lauksaimnieku rīcībā vairs nav jābūt zemes gabaliem vismaz 10 mēnešus, lai viņi saņemtu tiešos maksājumus, tādējādi viņiem ir radīta iespēja elastīgāk pielāgot savu saimniecību pārvaldību un reaģēt uz tirgus attīstību.

2.6. Saskaņā ar AGRI ĢD datiem katrai lauku attīstības prioritātei paredzētā finansējuma proporcija ir šāda:

- tehniskā palīdzība un zināšanu nodošana – 3 %,
- lauku saimniecību dzīvotspējas uzlabošana – 20 %,
- ekosistēmas – 43 %,
- pārtikas apgādes ķēdes organizācija – 10 %,
- resursu efektivitātes veicināšana – 9 %,
- sociālās iekļaušanas veicināšana – 15 %.

3. Vispārīga informācija

3.1. Šis izpētes atzinums izstrādāts pēc komisāra *Phil Hogan* uzstāšanās EESK 2015. gada jūlija plenārsesijā, kurā viņš paziņoja, ka viņa galvenā prioritāte ir panākt lielāku KLP vienkāršošanu, un pēc vēlāk saņemtās Eiropas Komisijas priekšsēdētāja pirmā vietnieka *Frans Timmermans* vēstules, kurā viņš aicināja EESK sniegt izpētes atzinumu par KLP vienkāršošanu.

3.2. Komisārs uzskata, ka vienkāršošana ļaus samazināt aizvien pieaugošo KLP sarežģītību un administratīvo slogu lauksaimniekiem, citiem saņēmējiem un pārvaldības iestādēm, vienlaikus nenovēršoties no tās galvenajiem mērķiem.

⁽¹⁾ "KLP reformas īstenošanas noteikumi" (informatīvs ziņojums), NAT/664; "Lauku attīstības programmas" (OV C 13, 15.1.2016., 89. lpp.); "KLP 2020. gada perspektīvā" (OV C 191, 29.6.2012., 116. lpp.).

3.3. Eiropas Komisija beidz izvērtēt visus ieguldījumus, pamatojoties uz trim galvenajiem principiem, proti, ka pasākumos:

- jāņem vērā 2013. gada reformas politika,
- jākoncentrējas uz to, kas nāk par labu lauksaimniekiem un citiem saņēmējiem,
- nedrīkst apdraudēt KLP izdevumu pareizu finanšu pārvaldību.

3.4. Ir skaidrs, ka neviens vienkāršošanas process nedrīkst apdraudēt nodarbinātību nozarē.

3.5. Tā kā viens no KLP pīlāriem ir lauku attīstības pīlārs, tai ir būtiska loma sociālās iekļautības, nabadzības mazināšanas un ekonomikas attīstības nodrošināšanā, un tā sniedz labumu visiem lauku rajonu iedzīvotājiem. EESK ļoti atzinīgi vērtē Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra Regulas (ES) Nr. 1305/2013⁽²⁾ 5. panta 6. punkta a)–c) apakšpunktā minētās prioritātes: veicināt darbvieta radīšanu, sekmēt vietējo attīstību un uzlabot informācijas un komunikācijas tehnoloģiju pieejamību, izmantošanu un kvalitāti. Tādēļ KLP vienkāršošanā jāveic pasākumi, kas nodrošinātu, ka attiecīgo līdzekļu piešķiršana ir vienkārša un to nekavē birokrātiski šķēršļi.

3.6. Komisija ir uzsākusi procesu, kas ietver visaptverošu visu spēkā esošo tiesību aktu pārskatīšanu, lai apzinātu jomas, kurās jāveic pielāgojumi un uzlabojumi. Tā jau ir saņēmusi priekšlikumus no dalībvalstīm, EP deputātiem un lauksaimnieku organizācijām visā Eiropas Savienībā. Jāatzīmē, ka līdz šim iesniegto priekšlikumu apjoms pārsniedz 1 500 lappušu. Izvērtējot dokumentāciju, var secināt, ka priekšlikumi iedalāmi divās plašās kategorijās:

- birokrātijas samazināšana lauksaimniekiem,
- aizsardzības pasākumi, kas īstenojami, lai sasniegtu ekoloģizācijas mērķus.

3.7. EESK atzīmē Lauksaimniecības padomes un prezidentvalsts sagatavoto vienkāršošanas pasākumu prioritāšu sarakstu. Šis saraksts varētu kalpot par pamatu Komisijas iesniegtajiem priekšlikumiem.

3.8. Komisija skaidri nosaka, ka katrai dalībvalstij ir ievērojama brīvība izvēlēties savu metodiķu KLP administrēšanai un uzraudzībai un ka vienkāršošanu var panākt ar saprātīgu interpretāciju. Tomēr dalībvalstīm vajadzētu censties uzlabot vienkāršošanas procesu, apmainoties ar paraugpraksi.

4. Vienkāršošanas pieejas

4.1. Vispārpieņemts ir uzskats, ka vienkāršošana vajadzīga, lai KLP īstenošana nekad nebūtu sarežģītāka, nekā tas ir nepieciešams.

4.2. Komisija plāno iesniegt priekšlikumus, kas attiecas uz ekoloģiski nozīmīgām platībām konkrētā saimniecībā, piegulošām ekoloģiski nozīmīgām platībām, ekoloģiski nozīmīgu platību kompensāciju nepareizas deklarēšanas gadījumā un zemes gabalu identifikācijas sistēmu (ZGIS).

4.3. Komisija plāno pārskatīt tiešo maksājumu (jo īpaši par ekoloģizāciju), lauku attīstības, augļu un dārzeņu shēmas un kvalitātes politikas vienkāršošanas iespējas.

4.4. Komisija arī nākusi klajā ar pasākumu kopumu, kurā aptverti tādi tiešo maksājumu elementi kā atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem, saistītais atbalsts un integrētā administrācijas un kontroles sistēma (IACS). Šiem grozījumiem būtu jāstājas spēkā, ja iespējams, no 2016. pieprasījumu gada vai, vēlākais, no 2017. pieprasījumu gada.

4.5. Noteikumi attiecībā uz ilggadīgajiem zālājiem rada problēmas klasificēt pagaidu zālājus kā aramzemi vai ilggadīgos zālājus. Vajadzētu būt iespējai saglabāt pagaidu zālāju platību (kas klasificētas kā aramzeme) statusu pat tad, ja lauksaimnieki nolemj pastāvīgi izmantot šo zemi kā zālājus piecus vai vairāk gadus. Tas ļautu novērst to, ka lauksaimnieki apar savas platības tikai tādēļ, lai tās nekļūtu par ilggadīgiem zālājiem. Tad attiecīgās platības varētu ilgāk izmantot kā zālājus, kam ir labvēlīga ietekme uz vidi.

⁽²⁾ OV L 347, 20.12.2013., 487. lpp.

4.6. Saistībā ar tirgus pasākumiem jānorāda, ka Komisija īsteno vērienīgu vienkāršošanas programmu jaunu deleģēto un īstenošanas tiesību aktu izstrādes jomā, lai saskaņotu Komisijas noteikumus ar jauno Padomes regulu, ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju (TKO regula). Mērķis ir ne tikai krasi samazināt šo noteikumu skaitu un sarežģītību, bet arī nodrošināt reālu vienkāršošanu gan lauksaimniekiem, gan uzņēmējiem.

4.7. Komisija nesēn veica divas savlaicīgas izmaiņas spēkā esošajos noteikumos, pieņemot:

- īstenošanas regulu, ar ko līdz 2015. gada 15. jūnijam atliek (attiecībā uz 2015. pieprasījumu gadu) pēdējo termiņu, līdz kuram var iesniegt atbalsta pieteikumus tiešajiem maksājumiem vai noteiktiem lauku attīstības pasākumiem, tādējādi dodot lauksaimniekiem un valsts iestādēm vairāk laika šādu pieteikumu sagatavošanai, un
- deleģēto regulu, ar ko groza noteikumus par tiešajiem maksājumiem, nodrošinot elastīgākus atbilstības nosacījumus, kuri jāievēro, lai saņemtu brīvprātīgu saistīto atbalstu par dzīvniekiem, un tādējādi atbildot uz lūgumu, ko paudušas daudzas dalībvalstis, parlamenta deputāti un ieinteresētās personas.

4.8. Komisija plāno nākt klajā ar vairākiem priekšlikumiem par grozījumiem, ko var veikt saskaņā ar pašreizējām pamatnostādņēm, piemēram:

- pēc pieciem gadiem tīras pākšaugu kultūras (piemēram, sējas lucerna) pēc definīcijas netiks uzskatītas par ilggadīgajiem zālājiem,
- aprēķinot piecu gadu periodu attiecībā uz ilggadīgajiem zālājiem, netiks ņemts vērā periods, kad papuvē atstāta zeme tiek deklarēta kā ekoloģiski nozīmīga platība, un periods, kad attiecīgajās platībās tiek īstenoti agrovides pasākumi,
- Komisija nāks klajā ar vairākiem priekšlikumiem attiecībā uz tiešajiem maksājumiem,
- otrs pasākumu kopums, ko Komisija vēlas ierosināt, ir paredzēts, lai aptvertu nevis ekoloģizāciju, bet citus elementus, piemēram, jauno lauksaimnieku shēmu, brīvprātīgu saistīto atbalstu un dažus IAKS aspektus. Šiem grozījumiem būtu jāstājas spēkā, ja iespējams, no 2016. pieprasījumu gada vai, vēlākais, nākamajā gadā pēc tam,
- pēc pirmā piemērošanas gada – 2016. gadā – tiks plašāk pārskatīti ekoloģizācijas noteikumi, kā Komisija solīja 2014. gada aprīlī. Mērķis ir 2016. gadā nākt klajā ar vēl vienu pasākumu kopumu, lai tos sāktu īstenot nākamajā, 2017., pieprasījumu gadā,
- Komisija izskatīs lauku attīstības vienkāršošanas iespējas: te jāmin plānošana un lauku attīstības plānu apstiprināšana, dubultā finansēšana, pārbaudes, vienkāršotas izmaksu iespējas un ziņošana.

5. Vienkāršošanas jautājumi

5.1. Tiešo maksājumu ekoloģizācija pašlaik ir kopējās lauksaimniecības politikas būtiska sastāvdaļa. Kamēr lauksaimnieki mācās pielāgoties šīm pārmaiņām, viņi joprojām baidās, ka īpašie pasākumi var nebūt pietiekami elastīgi, lai tiktu galā ar negaidītām situācijām, ko izraisa laika apstākļi vai tirgus cenu svārstības.

5.2. Ir skaidrs, ka tiks veiktas negaidītas pārbaudes. Tomēr šīs pārbaudes lauksaimnieki labākajā gadījumā uztver kā lielas neērtības, un sliktākajā gadījumā šādas pārbaudes var viņiem radīt ļoti smagu garīgu pārdzīvojumu. Skaidrs, ka saskaņā ar taisnīguma principu lauksaimnieki par pārbaudēm ir savlaicīgi jāinformē.

5.3. Tā kā naudas sodi, ko piemēro par neatbilstību prasībām, būs neparasti lieli, lauksaimnieki baidās, ka viņi nesaņems atbalstu, jo īpaši atbilstošas informācijas veidā. Šajā gadījumā dalībvalstīm ir jāsniedz pietiekama informācija lauksaimniekiem, kurus pārmaiņas ietekmē visvairāk, īpašu uzmanību pievēršot tiem lauksaimniekiem, kuri ir sociālekonomiski nelabvēlīgākā stāvoklī.

5.4. Pašreizējais regulējums attiecībā uz "aktīva lauksaimnieka" definīciju nav apmierinošs un radīs sarežģītu papildu administratīvo slogu. Šā iemesla dēļ pastāv risks, ka tiks izslēgti lauksaimnieki, kuri ir iesaistīti lauksaimnieciskajā ražošanā, savukārt tie, kuri nav iesaistīti lauksaimnieciskajā ražošanā, var tikt iekļauti.

5.5. Lauksaimnieki joprojām mēģina tikt skaidrībā ar ekoloģizāciju tās pašreizējā pirmajā gadā un ar trim zemes apsaimniekošanas metodēm, ko ekoloģizācija paredz. Kultūraugu dažādošana, ilggadīgo zālāju saglabāšana un 5 % no zemes atvēlēšana ekoloģiski nozīmīgām platībām ir trīs reformas kritēriji, kas lauksaimniekiem ir jāievēro, lai varētu pretendēt uz atbalstu.

5.6. Nav pieņemami, ka atbildība par oficiālā līmenī pieļautām kļūdām bieži tiek uzvelta lauksaimniekiem. It īpaši tiem lauksaimniekiem, kam ir mazi ienākumi un kas ir atkarīgi no šā ienākumu avota, tiek radīti apstākļi, kuri apdraud viņu iztiku.

5.7. "Sankciju samērīgums" ir temats, ko regulāri apspriež vairums Eiropas arodasociāciju.

5.8. Lauksaimnieki, kuri apsaimnieko mazāk nekā 15 hektārus vai kuri saņem maksājumus, kas mazāki par 10 000 euro, uzskata, ka atbilstības pārbaudei jābūt vieglai un papildu pārbaudes vajadzētu veikt tikai tad, ja ir iepriekšējs pierādījums par nopietnu neatbilstību.

5.9. Būs jārisina jautājumi, kas attiecas uz ilggadīgajiem zālājiem un kas radās pēc Eiropas Savienības Tiesas 2014. gada sprieduma. Konkrētajā lietā atklājās daudzi problemātiski gadījumi saistībā ar buferjoslām (aramzemi), aramiem zālājiem, atmatā atstātu aramzemi un aramzemes apstrādi, īstenojot agrovīdes pasākumus, kad lauksaimnieki baidījās, ka noteiktā piecu gadu termiņa dēļ šāda zeme tiks oficiāli atzīta par ilggadīgiem zālājiem.

5.10. Tur, kur lauksaimniecības organizācijas saskata nepieciešamību veikt vienkāršošanu, nodrošināt elastību un proporcionālītāti, vides grupas saskata reālu apdraudējumu. EESK uzskata: tas izskaidrojams ar to, ka vides uzlabošanas mērķi nav izdevies saskaņot ar mērķi ražot pārtiku ģimenes saimniecībās.

5.11. Saistībā ar horizontālajiem noteikumiem jānorāda, ka pārbažu intensitātei varētu piemērot proporcionālāku un uz risku balstītu pieeju, ņemot vērā attiecīgo risku un summas, izmaksu lietderību un atšķirīgos sasniedzamos mērķus un rezultātus.

5.12. Vajadzētu izvairīties no vairākkārtēju pārbažu veikšanas. Prasību neizpildes gadījumos, jo īpaši, ja pārkāpumi ir nelieli, maksājumu samazinājumiem un administratīvajiem sodiem vajadzētu būt proporcionāliem. Papildus minētajam:

— vajadzētu vienkāršot šo sodu aprēķināšanu,

— vajadzētu arī pārskatīt ar savstarpējo atbilstību saistītās kontroles sistēmu un sodu sistēmu, lai panāktu to proporcionālītāti,

— vajadzētu izpētīt iespēju atļaut maksājumus, tostarp avansa maksājumus, pēc tam, kad pabeigtas administratīvās pārbaudes,

— būtu jāsaskaņo kļūdu līmeņa aprēķināšanas metodika,

— būtu jāpieļauj lielāka iecietība pret nelieliem pārkāpumiem, kas ir viegli novēršami.

5.13. Būtu jāpievēršas steidzamiem pasākumiem, piemēram, norādījumu uzlabošanai, tehniskās palīdzības nodrošināšanai, kā arī sadarbības veicināšanai un paraugprakses apmaiņai starp pārvaldes iestādēm.

5.14. Jaunajiem lauksaimniekiem ir grūtības piekļūt viņiem paredzētajai maksājumu shēmai. Šķēršļi, kas nevajadzīgi kavē šādu piekļuvi, mazinās jauniešu vēlmi kļūt par lauksaimniekiem, un tie ir jālikvidē. Jaunieši, kas vēlas nodarboties ar lauksaimniecību, būtu jāatbalsta.

5.15. Par jebkuriem pašreizējā tiesiskā regulējuma grozījumiem ir jāvienojas, paredzot pietiekamu laiku, lai lauksaimnieki varētu pienācīgi plānot sējas sezonu. Jo īpaši – grozījumi, kuri skar pieteikumus 2017. gadam, būtu jāpublicē 2016. gada vasarā.

Briselē, 2015. gada 9. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

PIELIKUMS

Turpmāk minētie grozījumi ieguva vismaz vienu ceturto daļu nodoto balsu, taču tika noraidīti debatēs.

Jauns punkts pēc 1.5. punkta

Pievienot jaunu punktu un attiecīgi mainīt numerāciju:

EESK visnotaļ iesaka, ka pārbaudes saimniecībās būtu jāšāk tikai pēc atbilstoša laikposma (vismaz četrpadsmit dienām), kas pagājis pēc iepriekšējas lauksaimnieku brīdināšanas.

Pamatojums

Bieži vien laikā, kad ir visvairāk darba, veicot pārbaudes bez iepriekšēja brīdinājuma, lauksaimnieku veselība un drošība tiek apdraudēta, un šādas pārbaudes rada garīgu stresu, jo nākas pamest svarīgu darbu, piemēram, mājlopu atnešanos, ražas novākšanu un tā tālāk.

Balsošanas rezultāti

Par 84

Pret 104

Atturas 35

Jauns punkts pirms 1.6. punkta

Pievienot jaunu punktu un attiecīgi mainīt numerāciju:

Būtu jāpieļauj lielāka iecietība pret sīkiem pārkāpumiem, kas liecina par nelielu neatbilstību un ir viegli novēršami.

Pamatojums

Daži pārkāpumi pēc būtības ir ļoti mazi un viegli novēršami, un daudzos gadījumos tie neietekmē kopējo saimniecības ražošanas apjomu.

Balsošanas rezultāti

Par 75

Pret 116

Atturas 40

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Augstskolu līdzdalība Eiropas veidošanā"

(pašiniciatīvas atzinums)

(2016/C 071/03)

Ziņotājs: Joost VAN IERSEL

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2015. gada 19. martā nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

"Augstskolu līdzdalība Eiropas veidošanā".

(pašiniciatīvas atzinums).

Par komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2015. gada 19. novembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 512. plenārajā sesijā, kas notika 2015. gada 9. un 10. decembrī (2015. gada 9. decembra sēdē), ar 143 balsīm par, 1 balsi pret un 7 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Ieteikumi

1.1. Eiropas nākotne lielā mērā ir atkarīga no mūsdienīgu zināšanu un talantīgu cilvēku pieejamības atvērtā un uz zināšanām balstītā sabiedrībā. Augstskolām šajā procesā ir būtiska nozīme. Ja katra dalībvalsts rīkosies atsevišķi, rezultāts vienmēr būs neapmierinošs.

1.2. EESK norāda, ka dalībvalstīm un Eiropas Savienībai būtu jāvienojas par kompetences sadalīšanu un pilnvaru sadalījums būtu jāpilnveido, lai varētu izveidot Eiropas augstākās izglītības telpu. Tādi augstskolu veidi kā "uz pilsonisko līdzdalību orientēta augstskola" (*civic university*) un "uz uzņēmējdarbību orientēta augstskola" (*entrepreneurial university*) var būt ļoti noderīgi, lai Eiropā varētu uzlabot augstākās izglītības kvalitāti.

1.3. Pašreizējais stāvoklis liecina, ka, neskatoties uz panākto progresu, joprojām pastāv daudz šķēršļu un ierobežojumu, kas kavē efektīvu ES iesaistīšanos. Dažādas kultūras, savtīgas intereses, finanšu līdzekļu trūkums un demogrāfiskās attīstības tendences bieži vien apgrūtina iespējas mūsdienīgi reaģēt uz tādiem dinamiskiem izaicinājumiem kā globalizācija, jaunās tehnoloģijas un mobilitāte.

1.4. EESK uzskata, ka Eiropas iestādēm ir jācenšas stimulēt un paātrināt Eiropas augstākās izglītības modernizāciju, kurai jāskar gan izglītošana, gan pētniecība un inovācija. Augstskolām ir neatkarīga misija kalpot sabiedrības interesēm. Subsidiaritāte un lielā augstskolu daudzveidība neļauj izmantot pieeju "viens risinājums der visiem". ES līmeņa stratēģiskas pamatnostādnes un atbalsts tomēr var būtiski sekmēt apstākļu uzlabošanu.

1.5. Būtisks Eiropas Komisijas uzdevums ir veicināt un paātrināt centienus, kuru mērķis ir pārveidot Eiropas augstskolas, lai tās kļūtu par vienu no izaugsmes un sociālās kohēzijas, kā arī sabiedrības labklājības nodrošināšanas virzītājspēkiem.

1.6. Uz augstākās izglītības modernizāciju būtu skaidri jānorāda valstu reformu programmās un konkrētām valstīm adresētajos ieteikumos.

1.7. Gan ar stratēģiju "Eiropa 2020" (tostarp Eiropas semestri), programmu *Erasmus+*, programmu "Apvārsnis 2020" un reģionālajiem un kohēzijas fondiem, gan arī atvieglojot studentu un lektoru pārrobežu mobilitāti, Eiropas Savienībai būtu jāapliecina apņēmība, kas saistīta ar augstāko izglītību.

1.8. Ar stratēģisku apspriešanos ES līmenī būtu jāpapildina valstu un augstskolu iekšējās un savstarpējās debates un projekti, lai varētu paaugstināt Eiropas augstākās izglītības iestāžu kvalitāti. Labas prakses piemēri būtu sistemātiski jāizplata.

1.9. EESK atkārtoti norāda, ka svarīgi ir nodrošināt augstākās izglītības iestāžu reālu autonomiju, pārskatatbildību un pārredzamību, kas ir būtiski modernizācijas priekšnosacījumi ⁽¹⁾. Tos nevar radīt bez piemērota un atbilstoša finansējuma.

1.10. Laikā, kad notiek būtiskas izmaiņas sabiedrībā un ekonomikā, augstskolu pārveidošana ir laikietilpīgs un darbietilpīgs process. Augstskolām ir jābūt atvērtām pret sabiedrības vajadzībām un jāsadarbjas ar citām ieinteresētajām personām.

1.11. EESK atzinīgi vērtē uz pilsonisko līdzdalību orientētas augstskolas koncepciju un "trīskāršās spirāles" un "četrkāršās spirāles" modeli ⁽²⁾. Uzmanības centrā ir augstākās izglītības atvērtība, piekļuves paplašināšana, reģionālie apstākļi, visu (potenciālo) ieinteresēto personu ideju integrēšana programmās un viedas un mūsdienīgas attiecības starp pētniecību un izglītību.

1.12. Uz pilsonisko līdzdalību orientētai augstskolai ir vairākas kopīgas iezīmes ar augstskolu, kas orientēta uz uzņēmējdarbību. Uz pilsonisko līdzdalību orientētai augstskolai nozīmīga ir tās neatkarīgā misija, un tā ir atvērta darba tirgus vajadzībām un mācību plānu, pētniecības un inovācijas pielāgošanai sabiedrības vajadzībām. Ieinteresēto personu platformas ⁽³⁾ var ļoti sekmēt kopīgu prasību formulēšanu. Tikpat noderīgas var būt arī privātā un publiskā sektora partnerības starp augstskolām un dažādām sociālām grupām.

1.13. Izglītošanas līmenim un pienācīgai sagatavotībai turpmākajam darbam arī turpmāk vajadzētu būt prioritātei neatkarīgi no (vislabākās) augstskolas specializācijas. Arī izcili pasniedzēji būtu atzinīgi jānovērtē.

1.14. Komisijai būtu jāstimulē pārrobežu savstarpējās bagātināšanās projekti, kuros piedalās augstskolas, pasniedzēji un studenti, kā arī jāveicina atvērtība pasaulei un vajadzības gadījumā studentu un citu ieinteresēto personu vajadzībām jāizstrādā tādi instrumenti kā *U-Multirank*.

2. Pašreizējais stāvoklis

2.1. Lielās Eiropas augstskolu atšķirības ir izveidojušās ļoti atšķirīgo tradīciju un kultūru dēļ ⁽⁴⁾. Ar Boloņas procesu 1999. gadā tika aizsākta sekmīga virzība uz mācību programmu modernizēšanu.

2.2. Kopš 2008. gada finanšu un ekonomikas krīzes dēļ augstskolas ir spiestas vēl rūpīgāk izvērtēt darbību un meklēt jaunas iespējas finansējuma iegūšanai un tā lietderīgai izmantošanai. Tādēļ saasinājusies konkurence uz finanšu līdzekļiem, kuru apmērs ir ierobežots. Pietiekama finansējuma trūkums patiešām rada problēmas daudzām augstskolām un kavē modernizācijas programmas īstenošanu.

2.3. Būtiskās un dinamiskās pārmaiņas, kas sabiedrībā notiek globalizācijas un jauno tehnoloģiju dēļ, ietekmē arī augstskolas. Augstākā izglītība, pētniecība un inovācija ir ļoti būtiski ekonomikas ilgtspējīgas atveseļošanās faktori, taču ierobežotais finansējums un pārmaiņu process atklāj arī manāmus trūkumus.

2.4. Viens būtisks aspekts ir autonomijas, pārskatatbildības un pārredzamības trūkums. Starp dalībvalstīm vērojamas būtiskas atšķirības ⁽⁵⁾.

⁽¹⁾ Sk. EESK atzinumu "Augstskolas Eiropai" (OV C 128, 18.5.2010., 48. lpp.).

⁽²⁾ Sk. 4.7. punktu.

⁽³⁾ Šajās platformās būtu jādarbojas tautsaimniecības pārstāvjiem, sociālajiem partneriem un reģionālajiem partneriem.

⁽⁴⁾ Šajā atzinumā visas augstākās izglītības iestādes tiek sauktas par augstskolām. Dažās valstīs noteikta būtiska atšķirība starp pētniecības augstskolām un lietišķo zinātņu augstskolām, savukārt citās valstīs abu kategoriju mācību iestādes sauc vienkārši par augstskolām.

⁽⁵⁾ Eiropas Universitāšu asociācijas gatavotais Pārskats par autonomiju liecina, ka organizatoriskās, finansiālās, personāla un akadēmiskās autonomijas jomā dažādās valstīs darāmā vēl ir ļoti daudz (<http://www.university-autonomy.eu/>).

2.5. Labas prakses piemēri liecina, ka struktūru un studiju programmu pārskatīšana, kā arī lielāka atvērtība un sadarbība uzlabo kvalitāti un rezultātus.

2.6. Augstākajai izglītībai mūsdienās vajadzētu būt pieejamai visiem talantīgiem cilvēkiem. Līdztiesības principa ievērošanu apdraud tas, ka izglītības pieejamības un personas sociāli ekonomiskās izcelsmes korelācija kļūst arvien ciešāka. Turklāt vairākās valstīs augstākā izglītība nebūt negarantē nodarbinātības drošību. Krīzes laikā jaunieši ar augstāko izglītību noteikti nav bijuši pasargāti no bezdarba.

2.7. Demogrāfiskās attīstības tendences negatīvi ietekmē (aizvien) mazāk apdzīvotās un mazāk konkurētspējīgās teritorijas. Bieži vien tam ir būtiska ietekme uz iespējām piesaistīt pasniedzējus un studentus un uz piesaistīto pasniedzēju un studentu kvalitāti. Dažas dalībvalstis saskaras ar intelektuālā darbaspēka emigrāciju. Šajās valstīs ir jaunas privātas augstskolas, kas nespēj nodrošināt pietiekamu kvalitāti, un tāpēc to darbībai ir neapmierinoši rezultāti. Stāvokli vēl vairāk pasliktina finansējuma trūkums tradicionālajai augstākajai izglītībai.

2.8. Vēlme panākt ciešākas attiecības starp augstskolām un sabiedrību visur raisa debates par to lomu sabiedrībā un par savienībām ar citām ieinteresētajām personām, piemēram, ar uzņēmumiem, sociālajiem partneriem un pilsonisko sabiedrību.

2.9. Bieži vien skaudri ir jūtama neatbilstība starp augstskolu beidzēju prasmēm un darba tirgus vajadzībām, starp piedāvājumu un pieprasījumu. Uzņēmumi sūdzas par kvalificētu speciālistu trūkumu, it īpaši tehniskajās profesijās un IKT jomā. Tā kā globālā zināšanu bāze strauji mainās, pašlaik vairāk nekā jebkad agrāk ir vajadzīgs pareizais prasmju kopums 21. gadsimtam, lai augstskolu beidzēji varētu sistemātiski atjaunināt savas zināšanas.

2.10. Turklāt jauno tehnoloģiju un digitalizācijas dēļ augstākā izglītība ir spiesta pielāgot un pilnveidot pašlaik lietotās metodes. Arvien plašāk tiek izmantoti jauni mācīšanas un mācīšanās veidi, tostarp zināšanu apguve, kas orientēta uz studentiem, un tiešsaistes kursi. Tomēr vietējo un reģionālo pašvaldību teritorijās izveidotām augstskolas pilsētiņām joprojām būs svarīga nozīme kā izglītības, pētniecības un sakaru veidošanas vietām.

2.11. Palielinās studentu un zinātnieku/augstskolu pasniedzēju mobilitāte visā pasaulē. Augšējos līmeņos notiek nepārtraukta "cīņa par talantiem", taču vispārējā tendence ir plašāka. Eiropas augstskolu kvalitāte un pievilcība ir galvenie faktori, kas piesaista ārvalstu studentus, sekmējot izglītību un pētniecību un ilgtermiņa tīklu veidošanos.

2.12. Cenšoties uzlabot rezultātus, (labākās) augstskolas bieži uzsver, ka to galvenais uzdevums ir pētniecība, un finansējuma saņemšanas noteikumi to atbalsta. Koncentrēšanās uz pētniecību traucē panākt iespējami labāku pētniecības un izglītības līdzsvaru un savstarpējo mijiedarbību.

3. Augstskolu pārveidošana un to atvērtības nodrošināšana

3.1. Augstskolu veidošanās par sabiedrības zināšanu centriem, kas ir neatņemama ES ekosistēmas daļa, izraisa debates par augstākās izglītības būtiskākajām pazīmēm, kurām jābūt ik dienas lietoto metožu un paņēmienu pamatā.

3.2. Pieejas ir atšķirīgas, taču vērojama kopīga attīstības tendence, proti, augstākā izglītība kļūst atvērtāka pret ieinteresēto personu, kas pārstāv publisko un privāto sektoru, un studentu viedokļiem un interesēm, kā arī tādiem jautājumiem kā pētniecības un izglītības savstarpējā bagātināšanās, sadarbības paplašināšana un internacionalizācija.

3.3. Vairumā augstskolu tas ir ilgstošs un pūļu pilns process. Lielām, uz tradīcijām balstītām iestādēm nav viegli mainīt savu darbību. Turklāt daudzās valstīs noteiktās (politiskās) procedūras augstskolu vadītāju, kā arī pasniedzēju un pētnieku iecelšanai ir šķērslis, kas kavē pārmaiņas. Šādos gadījumos neatkarīgu pieeju izmantošana augstskolās ir visai reta parādība. EESK uzskata, ka augstākās izglītības atvērtības nodrošināšanai un atvērtas domāšanas saglabāšanai vajadzētu būt svarīgai augstākās izglītības prioritātei visā kontinentā.

3.4. Augstas kvalitātes pētniecība, kā arī labāk apmācīti un augsti kvalificēti cilvēki ir neatņemams tautsaimniecības noturības priekšnosacījums. Krīze negatīvi ietekmējusi zināšanu centru darbības rezultātus, un analīze liecina, ka starp izcilu pētniecību un izglītību un ekonomikas rādītājiem pastāv tieša saistība.

3.5. Augstskolas vairs neorientējas uz sabiedrības augstākajiem slāņiem. Krasi ir pieaudzis augstskolu skaits un lielums. Augstskolu vide ir kļuvusi daudzveidīgāka: vairāk kategoriju, proti, lietišķo zinātņu augstskolas līdztekus pētniecības augstskolām, reģionālās augstākās izglītības iestādes līdztekus valsts un starptautiskām augstskolām, aizvien lielāks fakultāšu skaits, it īpaši ekonomikas un tehniskas nozarēs, utt.

3.6. Augstākās izglītības pieejamības palielināšana pamatoti ir politiska prioritāte visā kontinentā. Tiek prognozēts, ka Eiropas Savienībā 40 % nākamās paaudzes cilvēku varētu iegūt augstskolas diplomu. Turklāt studiju programmas, mācīšanās līdzekļi (moderno plašsaziņas līdzekļu izmantošana jaukta tipa mācību procesā utt.), saikne starp pētniecību un izglītību, kā arī citi aspekti, piemēram, internacionalizācija un sabiedrības intereses, vairs nav tādi paši kā agrāk. Attiecīgi ir jāpielāgo arī pārvaldības metodes.

3.7. Būtu jānodrošina, ka neatkarīgas, pārskatatbildīgas un pārredzamas augstskolas var rīkoties iespējami brīvāk saskaņā ar tādu tiesisko regulējumu, kurš veicina augšupējus impulsus un konkurenci, kas būtiski sekmē plašāku līdzdalību un pārdomātu specializāciju.

3.8. Atvērtai attieksmei, tostarp skaidrai ieinteresēto personu informēšanai, vajadzētu nodrošināt, ka augstskolas turpina būt izaugsmes, konkurētspējas un sociālās kohēzijas virzītājspēks.

3.9. Vietējo un reģionālo kopienu ekonomisko dzīvotspēju ļoti labvēlīgi var ietekmēt tādi augstskolu veidi kā “uz pilsonisko līdzdalību orientēta augstskola” un “uz uzņēmējdarbību orientēta augstskola”. Lai šādas augstskolas izveidotu, vajadzīga gan mērķtiecība, gan cieša augstskolu, to izveidē ieinteresēto personu un valsts iestāžu sadarbība.

4. Uz pilsonisko līdzdalību orientēta augstskola

4.1. EESK atzinīgi vērtē uz pilsonisko līdzdalību orientētas augstskolas modeli⁽⁶⁾. Tas aptver ne tikai izglītošanu, akadēmiskos pētījumus un zināšanas. Uz pilsonisko līdzdalību orientēta augstskola aktīvi sadarbojas ar iedzīvotājiem un apkārtējo sabiedrību – it visos līmeņos. Katra augstskola savai darbībai var pievienot pilsoniskuma dimensiju, kļūstot gan par “spēkstaciju”, kas nodrošina kopienai vajadzīgo intelektu, gan par “apakštaciju”, kura saņem informāciju no ārpusē un citu izcilās idejas pielāgo savām konkrētajām vajadzībām.

4.2. Šādi procesi notiek visā Eiropā – tos virza uz pieprasījumu orientēta pētniecība, uz problēmu risināšanu orientēta mācīšanās, sadarbība starp augstskolām un vietējām kopienām, skolām, slimnīcām, uzņēmumiem utt. Tomēr joprojām ir nepieciešama būtiska veikspējas uzlabošana⁽⁷⁾.

4.3. Reģionālā līmenī augstskolas var atbalstīt holistisku pieeju un kļūt par līderiem, apvienojot attiecīgās ieinteresētās personas, lai risinātu kopīgas problēmas. Labi veidotai uz pilsonisko līdzdalību orientētai augstskolai var būt liela nozīme arī centienos uzlabot grūtībās nonākušu reģionu rezultātus.

4.4. Modeļa veids dažādās augstskolās būs atšķirīgs. Līdztekus tām augstskolām, kas ir tieši saistītas ar mazāk pārtikušiem reģioniem ar vājiem ekonomikas rādītājiem un/vai demogrāfiskām problēmām, kritēriji, saskaņā ar kuriem augstskolu varētu uzskatīt par tādu, kas orientēta uz pilsonisko līdzdalību, attiecas uz daudz plašāku grupu. Mūsdienās arī Eiropas augstskolas, kas jau sasniegušas pasaules līmeni, un tās, kuras vēlas to sasniegt, aizvien vairāk un pamatoti izrāda interesi par pilsonisko aktivitāti un līdzdalību.

⁽⁶⁾ Šo modeli ir atbalstījušas dažādas organizācijas, piemēram, Eiropas Reģionu pētniecības un inovāciju tīkls (ERRIN) un Eiropas Novatorisko universitāšu konsorcijs (ECIU). Aktīvs šā modeļa atbalstītājs ir arī bijušais Nūkāsas Universitātes rektors *John Goddard*.

⁽⁷⁾ EESK seminārs “Universitātes Eiropai”, 2014. gada 13. jūnijs.

4.5. Uz pilsonisko līdzdalību orientēta augstskola ir paraugs augstskolām, kas vēlas atbrīvoties no novecojušām pārvaldības metodēm vai tradicionālām pieejām. Īpaši svarīgi tas ir gadījumos, kad jauni talanti jārosina sekmēt valsts vai reģiona ekonomikas attīstību. Padziļinātai sadarbībai ar attiecīgajām ieinteresētajām personām visos reģionos ir jābūt tam risinājumam, kas nodrošina atvērtību un modernizāciju.

4.6. Padomes attiecīgās prezidentvalstis pamatoti izvēlējās līdzīgu pieeju Lundas deklarācijā un Romas deklarācijā⁽⁸⁾, norādot, ka pētniecībai jākoncentrējas uz galvenajām mūsdienu problēmām, atkāpjoties no konservatīvām tematiskām pieejām un iesaistot ieinteresētās personas gan no publiskā, gan privātā sektora. Saistībā ar Eiropas pētniecības telpas un Inovāciju savienības izveidi jānorāda, ka atbildīga pētniecība un inovācija ir galvenais mērķis, kas aptver visus attiecīgos politikas pasākumus un darbības. Šo principu ievērošana ir noteikta par prioritāti arī programmā "Apvārsnis 2020".

4.7. Līdztekus "trīskāršās spirāles" modelim – augstskolas, privātais sektors, valdība – pastāv arī "četrkāršās spirāles" modelis, kurā ietilpst arī vietējās kopienas un pilsoniskā sabiedrība. Otrā modeli raksturo cieša saistība ar attiecīgo vietu un mērķa apziņa, pārredzamība un atbildība ieinteresēto personu un plašākas sabiedrības priekšā. Tas pilsoniskajai sabiedrībai paver jaunu līdzdalības iespēju.

4.8. Viena konkrēta grupa, kam jāpievērš īpaša uzmanība, ir bijušie studenti – augstskolu absolventi. Eiropā varētu darīt daudz vairāk, iesaistot šos cilvēkus, lai viņi palīdzētu uzlabot augstskolu rezultātus un tēlu. Šajā jomā Eiropa varētu izmantot ASV piemēru, proti, šajā valstī plaši lietoto metodi.

4.9. Absolventi būtu jāuzskata par augstskolu kopienas neatņemamu sastāvdaļu. Viņi var būt augstskolas vēstnieki reģionu, valstu un starptautiskā līmenī, kā arī studiju programmu apspriešanas virzītāji, un tas ir īpaši lietderīgi dinamisku pārmaiņu laikā. Viņiem var būt būtiska nozīme debatēs par līdzsvaru starp pētniecību un izglītību, kā arī starp pētniecību un tirgu. Īpašs mērķis varētu būt absolventu iesaistīšana, lai viņi sniegtu konsultācijas tiem augstskolu beidzējiem, kas diplomu saņēmuši pavisam nesen, jo īpaši tiem, kuri ieguvuši pirmo augstskolas diplomu, kā arī personām no ārvalstīm.

4.10. Lielāka absolventu mobilitāte palīdz sekmīgi veidot starptautiskus tīklus, un tas var dot labumu gan viņu augstskolām, gan uzņēmumiem.

5. Uz uzņēmējdarbību orientēta augstskola

5.1. Uz pilsonisko līdzdalību orientētai augstskolai ir vairākas kopīgas iezīmes ar augstskolu, kas orientēta uz uzņēmējdarbību. Augstskolas nav uzņēmumi. Tām ir neatkarīga misija kalpot sabiedrības interesēm, it īpaši – izglītot, veikt (augstākā līmeņa) pētniecisko darbību un nodrošināt, ka zināšanas izmanto visa sabiedrība kopumā. Uz uzņēmējdarbību orientētai augstskolai ir divas prioritātes: vadīt un pārvaldīt iestādi un attīstīt studentu uzņēmējdarbības prasmes un pašiniciatīvu.

5.2. Ļoti svarīga ir studiju programmas atbilstība darba tirgus vajadzībām un pētniecības un inovācijas atbilstība sabiedrības vajadzībām. Lai varētu risināt sabiedrības problēmas, ļoti būtiska ir saziņa un mijiedarbība ar privāto sektoru valsts/reģionālajā līmenī.

5.3. Vienpatņa mentalitāte vairs nav lietderīga. Tehnoloģiju dinamiskā attīstība un sabiedrības problēmas liek nepārtraukti pielāgoties. Pieprasījums kļūst aizvien sarežģītāks, un tādēļ ir vajadzīga starpdisciplināra un transdisciplināra kompetence un atvērta attieksme pret jaunām attīstības tendencēm. Tas nozīmē, ka līdztekus profesionālajai kompetencei jāattīsta arī prasmes. Ieinteresēto personu platformas, kas saistītas ar augstskolām, var būt ļoti lietderīgas kopīgā prasību noteikšanā. Pasniedzējiem ir jābūt pienācīgi sagatavotiem šādām dinamiskām pārmaiņām. Eiropas Savienībā uzņēmējdarbības prasmes⁽⁹⁾ būtu jāattīsta arī visos augstākās izglītības novirzienos.

⁽⁸⁾ 2009. gada Lundas deklarācija, 2014. gada Romas deklarācija.

⁽⁹⁾ Ieteikums par pamatprasmēm mūžizglītībā (2006/962/EK). Pašiniciatīva un uzņēmējdarbības gars ir personas spēja idejas pārvērst darbībā. Šāda spēja ietver radošumu, jaunradi un riska uzņemšanos, kā arī spēju plānot un vadīt projektus, lai sasniegtu mērķus.

5.4. Tikpat noderīgas var būt arī privātā un publiskā sektora partnerības starp augstskolām un sociālām grupām, piemēram, uzņēmēju aprindām un veselības aprūpes nozari.

5.5. Vērtīgs projekts augstskolām būtu sadarbībā ar tautsaimniecības nozarēm radīt "izglītības vērtību ķēdes". Šādam projektam ir divi mērķi:

- atvieglot saikni un informācijas apmaiņu ar tautsaimniecības nozarēm, lai palielinātu mācību rezultātu vērtību, ko gūst gan absolventi, gan tautsaimniecība,
- nodrošināt resursus un līdzekļus dažādiem "izglītības ķēdes" posmiem, sākot ar Eiropas Komisiju un valstu ministrijām un beidzot ar skolu valdēm un pašiem studentiem. Vienlaikus būtu jāveicina tehniskā izglītība un mācekļība.

5.6. Arī dažās dalībvalstīs slēgtie nolīgumi par noteiktu rezultātu sasniegšanu pozitīvi ietekmē augstskolu specializāciju, profilu un tēlu. Šiem nolīgumiem var būt plaša starptautiska un reģionāla ievirze, un tie var pozitīvi ietekmēt studiju programmu un studentu mērķu vērienīgumu un kvalitāti. Lai to panāktu, ļoti būtiska ir pastāvīga abu pušu (valdību un augstākās izglītības iestāžu) apņēmība.

5.7. Inovācijai būtu jāietekmē gan pētniecība un izglītība, gan arī pārvaldība. Sekmīgs augšupēju uzlabojumu piemērs ir *HEInnovate*, kas ir neatkarīgs tiešsaistes pašnovērtējuma rīks, kuru izstrādājusi Eiropas Komisija⁽¹⁰⁾. Būtu jāsekmē plašāka šī rīka izmantošana.

5.8. Studentiem, kuri vēlas būt mobilāki, ir pieejamas augstskolu studiju programmas, kas tiek piedāvātas starptautiskā līmenī, un plašs savā starpā konkurējošu tiešsaistes kursu klāsts. Salīdzināmībai un pārredzamībai būtu jāveicina konkurence un sasniegto rezultātu konverģence. Tādiem pārredzamības rīkiem kā ES sistēmai *U-Multirank* ir milzīgs potenciāls, un augstskolām vajadzētu apsvērt, kā šādu rīku izmantot efektīvāk.

5.9. Visiem talantīgajiem cilvēkiem vajadzētu būt vienlīdzīgām iespējām piekļūt augstākajai izglītībai. Arvien biežāk tiek ieviestas maksas sistēmas. Tāpēc studenti aizvien kritiskāk vērtē izglītību, ko viņi iegūst. Taču nav pieļaujama nekāda sociāla atlase, ko izraisa studiju maksas ieviešana. Studentiem sniegtajam atbalstam (tam jābūt atkarīgam no viņu sociālā un ekonomiskā stāvokļa) ir jānodrošina, ka visiem ir vienlīdzīgas iespējas piekļūt pienācīgai izglītībai. Turklāt studiju maksas sistēmas nedrīkst ļaunprātīgi izmantot, lai aizstātu valsts piešķirto finansējumu.

5.10. Arī demogrāfiskās attīstības tendenču dēļ ir jāvelta papildu pūles, lai palielinātu absolventu skaitu attiecīgajos reģionos un lai it īpaši stiprinātu šo reģionu noturību un turpmāko dzīvotspēju.

5.11. Gan studentu, gan tautsaimniecības interesēm atbilst prasība, ka augstākajai izglītībai un pētniecībai jābūt savstarpēji cieši saistītām. Tomēr finansēšanas modeļi parasti vairāk atbalsta pētniecības rezultātus, un tādēļ augstskolu pasniedzēji aizvien biežāk nevēlas nodarboties ar pasniegšanu.

5.12. Augstskolām pienācīgi jāņem vērā, ka lielākais vairums absolventu ar bakalaura grādu un maģistra grādu un pat ar doktora grādu strādās sabiedrības labā un tautsaimniecībā, proti, ārpus zinātnes jomas. Tādēļ izglītības standartiem un pienācīgai sagatavotībai turpmākajam darbam arī turpmāk būtu jābūt galvenajai prioritātei neatkarīgi no tā, kāda ir (vislabākās) augstskolas specializācija. Šajā jomā ASV rāda piemēru, ko Eiropai nevajadzētu atdarināt⁽¹¹⁾. Eiropai vajadzīgā formula ir tiekšanās pēc izcilības un vienlīdzības.

5.13. Digitalizācija ir paradigmas maiņa, kas būtiski ietekmē augstāko izglītību, proti, gan mācīšanu un (jaukta tipa⁽¹²⁾) mācīšanos, gan pasniedzēju un studentu prasmes, gan arī pārvaldības struktūras. Visos līmeņos būs vajadzīgs vairāk dinamiskuma un elastīguma. Tādēļ noderīga un pat būtiska ir ciešāka augstākās izglītības iestāžu un privātā sektora sadarbība.

⁽¹⁰⁾ Sk. www.heinnovate.eu, *HEInnovate, How entrepreneurial is your HEI?* ("Cik stiprs uzņēmējdarbības gars valda jūsu augstākās izglītības iestādē?").

⁽¹¹⁾ Sk. *The Economist*, 2015. gada 28. marts, *Special report on American universities: Excellence v equity* ("Īpašais ziņojums par ASV augstskolām: izcilība pret vienlīdzību").

⁽¹²⁾ Jaukta tipa mācīšanās ir gan tradicionālās izglītības, gan atvērtās (tiešsaistes) izglītības iespēju (integrēta) izmantošana.

6. Kādam jābūt Eiropas dimensijai?

6.1. EESK atzinīgi vērtē to, ka ES darba kārtībā aizvien biežāk tiek iekļauti visi iepriekš aplūkoti temati un augstākās izglītības modernizācijas jautājumi. Būtu vēlams rast kopēju pieeju, lai nodrošinātu sekmīgu Eiropas augstākās izglītības telpas un Eiropas pētniecības telpas izveidi.

6.2. Atvērtas un pārredzamas augstskolas, kā arī skaidri noteikta Eiropas pamatstratēģija ļoti pozitīvi ietekmēs vienoto tirgu un Eiropas sabiedrības modernizāciju, kuras mērķis ir radīt pret globālām krīzēm noturīgu sabiedrību. Tādēļ būtiska ir studentu un pētnieku brīva pārvietošanās un zināšanu brīva aprīte.

6.3. ES iesaistīšanās augstākās izglītības jautājumu risināšanā sākās ar zinātnisko pētījumu veicināšanu, pēc kārtas īstenojot vairākas pamatprogrammas. Vērojams, ka pieaug ES apņēmība veltīt uzmanību izglītības jomai. Stabilitātes un izaugsmes paktā ir uzsvērts, ka jāturpina izaugsmi veicinoši izdevumi, it īpaši izdevumi augstākajai izglītībai.

6.4. Divi no pieciem stratēģijas "Eiropa 2020" pamatmērķiem ir tiešā veidā saistīti ar augstāko izglītību – ieguldījumi pētniecībā, izstrādē un inovācijā, kā arī izglītība. Par to sasniegšanu atbildīgi vairāki Komisijas locekļi. Konkrētām valstīm 2014. gadā adresētie ieteikumi liecina, ka aptuveni pusei dalībvalstu ir nopietnas problēmas saistībā ar prasmju neatbilstību darba tirgus vajadzībām, kā arī to, ka augstākās izglītības iestāžu un tautsaimniecības vai citu ieinteresēto personu sadarbība joprojām nav pietiekama.

6.5. Konkrētām valstīm adresētajos ieteikumos norādīts, ka, nodrošinot efektīvāku sadarbību starp augstākās izglītības iestādēm, pētniecības iestādēm un tautsaimniecību, jārisina tādi jautājumi kā nodarbināmība un privātā sektora un studentu/absolventu kā nākamo darbinieku (vai darba devēju) vajadzības, kā arī konkurētspēja. EESK uzsver, ka Komisijai un Padomei būtu efektīvāk jāuzrauga konkrētām valstīm adresēto ieteikumu izpilde un atklāti jāapspriež rezultāti.

6.6. Neraugoties uz to, ka augstākajai izglītībai vajadzētu būt neatkarīgai un pārskatatbildīgai, dalībvalstīs ir politiskie spēki, kas rosina ieviest stingrāku regulējumu, kurš šo neatkarību mazinātu. Šajos gadījumos tiek piesaukts subsidiaritātes princips, kas liedz Eiropas augstākās izglītības sistēmu saskaņošanu. Tas kaitētu studentu un visas sabiedrības interesēm.

6.7. Eiropas Savienībā un ārpus tās robežām būtu jāizmanto labākas un plašākas prasmes. Tādēļ ir vajadzīga augstskolu, pasniedzēju un studentu pārrobežu savstarpējā bagātināšanās un atvērtība pasaulei. Mērķtiecīga Padomes, dalībvalstu un Komisijas apņēmība, pilnveidojot valstu un ES pilnvaru sadalījumu un precizējot tās, varētu uzlabot augstākās izglītības rezultātus.

6.8. EESK pastāvīgi uzsver, cik svarīgas ir ES pētniecības un inovācijas programmas. Pārrobežu pētniecība palielina ieguldījumu rentabilitāti, ES programmas rosina pievērsties svarīgām tehnoloģijām un stratēģiskiem tematiem, starpvalstu finansējums nodrošina labākus rezultātus, un Eiropas zinātnes apvienības reāli uzlabo Eiropas konkurētspēju. Tādēļ arī jaunas zināšanas ir vairāk jāizplata, it īpaši nodrošinot to brīvu pieejamību.

6.9. Saskaņā ar Septīto pamatprogrammu un kopš 2014. gada arī saskaņā ar programmu "Apvārsnis 2020" Eiropas Pētniecības padome sekmīgi atbalsta augstas kvalitātes pētniecību, piešķirot konkurētspējas uzlabošanai paredzētu finansējumu. Tomēr strukturāli šķēršļi joprojām kavē pētnieku, zinātnieku un studentu pārrobežu mobilitāti.

6.10. Augstākās izglītības un pētniecības rezultāti tiek aizvien vairāk vērtēti, un tiek nodrošināta to pārredzamība visā pasaulē. Augstskolas sadarbojas un konkurē pasaules līmenī, strādājot pie kopīgiem pētniecības projektiem, cenšoties gūt izcilus rezultātus un aizvien vairāk piesaistot studentus un darbiniekus no trešām valstīm. Šis ir svarīgs jautājums, un tomēr valstu regulējums un stimulu trūkums var kavēt progresu šajā jomā. Starptautiski apsekojumi liecina, ka palielinās atšķirība starp Eiropas labākajām augstskolām un citām augstskolām.

6.11. Vairāk jācenšas kopīgos projektos iesaistīt izcilus pētniekus no visas Eiropas. Jāveido saikne starp visiem kontinentā esošajiem īpašo zināšanu centriem, un tie būtu jāiesaista izcilos Eiropas pētniecības projektos.

6.12. Zinātnieku un studentu mobilitāte Eiropā ir vāja, jo pārrobežu aprīte joprojām tiek mākslīgi kavēta. Eiropā steidzami risināms jautājums ir vienlīdzīgu darba apstākļu nodrošināšana pētniekiem un zinātniekiem, kā arī lielāka studiju programmu un studentiem piešķirto grādu konverģence.

6.13. Neatbilstošie statistikas dati būtu jāuzlabo un labāk jāizmanto, lai novērtētu mobilitātes apmēru un atbalstītu mobilitāti.

6.14. Augstskolu atvērtības nodrošināšana un modernizācija, kā arī kultūru daudzveidība, ko nodrošina plašāka internacionalizācija, ir lietderīga. Turklāt studenti, kas var izmantot modernus sociālās plašsaziņas līdzekļus, tādus pārredzamības instrumentus kā *U-Multirank* un augstskolu specializēšanās, tiek rosināti izdarīt konkrētu izvēli. Viņiem varētu palīdzēt pragmatiski risinājumi ES līmenī.

6.15. Cieša sadarbība starp tiem, kas to vēlas, var parādīt, kāda var būt virzība uz priekšu. Viens piemērs ir Beniluksa valstu nesen noslēgtais nolīgums par diplomu automatisku savstarpējo atzīšanu. Tas ir būtisks solis uz priekšu⁽¹³⁾. Virzība uz augstskolu piešķirto grādu un dažādo zinātnisko grādu savstarpēju atzīšanu palīdzēs mazināt šķēršļus starp augstskolām un radīs iespējas atvērtai apmaiņai.

6.16. Piemērotas sistēmas kvalitātes nodrošināšanai ir jāinternacionalizē, un tām vajadzētu būt skaidrai saiknei ar Eiropu. Šajā procesā arī jāpanāk akreditācijas lēmumu atzīšana. Jebkura iniciatīva šajā jomā būtu vērtējama atzinīgi⁽¹⁴⁾. Savstarpējās atzīšanas procesam būtu pakāpeniski jāvirzās uz priekšu, līdz tiek sasniegta Eiropas līmeņa akreditācija, un tas it īpaši paaugstinās izglītošanas kvalitāti vājākās augstskolās.

6.17. Šāda prakse pozitīvi ietekmētu gan mobilitāti, gan nodarbināmību visā Eiropā. Ieviešot vienotu grādu vairākās augstskolās, to kopīgās programmas kļūtu daudz populārākas. Jāapsver iespēja atbalstīt šādu mērķsadarbību. Kvalitāti var paaugstināt administratīvo un izglītošanas metožu apmaiņu uz vietas.

6.18. Galvenais internacionalizācijas priekšnosacījums ir kopīgu valodu lietošana. Kultūras un ekonomisku apsvērumu dēļ ir vēlamas (vairāk nekā divu) valodu zināšanas. Angļu valoda varētu būt mūsdienu *lingua franca*. Progress valodu prasmju uzlabošanā ir pārāk lēns. Būtu jāapsver iespēja noteikt, ka studentiem obligāti jāzina viena svešvaloda.

6.19. Programma *Erasmus+* līdz šim īstenota ļoti sekmīgi, un tā ir milzīgs solis uz priekšu mobilitātes atvieglošanā. To atzinīgi vērtē arī tautsaimniecība. Tā ļoti labi saskan ar Komisijas pamatprincipu, kas attiecas uz izaugsmi un nodarbinātību. Programmas finansējumam būtu jāspēj apmierināt aizvien pieaugošo pieprasījumu. Būtu jānovērš juridiskie šķēršļi, kas kavē studentu apmaiņu.

⁽¹³⁾ Beniluksa valstis 2015. gada 18. maijā parakstīja nolīgumu par visu augstskolu piešķirto grādu automatisku savstarpējo atzīšanu. Boloņas procesā Izmēģinātāju grupa (*Pathfinder Group*) iesaka sadarbībā ar līdzīgi noskaņotām partnervalstīm izpētīt iespējas veikt automatisko atzīšanu reģionos izveidoto sistēmu līmenī.

⁽¹⁴⁾ Piemēram, *Akkreditierungsrat* (Vācija) un *NVAO* (Nīderlande, Beļģija – Flandrija) 2015. gada 9. jūlijā vienojās savstarpēji atzīt akreditācijas lēmumus, kas attiecas uz šo valstu kopīgām programmām.

6.20. Eiropas strukturālo un investīciju fondu prioritāte pamatoti ir inovācijas un izaugsmes aspekti, tostarp pētniecība. Komisijai ir jāuzņemas vadošā loma centienos uzlabot augstskolu iesaistīšanos reģionāla līmeņa projektos.

6.21. Augstskolas parasti ir neatkarīgas no vietējām un reģionālajām pašvaldībām, taču pastāv arī zināmi izņēmumi. Uz tiem būtu jāvērs uzmanība. Ļoti vērtīgu ieguldījumu sniedz arī ESIF programma, kas ar RIS3⁽¹⁵⁾ starpniecību saista pētniecību ar ES reģionālajām programmām, sekmējot inovācijai labvēlīgas vides radīšanu.

6.22. Augstskolām vajadzētu būt informētām par RIS 3 un to īstenošanu dažādos līmeņos. Kopā ar aktīvām reģionālajām iestādēm tām būtu jāuzņemas aktīva loma programmas īstenošanā.

6.23. Diemžēl ar pārvaldību saistītu iemeslu dēļ augstskolas joprojām nepietiekami aktīvi izmanto ESIF programmu. Jācenšas panākt sinerģiju starp ES programmām (ESIF, "Apvārsnis 2020" un Erasmus+), taču pretrunīgi nosacījumi liedz to panākt.

Briselē, 2015. gada 9. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

⁽¹⁵⁾ RIS3: Valstu/reģionālās pētniecības un inovācijas stratēģijas pārdomātai specializācijai.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Inženieru loma Eiropas reindustrializācijā”

(pašiniciatīvas atzinums)

(2016/C 071/04)

Ziņotājs: Antonello PEZZINI

Līdzziņotājs: Zbigniew KOTOWSKI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2015. gada 19. februārī nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“Inženieru loma Eiropas reindustrializācijā”

(pašiniciatīvas atzinums).

Par komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvā komisija (CCMI) savu atzinumu pieņēma 2015. gada 5. novembrī. Ziņotājs – A. Pezzini, līdzziņotājs – Z. Kotowski.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 512. plenārajā sesijā, kas notika 2015. gada 9. un 10. decembrī (2015. gada 9. decembra sēdē), ar 206 balsīm par, 1 balsi pret un 6 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) uzskata, ka gan atsevišķi Eiropas inženieri un tehniskie speciālisti, gan attiecīgās to apvienības dalībvalstīs un Eiropā sniedz būtisku ieguldījumu Eiropas reindustrializācijā, paātrinot pētniecības sasniegumu pārveidi inovatīvos produktos ar pielietojumu tirgū.

1.2. Ekonomikas attīstība Eiropas Savienībā arvien vairāk ir saistīta ar reindustrializāciju; tas nozīmē stratēģisku pāreju uz inovatīvu produktu ar augstu pievienoto vērtību, tai skaitā jaunu, kvalitatīvu tehnoloģiju, materiālu un pakalpojumu, izstrādes, ražošanas un tirdzniecības jauniem, ilgtspējīgiem modeļiem.

1.3. EESK uzskata, ka ir vairāk jāuzsver un jānovērtē inženieru un citu tehnisko profesiju pārstāvju izšķirošā loma šajā procesā, risinot ar reindustrializāciju saistītās Eiropas sabiedrības problēmas, un aicina izvērst uz līdzdalību balstītas **prognozēšanas darbības** attiecībā uz profesijas nākotni.

1.4. EESK iesaka veicināt **Eiropas uzņēmējdarbības** un inovācijas **kultūru** un izstrādāt konkrētus pasākumus inženiera un tehniskā speciālista – civilizācijas un labklājības veidotāja – profesijas popularizēšanai.

1.5. EESK atbalsta nepieciešamību nodrošināt profesijas **veicināšanai saskaņotu Eiropas pasākumu programmu**, kurā būtu iekļauti šādi jautājumi:

- profesionālo kvalifikāciju savstarpēja atzīšana,
- mobilitāte Eiropas Savienībā un uzņēmējdarbības gars,
- Eiropas modeļi formālai un neformālai mūžizglītībai un nepārtrauktai apmācībai ar atbalsta programmām,
- labāka piekļuve publiskajam iepirkumam, jo īpaši kooperatīviem, jaunizveidotiem uzņēmumiem un uzņēmumu tīkliem, konkrēti maziem un vidējiem uzņēmumiem, kā arī inženieru profesionālajām apvienībām,
- labāka piekļuve finansējumam un kapitāla tirgiem,

- kampaņas ar mērķi palielināt kursu, karjeras un profesionālās atzišanas pievilcību,
- atbalsts starpdisciplīnu darbībām un darbam digitālajā tīklā,
- elastīgums un dzimumu līdztiesības veicināšana,
- profesionālās atbildības savstarpējs regulējums visā vienotajā tirgū,
- aktīva politika ar mērķi rosināt MVU pieņemt darbā inženierus,
- intelektuālā īpašuma kultūras veicināšana.

1.6. EESK uzskata, ka augsts apmācības un kvalifikācijas līmenis inženierzinātnēs ir būtisks priekšnoteikums efektīvai savstarpējas atzišanas sistēmai. Ja vēlamies nodrošināt katras valsts uzticēšanos savstarpējai profesionālajai mobilitātei, kura balstās uz zināšanām, ir jāsauglabā augsti izglītības un apmācības standarti, tostarp ir jāievieš ES 29. fakultatīvais regulatīvais režīms, pamatojoties uz pieredzi saistībā ar brīvprātīgo Eiropas profesionālo karšu testēšanu ⁽¹⁾, un aktīvi jāatbalsta valstu un Eiropas profesionālās inženieru apvienības.

1.6.1. Mūsdienās, sabiedrībai attīstoties, rodas daudzas jaunas ar tehnikas jomu nesaistītas darbvietas, kas, pateicoties plašsaziņas līdzekļu ietekmei un sabiedriskās popularitātes vēlmei, piesaista jauniešus, kuri tiecas pēc straujas un augsti novērtētas karjeras. Laikā, kad vērojama šāda attīstības tendence, valda uzskats, ka inženiera profesija ir parasta un nepaver iespējas vieglai un straujai karjeras virzībai. Tādēļ nākamajām paaudzēm inženierzinātnes nešķitīs pievilcīgas, un tas rada nopietnus draudus sekmīgai Eiropas reindustrializācijai un Eiropas rūpniecības konkurētspējai. Tā ir nopietna problēma, kas pašreizējām izglītības sistēmām ir jārisina, un tādēļ pamatizglītības posmā būtiski jāpalielina uzmanība, kura tiek veltīta matemātikai, fizikai un inženierzinātnēm, un šie priekšmeti jāpasniedz interesantāk, lai modinātu jauno paaudžu ziņkāri. Tāpat visām pārējām dalībvalstīm, kurās šāda sistēma nepastāv, būtu jāveltī īpaša uzmanība duālās izglītības principam un paraugprakses piemēriem šajā jomā (Vācija, Šveice un Austrija).

1.7. EESK uzskata, ka ir jāizveido Eiropas inženieru vienotais tirgus un jāattīsta daudzpusīga kopēja koncepcija ar mērķi palielināt mobilitāti visā Eiropas telpā, ņemot vērā savstarpējās atzišanas svarīgo nozīmi, jo īpaši attiecībā uz pašnodarbinātiem un neatkarīgiem inženieriem.

1.8. EESK iesaka stiprināt inženierzinātnes komponenta nozīmi Eiropas standartizācijas politikā, lai paātrinātu, vienkāršotu un modernizētu procedūras, kā arī nodrošinātu sistēmu un tīklu sadarbību.

1.9. EESK iesaka organizācijām, kas apvieno inženierus, saskaņā ar Eiropas profesionālo kvalifikāciju satvara sistēmu izstrādāt elektroniskus apmācības modeļus, kas būtu piemēroti jaunajai paaudzei, kā arī pārvaldības un novērtēšanas kārtību, ņemot vērā jauno inženieru īpašības un piedāvājot pievilcīgu darba vidi un karjeru.

1.10. EESK uzskata, ka inženierus pārstāvošajām struktūrām un arodorganizācijām būtu jārod lielāka konverģence ES līmenī, lai īstenotu vienotu virzošo lomu gan Savienībā, gan ārpus tās un lai nodrošinātu saviem biedriem mūžizglītību saskaņā ar vienotiem Eiropas kritērijiem.

1.11. EESK iesaka Komisijai rīkoties konkrēti, lai izveidotu Eiropas Brīvo profesiju forumu, kurā būtu plaši pārstāvētas inženieru nozares apvienības, profesionālās organizācijas un biedrības ⁽²⁾, un cer, ka tiks radīts Eiropas inženieru portāls, kurā būs atspoguļota tāda problemātika kā atbildība, intelektuālais īpašums, nodokļu un pensiju jautājumi, kā arī mūžizglītība, paraugprakses kodeksi utt.

⁽¹⁾ Sk. Eiropas Valstu inženieru apvienības federācijas (FEANI) "Eiropas inženiera karti".

⁽²⁾ OV C 226, 16.7.2014., 10. lpp.

1.12. EESK iesaka Komisijai izstrādāt, pamatojoties uz inženieru un tehnisko darbinieku organizāciju pieredzi dalībvalstīs, Eiropas labas inženiertehniskās prakses kodeksu un nodrošināt šiem speciālistiem juridiskus un finansiālus priekšnosacījumus inovatīvu projektu īstenošanai, kas jo īpaši paredzēti maziem un vidējiem uzņēmumiem, kā arī pētniecības un izstrādes dalībniekiem.

1.13. EESK uzskata, ka profesijai aizvien vairāk jābūt orientētai uz sarežģītu problēmu risināšanu saistībā ar ekonomikas, sociālo un vides ilgtspēju, aizvien plašāk izmantojot progresīvas daudzdisciplīnu pieejas un atbilstīgu sadarbību starp ražošanas sistēmām un jaunajiem rūpniecības 4.0 apstākļiem.

1.14. EESK aicina Komisiju un dalībvalstis pienācīgi ņemt vērā Eiropadomes 2014. gada 20. un 21. marta secinājumus, kurā bija prasība prioritārā kārtā un vairāk iesaistot nozari novērst trūkumus zinātnes, tehnoloģiju, inženierzinātņu un matemātikas jomā (t. s. *STEM (science, technology, engineering and maths)* prasmes).

2. Ievads

2.1. Eiropas inženierijas pirmsākumi rodami atjaunotnes meklējumos, kurus pārstāv Leonardo ģēnijs, kas atspoguļo Eiropas sabiedrības atvērību jauninājumiem un kultūras kontekstu, kurā tiek veicināta pilsoniskā līdzdalība, laba pārvaldība un strādīgums.

2.2. Kā uzsver Eiropas Parlaments, krīze ir smagi ietekmējusi Eiropas ekonomiku. ES ir jāīsteno vispārēja izaugsmes stratēģija, lai pārvarētu šādas grūtības ⁽³⁾.

2.3. ES reindustrializācijas stratēģija galvenokārt ir vērsta uz investīcijām jauninājumos – jomu, kurā inženierim ir galvenā loma, jo īpaši tādās ātri augošās nozarēs.

2.4. Digitālo tehnoloģiju konverģence, komunikācijas sistēmas un viedie tīkli, nanobiotehnoloģijas, ilgtspējīgas rūpniecības tehnoloģijas, 3D printeri un tīras nozaru pamattehnoloģijas ievērojami izmaina ekonomikas un sabiedrības darbības veidus tādā ātrumā, kas globalizācijas ietekmē ir kļuvis eksponenciāls.

2.5. ES nākotne ir saistīta ar reindustrializāciju, un tas galvenokārt nozīmē stratēģisku pāreju uz produktu ar augstu pievienoto vērtību, tai skaitā jaunu tehnoloģiju, materiālu un pakalpojumu, izstrādes, ražošanas un tirdzniecības jauniem, ilgtspējīgiem modeļiem aizvien digitalizētākā pasaulē.

2.6. EESK ir pārliecināta, ka bez tehniskajiem un zinātniskajiem cilvēkresursiem, kuru rīcībā ir nepieciešamā pieredze un zināšanas, būs grūti sasniegt stratēģijā "Eiropa 2020" noteiktos mērķus. Šajā nolūkā ir jāveicina inženieru un citu tehnisko speciālistu profesionālo organizāciju un apvienību loma valstu un ES līmenī.

2.7. Eiropā lielākā daļa tehnisko zināšanu ir koncentrētas inženierzinātņu nozarē, ko veido aptuveni 130 000 uzņēmumu, kuros nodarbināti vairāk nekā 10 miljoni augsti kvalificētu un kompetentu darbinieku un kuru gada produkcija ir aptuveni 1 840 miljardu euro jeb aptuveni viena trešdaļa no visa ES eksporta. Turklāt inženieriem un citiem tehniskajiem speciālistiem ir svarīga loma visās ekonomikas jomās ⁽⁴⁾.

2.8. Eiropas politikā ir jāizvērs jauna *vieda* pieeja, kurā darbiniekiem ar tehnisko izglītību būtu piešķirta jauna nozīme. Pieaug arī vajadzība pārvaldīt teritoriju *viedas* pārveides procesus, ko skaidri pieprasa Eiropas jaunās programmas.

2.9. Lai sasniegtu šos mērķus, ES ir jāuzlabo darbaspēka profesionālo spēju līmenis. Jo īpaši inženierzinātņu prasmju jomā palielināsies publiskā un privātā sektora pieprasījums. Publiskajā sektorā būs lielāka nepieciešamība pēc tehniskajām zināšanām, lai, piemērojot jaunās publiskā iepirkuma direktīvas, kas aptver uzņēmumu tīklu sadarbības veidus, darbu kopās un jaunas programmatūras, risinātu uzdevumus tādās jomās kā enerģētika, transports, veselības aizsardzība, atkritumu apsaimniekošana, izglītība, oglekļa dioksīda emisija, lietiskais internets, aprites ekonomika.

⁽³⁾ Sk. EP 2014. gada 15. janvāra rezolūciju.

⁽⁴⁾ Avots: *Eurostat*.

2.10. Arī privātajam sektoram, ja tas vēlas gūt labumu no attīstītu prasmju izmantošanas darbvietās, būs jāuzlabo inženiertehniskās prasmes. Kā liecina patērētāju ieradumu analīze, pastāvīgi pieaug pieprasījums pēc viediem produktiem un pakalpojumiem.

2.11. Lai spētu risināt ar jaunajiem rūpniecības procesiem saistītos uzdevumus, ir pastāvīgi jāatjauno tehniskās zināšanas un pieredze. Vajadzīgi arī jauni mācīšanās veidi un metodes, kā arī jauna apmācība ar mērķi nodrošināt nozares cilvēkresursu un sociālā kapitāla optimālu un elastīgu izmantošanu. Jāizveido jauni darba veidi brīvo profesiju pārstāvjiem, kuri ir nodarbināti profesionālo, tehnisko un zinātnisko pakalpojumu jomā Eiropā.

2.12. Lielāka mobilitāte valstu, ES un pasaules darba tirgū nozīmē labāku darbaspēka izmantošanu, kas pieejams pievilcīgajā inženieru nodarbinātības jomā ES. Līdz ar iespēju izvēlēties ES 29. fakultatīvo regulatīvo režīmu, varētu veicināt ES profesionālās kartes izplatīšanu ar mērķi atvieglot kvalificētiem inženieriem iespējas attīstīt savu profesionālo pieredzi dažādās ES valstīs.

2.13. Lai piesaistītu potenciālos inženierzinātņu studentus inženiera profesijai, ir nepieciešama labāka sadarbība starp rūpniecības pārstāvjiem un akadēmiskajām aprindām, starp darba devējiem un publiskajām un privātajām mācību iestādēm kā pamatizglītības, tā vidējās izglītības līmenī, kā arī pētniecību un izstrādi. Tas nozīmē piemērot uzņēmumu sociālo atbildību un veicināt pienācīgu apmācību.

2.14. Līdz ar uzņēmēju iesaistīšanos un jaunu, sarežģītāku uzdevumu parādīšanos jaunieši sāk izprast, ka matemātika, informācijas tehnoloģijas, fizika un ķīmija ir vajadzīga, lai risinātu sabiedrībai aktuālas problēmas, un ka šīm zināšanām ir svarīga loma jaunu inovatīvu risinājumu meklējumos medicīnā, veselības aprūpē, kā arī transporta, piesārņojuma novēršanas un energotaupības jomā.

2.15. Šāda sadarbība būtu jārada vietējā līmenī, taču gūtajai pieredzei un paraugpraksi jābūt izmantojamai visā Savienībā. Tas veicinātu jaunu darbvietu izveidi un karjeras iespējas inženieriem, kā arī sekmētu šo jomu dzīvotspēju un popularitāti jauniešu vidū.

2.16. Vienlaikus, ņemot vērā paralēlo progresu dažādās nozarēs un praktisko pielietojumu multidisciplināritāti, ir jānodrošina kvalitāte un efektivitāte un jāievieš izglītības programmas, kas vidējā un augstākajā izglītībā iekļautu tādas mācību priekšmetus kā sociālpsiholoģija un cilvēkresursu pārvaldība komandā, radošo procesu stimulēšana, nanotehnoloģijas, biomedicīniskā inženierzinātne, tehnikas vēsture, ekonomikas ģeogrāfija utt.

2.17. Viens no veidiem, kā nodrošināt minēto profesiju atbilstību standartiem, ir mācību programmu akreditācija. Kvalitātes garantijas process ir saistīts ar salīdzināšanas un novērtēšanas standartu ieviešanu saskaņā ar ES un dalībvalstu noteikumiem par profesionālajām kvalifikācijām.

2.18. Ārējā akreditācija un iekšējās kvalitātes garantijas ir divi ļoti svarīgi aspekti, kas nodrošina inženierzinātņu izglītības kvalitāti.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Inženieru būtiskā loma ES reindustrializācijā

EESK uzskata, ka inženieriem un citiem tehniskajiem speciālistiem ir svarīga loma ES reindustrializācijas stratēģijas konkrētā īstenošanā, jo viņi nodrošina dzīvotspējīgus risinājumus ilgtspējīgas un konkurētspējīgas attīstības uzdevumiem energoefektīvu, tīru un zaļu (*lean, clean, green*) procesu, produktu un pakalpojumu jomā.

3.1.1. Tajā pašā laikā EESK uzskata, ka ir jānodrošina šāda Eiropas pasākumu programma profesijas popularizēšanas jomā:

- kvalifikāciju un profesiju savstarpēja atzīšana,
- iekšējā un ārējā mobilitāte vienotajā tirgū un uzņēmējdarbības gara attīstība,
- saskaņoti Eiropas modeļi formālai un neformālai mūžizglītībai un nepārtrauktai apmācībai ar atbalsta programmām,
- vienāda pārskatatbildība un atbildības apdrošināšana vienotajā tirgū,

- kampaņas ar mērķi palielināt kursu, karjeras un profesionālās atzišanas pievilcību, ievērojot dzimumu līdztiesību,
- atbalsts starpdisciplīnu darbībām un sarežģītu problēmu pārvaldībai tīklā,
- elastīgums un jauno paaudžu īpašību izmantošana,
- C paaudze (*Connected Generation*),
- politika, kas nostiprina pārvaldības un komunikācijas elastīgumu, tai skaitā starpnozaru un starpdisciplīnu jomā, kā arī nodrošina savietojamību starp zinātnei, ražošanu un rūpniecību 4.0,
- atbalsts inženieru un citu tehnisko speciālistu profesijām un to sabiedriskajām un profesionālajām organizācijām, izmantojot pētniecības un inovācijas programmas un struktūrfondus,
- pasākumi, kas veicina pārskatatbildību un ētikas kodeksu piemērošanu, jo īpaši publisko iepirkumu procedūrās, izmantojot jauno direktīvu⁽⁵⁾ sistēmu, proti, uzņēmumu tīklus un sadarbības kopas, kā arī specifikācijas, kas saistītas ar zaļajiem, aizsardzības un civilās aizsardzības publiskajiem iepirkumiem,
- starptautiskas sadarbības sistēma ar atvieglotu piekļuvi trešo valstu tirgiem,
- grozījumi tiesību aktos ar mērķi nodrošināt tādu intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzību, kas atbilst informācijas sabiedrības attīstībai.

3.2. Kvalifikāciju un profesiju savstarpēja atzišana, mobilitāte un uzņēmējdarbības iniciatīva

3.2.1. EESK uzskata, ka augsts apmācības un kvalifikācijas līmenis inženierzinātnēs ir priekšnoteikums efektīvai savstarpējas atzišanas sistēmai; pazemināt izglītības standartus, lai veicinātu mobilitāti, nozīmētu samazināt savstarpēju uzticēšanos Savienībā, kas balstīta uz zināšanām un ir spējīga rast risinājumus inženierzinātnes jaunajiem uzdevumiem.

3.2.2. EESK uzskata: pēc mācību programmu ciešākas konverģences, fakultatīva paralēla regulējuma pieņemšanas attiecībā uz brīvprātīgu ES profesionālo karti, kā arī kopēja apmācības regulējuma un tādu sistēmu izstrādes, ar kurām apstiprina formāli un/vai neformāli iegūtu kvalifikāciju, ir jāizvērs daudzpusēja kopēja pieeja – Eiropas profesionālā karte⁽⁶⁾.

3.2.3. EESK iesaka uzsākt konkrētas darbības, kas popularizētu inženiera un tehniskā speciālista profesiju, kurai ir būtiska nozīme pētniecības sasniegumu paātrinātā ieviešanā ar mērķi rast pielietojumu tirgū un risināt sabiedrībā aktuālas problēmas. Konkrēti inženieriem, kas piedalās iniciatīvā “*Erasmus jaunajiem uzņēmējiem*” (*Erasmus for Young Entrepreneurs, EYE*), EESK prasa īpaši pastiprināt mikrofinansēšanas mehānismus, kā arī iedibināt ES Radoša inženiera balvu, tādējādi dodot iespēju profesijai iegūt plašāku pamanāmību un sekmējot izcilu inženierijas ideju un projektu izstrādi.

3.3. Formāla un neformāla apmācība un mūžizglītība

3.3.1. Ņemot vērā tehnoloģiskā progresa ātrumu, EESK uzskata: svarīga nozīme ir ES atbalstam apmācības moduļu izstrādei sadarbībā ar rūpniecības nozari, tādējādi sasniedzot augstus īpašu prasmju līmeņus, *sadarbīgās mācīšanās* un *mācīšanās darot* projektu izvēšanai ar mērķi uzlabot savstarpējo komunikāciju, kā arī tiešsaistes moduļu izstrādei, izmantojot digitālo tehnoloģiju un sakaru tīklus, lai iegūtu un izvērtētu informāciju.

3.3.2. Pamatojoties uz ES tiesisko regulējumu, būtu jāizstrādā vispārējie standarti, ar kuriem varētu novērtēt vadības un riska uzņemšanās spējas, kas iegūtas neformālas mācīšanās ceļā⁽⁷⁾.

3.3.3. Jaunās paaudzes prasmju izmantošana, ņemot vērā *ConGen*, ir vajadzīga jauna pieeja ražošanas, organizācijas, sakaru un vadības struktūrām.

⁽⁵⁾ OV L 94, 28.3.2014., 65. lpp., 243. lpp., 1. lpp.

⁽⁶⁾ OV L 354, 28.12.2013., 132. lpp.

⁽⁷⁾ *European Institute for Industrial Leadership (EUIL AISBL. Position Paper P20-2015).*

3.4. Inženiera tēls un nākotne ES reindustrializācijā

3.4.1. EESK uzskata, ka vairāk jāuzsver un jānovērtē inženieru un citu tehnisko profesiju izšķirošā loma to problēmu risināšanā, kas Eiropas sabiedrībai kopumā rodas reindustrializācijas procesā; komiteja aicina īstenot, iesaistot attīstības jomas dalībniekus, administrācijas, politikas veidotājus un ieinteresētās personas, uz līdzdalību vērstus plānošanas pasākumus, kuros tiktu apzināti un izmantoti nākotnē profesijai nepieciešamie profili, ņemot vērā problēmu risināšanas spējas, kā arī jauno tehnoloģiju ieviešanas un piemērošanas transponēšanas ātrumu.

3.4.2. Lai pakāpeniski pārietu uz jauno aprites ekonomikas modeli, kas "ietver otrreizējo pārveidi un otrreizējo patēriņu"⁽⁸⁾, inženieriem vajadzētu būt īpaši nozīmei, piešķirot reindustrializācijas procesam tādas iezīmes kā ekonomikas, sociālā un vides ilgtspēja.

3.5. Inženieru un tehnisko speciālistu loma Pētniecības un inovācijas programmu un struktūrfondu izmantošanā

3.5.1. EESK uzskata, ka reindustrializācijas procesā Eiropas inženieri un citi tehniskie speciālisti ir būtisks resurss, kas paātrina pētniecības sasniegumu pārveidi inovatīvos produktos ar pielietojumu tirgū, kā arī nodrošina risinājumus sarežģītām problēmām, kas saistītas ar pāreju uz ilgtspējīgu, veselīgu un konkurētspējīgu tirgus sociālo ekonomiku. Šim resursam jābūt iespējai piekļūt inovatīviem risinājumiem, kas atalgo ne tikai par ekonomiskumu, bet arī kvalitāti, kā arī atbalsta visa veida sadarbību tīklos un kopās ar ES politikas un programmu starpniecību, sākot ar:

- digitalizācijas programmas stratēģiskajām darbībām,
- "Apvārsni 2020", jo īpaši izmantojot svarīgākās pamattehnoloģijas,
- COSME un Eiropas Investīciju fondu (EIF),
- struktūrfondu un kohēzijas fondu.

4. Nobeiguma piezīmes

4.1. ES pašlaik jātiek galā ar šādiem nopietniem izaicinājumiem, kas rada arī lielas grūtības Eiropas inženieriem:

- iedzīvotāju novecošanās perspektīvas,
- visaptveroša un invazīva digitalizācija,
- pieaugoša resursu nepietiekamība arvien sarežģītākos vides un klimata apstākļos,
- ģeopolitiskā un finanšu globalizācija ar smaguma centra pārvietošanos ārpus Eiropas,
- tehnoloģiju konverģence, jo īpaši IKT, nanobiotehnoloģijas un 3D sistēmas,
- sarežģītas problēmas saistībā ar integrētu pārvaldītu, īpaši megapolēs,
- strauji augoša preču un pakalpojumu pārdošana internetā un viedtīkli, kā arī rūpniecības 4.0 attīstība,
- reāllaikā savienotā kolektīvā intelekta (*Social Brain*) strauja pastāvīga attīstība *ConGen* paaudzei.

4.2. EESK uzskata, ka jaunās *ConGen* paaudzes inženieriem būtu jāveic šādi pasākumi: iegūt augstāku kvalifikāciju un formālas un neformālas kompetences, ņemot vērā, ka vienkāršāku problēmu risināšana tiks uzticēta autonomām digitālajām sistēmām, kā arī attīstīt starpdisciplināras prasmes un elastību, lai spētu risināt sarežģītas problēmas.

⁽⁸⁾ OV C 230, 14.7.2015., 91. lpp.

4.3. Organizācijām, kurās inženieri darbojas, vajadzētu izstrādāt, pamatojoties uz Eiropas kvalifikāciju sistēmu, digitalizētus mācību moduļus un sistēmas ar pārvaldības metodēm, kas atbilstu jaunās paaudzes inženieru iezīmēm, stiprinot uzņēmējdarbības vērtību un mērķu apmaiņu un veicinot pievilcīgu darba vidi un karjeras iespējas.

4.4. EESK uzskata, ka inženierus pārstāvošajām organizācijām un profesionālajām apvienībām būtu jārod lielāka konverģence ES līmenī, lai tām būtu stimulējošāka loma gan ES, gan ārpus tās **Eiropas inženieru vienotā tirgus** izveidē.

4.5. EESK iesaka Komisijai rīkoties konkrēti, lai izveidotu **Eiropas Brīvo profesiju forumu**, kurā būtu plaši pārstāvētas neatkarīgo inženieru un inženierijas MVU nozares apvienības, profesionālās organizācijas un biedrības⁽⁹⁾, un izveidot **Eiropas inženieru portālu**, kurā būtu interaktīvi atspoguļoti tādi problēmjautājumi kā atbildības pārvaldība, intelektuālā īpašuma aizsardzība, nodokļu sistēma un pensijas.

Briselē, 2015. gada 9. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

⁽⁹⁾ OV C 226, 16.7.2014., 10. lpp.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Nanotehnoloģija konkurētspējīgai ķīmijas rūpniecībai”

(pašiniciatīvas atzinums)

(2016/C 071/05)

Ziņotājs: Egbert BIERMANN

Līdzziņotājs: Tautvydas MISIŪNAS

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja saskaņā ar Reglamenta 29. panta 2. punktu 2015. gada 28. maijā nolēma izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu par tematu

“Nanotehnoloģija konkurētspējīgai ķīmijas rūpniecībai”

(pašiniciatīvas atzinums).

Par komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Rūpniecības pārmaiņu konsultatīvā komisija (CCMI) savu atzinumu pieņēma 2015. gada 5. novembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 512. plenārajā sesijā, kas notika 2015. gada 9. un 10. decembrī (2015. gada 9. decembra sēdē), ar 115 balsīm par, 2 balsīm pret un 4 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atbalsta pasākumus Eiropas rūpniecības politikas veidošanai, jo īpaši pasākumus, kuru mērķis ir atbalstīt pamattehnoloģijas, kas stiprina Eiropas konkurētspēju. Ja Eiropai starptautiskā mērogā būs vienota nostāja, tas stiprinās tās lomu pasaules dialogā. Šajā ziņā svarīgs ieguldījums ir ar nanomateriāliem un nanotehnoloģiju saistītā inovācijas spēja – jo īpaši ķīmijas rūpniecībā.

1.2. Nanotehnoloģijas atbalsta iniciatīvas īstenošana var palīdzēt tālāk attīstīt Eiropas kopējo rūpniecības politiku. Pētniecība un izstrāde ir tik sarežģītas darbības, ka atsevišķi uzņēmumi vai iestādes tās vieni paši nespēj īstenot. Tāpēc nepieciešama visaptveroša sadarbība starp augstskolām, zinātniskajām iestādēm, uzņēmumiem un uzņēmumu inkubatoriem. Pozitīva pieeja ir pētniecības tīkli, kas izveidoti arī ķīmijas un farmācijas nozarē. Jānodrošina arī MVU iekļaušana.

1.3. Lai pilnveidotu nanotehnoloģiju, jāturpina attīstīt izcilības centri (nanocentri). Jāveido sadarbības tīkli starp attiecīgajiem speciālistiem no tautsaimnieciskajām, zinātniskajām, politiskajām un sabiedriskajām aprindām, lai veicinātu tehnoloģijas nodošanu, digitālo un personisko sadarbību, labāku riska novērtēšanu, speciālu dzīves cikla analīzi un nanoproduktu drošumu.

Pētniecības pamatprogrammā “Apvārsnis 2020” paredzētie finansēšanas instrumenti nanotehnoloģijas jomā būtu jāvienkāršo un jāpadara elastīgāki galvenokārt atbilstīgi MVU vajadzībām. Jāpastiprina publiskais finansējums, kā arī jāveicina privātā finansējuma piesaistīšana.

1.4. Lai starpdisciplināro nanotehnoloģiju labāk iekļautu izglītības un apmācības sistēmās, jāiesaista talantīgi zinātnieki un tehniķi tādās disciplīnās kā ķīmija, bioloģija, inženierzinātnes, medicīna un sociālās zinātnes. Uzņēmumiem ir jāveic mērķtiecīgi apmācības un tālākizglītības pasākumi, lai spētu izpildīt darbiniekiem nepieciešamās pieaugošās kvalifikācijas prasības. Jāiesaista darba ņēmēji ar atbilstošu pieredzi un zināšanām.

1.5. Tālāk jāveicina ES standartizācijas process. Standartiem ir svarīga nozīme likumu ievērošanā, īpaši tad, ja darba ņēmēju interesēs ir jāveic riska novērtējums. Tāpēc jāattīsta sertificētiem atsauces materiāliem paredzēti instrumenti, lai pārbaudītu procesus, kas mēra nanomateriālu īpašības.

1.6. Patērētāji pilnībā jāinformē par nanomateriāliem. Obligāti jāveicina sabiedrības atbalsts šīm pamattehnoloģijām. Nepieciešams pastāvīgs patērētāju un vides apvienību, ekonomikas un politikas pārstāvju dialogs. Tādēļ jāizstrādā Eiropas mēroga informācijas platformas un izpratnes veidošanas instrumenti.

1.7. EESK sagaida, ka Eiropas Komisija izveidos nanomateriālu uzraudzības centru, kas uzraudzīs un vērtēs šo materiālu attīstības procesus un pielietojumus, otrreizējo pārstrādi un iznīcināšanu. Šim centram būtu jānovēro un jānovērtē arī ietekme uz nodarbinātību un darba tirgu un jāizstrādā no tās izrietošie politiska, ekonomiska un sociāla rakstura secinājumi. Līdz 2020. gadam būtu jāizstrādā aktuāls ziņojums par nanomateriāliem un nanotehnoloģiju Eiropā, kurā būtu izklāstītas iespējamās attīstības tendences līdz 2030. gadam.

2. Nanotehnoloģija inovatīvā Eiropā

2.1. Lai palielinātu konkurētspēju, Eiropas Komisija ir izvirzījusi un izvirza dažādas inovāciju un pamattehnoloģiju atbalsta iniciatīvas. Tādi piemēri ir Komisijas paziņojumi "Kopējas stratēģijas izstrādāšana svarīgām pamattehnoloģijām ES" (2009. gads, 2012. gads) un 2014. gada paziņojums "Pētniecība un inovācija". Vairākos EESK atzinumos⁽¹⁾ nanotehnoloģijai ir pievērsta īpaša uzmanība.

2.2. Pēc *Jean-Claude Juncker* plāna pieņemšanas 2014. gadā ES rūpniecības politika ieguvusi īpašu nozīmi un tādējādi arī atbalstu inovatīvām tehnoloģijām. Definētās prioritārās tehnoloģijas skaidri parāda, ka konkurētspējīgai Eiropas rūpniecības politikai stratēģiski jābūt vērsta uz nākotnes tehnoloģijām un materiāliem. Jo īpaši tas attiecas uz ķīmijas un farmācijas nozari.

2.3. Eiropas ķīmijas un farmācijas nozare ir citu nozaru virzītājspēks. Nanotehnoloģijai ir galvenā nozīme jaunu produktu izstrādē. Tā palielina konkurētspēju un veicina ilgtspējīgas rūpniecības attīstību.

2.4. Mūsdienās nanomateriālus jau izmanto daudzos produktos, kas paredzēti ikdienas lietošanai (piemēram, sporta apakšveļa, kosmētika, pārklājumi). Papildus tiek izstrādāti jauni produkti un metodes (piemēram, enerģijas un vides iekārtas, medicīnas iekārtas, optika, mikroshēmu izstrāde un izgatavošana, tehniskā datu aizsardzība, būvniecības nozare, kā arī lakas un krāsas vai zāles un medicīnas iekārtas).

2.5. Tā kā nanomateriālu izmēri ir niecīgi, tiem var būt jaunas optiskās, magnētiskās, mehāniskās, ķīmiskās un bioloģiskās īpašības. Izmantojot šos materiālus, iespējams izstrādāt inovatīvus produktus, kuriem ir jauni izmantošanas veidi un specifiskas īpašības.

2.6. Saskaņā ar Eiropas Komisijas pieņemto ieteikumu nanomateriāli ir materiāli, kuru galveno sastāvdaļu izmēri ir 1 līdz 100 miljardās daļas no metra. Šī definīcija ir svarīgs solis virzībā uz priekšu, jo tajā skaidri aprakstīts, kādi materiāli jāuzskata par nanomateriāliem, un ļauj izvēlēties vispiemērotāko testēšanas metodiku⁽²⁾.

⁽¹⁾ EESK atzinums par tematu "Tehniskie audumi kā izaugsmes virzītājspēks" (OV C 198, 10.7.2013., 14. lpp.), EESK atzinums par tematu "Stratēģija mikro- un nanoelektronikas komponentu un sistēmu jomā" (OV C 67, 6.3.2014., 175. lpp.).

⁽²⁾ Eiropas Komisija, Brisele, 2011. gada 18. oktobris. Nanometrs ir metra miljardā daļa. Šajā garumā ietilpst aptuveni pieci līdz desmit atomi. Nanometra un metra attiecība ir tāda pati kā futbola bumbai attiecībā pret zemeslodi. Jēdziens "nanotehnoloģija" apzīmē mērķtiecīgu un kontrolētu procesu, kurā mēra, izstrādā, izgatavo un pielieto nanomateriālus, kuru struktūras, daļiņas, šķiedras vai kristāli nav lielāki par 100 nanometriem.

2.7. Nanotehnoloģijai ir lielas izaugsmes iespējas. Eksperti aprēķinājuši, ka no 2006. gada līdz 2021. gadam izaugsme šajā nozarē būs no 8 miljardiem USD līdz 119 miljardiem USD gadā⁽³⁾.

3. Nanotehnoloģija ķīmijas rūpniecībā un medicīnā⁽⁴⁾

3.1. Ķīmijas rūpniecībā ir plašas nanotehnoloģijas izmantošanas iespējas. Jānorāda, ka mūsdienās jēdziens “nano” ietver daudzus elementus, kas nebūt nav jauni, lai gan “nanotehnoloģija” šķiet pavisam jauns jēdziens. Piemēram, viduslaikos veidotajos krāsainajos baznīcu logos ir izmantotas zelta nanodaļiņas. Jaunums nanotehnoloģijā, kā to izprot mūsdienās, ir tas, ka tagad daudz labāk ir zināmas tās izmantošanas iespējas.

3.2. Nanotehnoloģiju plaši var izmantot dažādās medicīnas jomās. Tā kā daudzām bioloģiski aktīvajām vielām ir spēcīgas blakusparādības, jau zāļu izgatavošanas pirmsākumos ir bijusi vēlme bioloģiski aktīvo vielu nogādāt tieši slimajos audos. Šādas blakusparādības bieži izraisa bioloģiski aktīvo vielu nespecifiska sadalīšanās ķermenī. Nanomēroga sistēmas bioloģiski aktīvo vielu transportēšanai nodrošina bioloģiski aktīvās vielas mērķtiecīgu ievadīšanu slimajos audos, tādējādi samazinot blakusparādības.

3.3. Dzīvības zinātņu jomā notiek konkrētu nanotehnoloģiju izstrāde, piemēram, tiek izstrādātas “biomikroshēmas”, kuras izmantojot agrīnā stadijā var atklāt un ārstēt tādas slimības kā, piemēram, Alzheimeras slimība, vēzis, multiplā skleroze vai reimatoīdais artrīts⁽⁵⁾. Nanodaļiņas bāzētas kontrastvielas mērķtiecīgi piesaista slimās šūnas un nodrošina ātrākas un labākas diagnosticēšanas iespēju. Nanogeli paātrina skrimšļu masas atjaunošanos. Nanodaļiņas, kas spēj pārvarēt hematoencefālo barjeru, piemēram, nodrošina iespēju mērķtiecīgi ārstēt smadzeņu audzējus⁽⁶⁾.

3.4. Tikai 20 nanometru lielās plastmasas membrānu poras filtrē no ūdens mikrobus, baktērijas un vīrusus. Tā dēvēto ultrafiltrācijas metodi izmanto gan dzeramā ūdens, gan rūpnieciskās ražošanas procesu ūdens attīrīšanai.

3.5. Tuvākajā nākotnē nanotehnoloģija ievērojami palielinās saules enerģijas elementu lietderības koeficientus. Izmantojot jaunus virsmas pārklājumus, var būtiski palielināt saražotās enerģijas daudzumu un panākt daudz lielāku energoefektivitāti.

3.6. Papildinot plastmasu, metālu vai citu materiālu sastāvu, tā dēvētās nanocaurulītes – oglekļa nanocaurulītes vai grafi – var piešķirt izejvielām jaunas īpašības. Tās uzlabo, piemēram, elektrovadītspēju, palielina mehānisko izturību vai palīdz veidot vieglas būvkonstrukcijas.

3.7. Nanotehnoloģija var palielināt arī vēja ģeneratoru izmantošanas efektivitāti. Pateicoties jauniem būvmateriāliem, vēja ģeneratori kļūst vieglāki, tādējādi ne vien tiek samazinātas elektroenerģijas ieguves izmaksas, bet arī optimizēta vēja ģeneratoru būve.

3.8. Apmēram 20 % no pasaules kopējā enerģijas patēriņa mēs izmantojam apgaismojumam. Tā kā nanopētniecība paredz attīstīt energoefektīvas spuldzes, kas patērēs daudz mazāk elektroenerģijas, tās patēriņš samazināsies vairāk nekā par vienu trešdaļu. Un, pateicoties litija jonu akumulatoriem, kas bez nanotehnoloģijas nebūtu iespējami, tirgū ienāk elektrotransportlīdzekļi.

3.9. Betons ir viens no visizplatītākajiem būvmateriāliem. Kalcija kristālu nanodaļiņas nodrošina iespēju izgatavot betona sagataves, no vienas puses, daudz ātrāk un labākā kvalitātē un, no otras puses, ar mazāku enerģijas patēriņu.

3.10. Autobūves nozarē jau tagad izmanto nanopārklājumus, kuriem ir specifiskas īpašības. Tas attiecas arī uz citiem satiksmes līdzekļiem, piemēram, lidmašīnām un kuģiem.

⁽³⁾ Avots: www.vfa.de/.../nanobiotechnologie-nanomedizin-positionsrapport.pdf.

⁽⁴⁾ Turpmāk tekstā jēdziens “ķīmijas rūpniecība” ietver arī farmācijas rūpniecību.

⁽⁵⁾ Avots: www.vfa.de/.../nanobiotechnologie-nanomedizin-positionsrapport.pdf.

⁽⁶⁾ Avots: www.vfa.de/.../nanobiotechnologie-nanomedizin-positionsrapport.pdf.

4. Nanotehnoloģija – ekonomikas aspekts

4.1. Konkurences faktori pasaules tirgū nemitīgi mainās. Dažas tendences ir plānotas, bet dažas ir arī neparedzētas. Lai attīstības tendences stabilizētu, tiek izstrādātas politikas programmas. Tā 2010. gadā apstiprināja stratēģiju "Eiropa 2020". Tās mērķis ir ilgtspējīga un integrējoša izaugsme ar Eiropas mēroga pasākumu ciešāku koordinēšanu. Tas pavērs iespēju uzvarēt savajā cīņā par inovācijām. Vissvarīgākie jautājumi ir pētniecība un izstrāde, patentu nodrošināšana, kā arī produktu ražošanas vietas un darbvietas.

4.2. Ķīmijas rūpniecība ir viena no veiksmīgākajām ES rūpniecības nozarēm, 2013. gadā sasniedzot peļņu no pārdošanas EUR 527 miljardu apmērā, tādējādi kļūstot par otro lielāko ražošanas nozari. Neraugoties uz šo sasniegumu, faktiskais stāvoklis rada iemeslu bažām. Pēc strauja konjunktūras izraisīta pavērsiena no 2011. gada sākuma ražošanas attīstība ir apstājusies. ES daļa pasaules ražošanas nozarē un eksporta jomā jau ilgāku laiku ir samazinājusies⁽⁷⁾.

4.3. ES ķīmijas rūpniecība 2012. gadā pētniecībā ieguldīja aptuveni deviņus miljardus EUR. Kopš 2010. gada šie izdevumi nav palielinājušies. Turpretī, piemēram, ASV, Ķīnā, kā arī Japānā un Saūda Arābijā nanotehnoloģijas pētniecībai un attīstībai tiek piešķirta aizvien lielāka nozīme, tādējādi šis valstis pastiprinās konkurenci.

5. Nanotehnoloģija – vides aspekts

5.1. Vidi saudzējoša saimnieciskā darbība ir būtisks Eiropas rūpniecības politikas konkurences faktors, un tas jāņem vērā, orientējoties gan uz iekšējo, gan uz pasaules tirgu.

5.2. Nanomateriāli gan kā izejviela, starpprodukts vai pat galaprodukts ar savām daudzajām materiālu īpašībām palielina enerģijas pārveides efektivitāti un samazina enerģijas patēriņu. Nanotehnoloģija piedāvā iespējas samazināt CO₂ emisijas⁽⁸⁾. Tādējādi tā veicina klimata aizsardzību.

5.3. Vācijas federālā zeme Hesene ir publicējusi pētījumu, kur uzsvērtas nanotehnoloģijas jaunās iespējas vides aizsardzībā⁽⁹⁾, piemēram, ūdens sagatavošanā un attīrīšanā, atkritumu rašanās novēršanā, energoefektivitātē un gaisa attīrīšanā. Šajā ziņā tieši MVU ir lielākas izredzes saņemt pasūtījumus. Ķīmijas rūpniecības nozare veic pētniecību un izstrādā bāzi, kā arī attiecīgās izejvielas un galaproduktus.

5.4. Tādēļ vides aspekts kā ilgtspējas koncepcijas daļa ir jāiekļauj uzņēmumu, tātad arī MVU, stratēģijās. Šajā procesā aktīvi jāiesaista darba ņēmēji.

5.5. Piesardzības princips ir Eiropas pašreizējās vides politikas un veselības politikas būtiska sastāvdaļa. Saskaņā ar šo principu pēc iespējas jāsamazina iedarbība uz vidi vai cilvēku veselību vai kaitējums videi vai cilvēku veselībai. Tomēr, īstenojot piesardzības pasākumus, ir svarīgi saglabāt izmaksu, lietderīguma un ieguldījuma samērīgumu, jo īpaši, lai aizsargātu MVU.

⁽⁷⁾ Oxford Economics Report, "Evolution of competitiveness in the European chemical industry: historical trends and future prospects", 2014. gada oktobris.

⁽⁸⁾ Fraunhofer vēja enerģijas un energosistēmu tehnoloģiju institūts (Vācija) un Jauno tehnoloģiju, enerģētikas un ilgtspējīgas tautsaimniecības attīstības valsts aģentūra (ENEA, Itālija) ir izstrādājuši tehnoloģiju CO₂ kā metāna gāzes uzglabāšanai. Avots: Fraunhofer-Institut für Windenergie und Energiesystemtechnik, 2012.

⁽⁹⁾ Avots: Hess. Ministerium für Wirtschaft und Verkehr, Einsatz von Nanotechnologie in der hessischen Umwelttechnologie, 2009.

6. Nanotehnoloģija – nodarbinātības/sociālais aspekts

6.1. Tiek lēsts, ka, izmantojot nanotehnoloģijas ķīmijas rūpniecībā, pasaulē var pavērties ļoti plašas nodarbinātības iespējas. Jau šodien tiek lēsts, ka ar nanotehnoloģijām saistīto darbvieta skaitu Eiropas Savienībā ir no 300 000 līdz 400 000 ⁽¹⁰⁾.

6.2. Tomēr – papildus izaugsmei – ir jāizvērtē arī riski, kas saistīti ar darbvieta likvidēšanu, ražotņu pārvietošanu vai mainīgo kvalifikāciju spektru.

6.3. Viens aspekts ir darbvieta skaitu, bet otrs – šo darbvieta kvalitāte. Dažādu uzņēmumu “nanojomās”, ne tikai ķīmijas rūpniecībā, parasti tiek radītas labi apmaksātas darbvieta kvalificētiem darba ņēmējiem ⁽¹¹⁾.

6.4. Tādējādi uzņēmumos rodas liels pieprasījums pēc apmācības un tālākizglītības. Rodas jauni sadarbības veidi. Sociālā partnerība pati par sevi kļūst par inovāciju faktoru, jo vajadzīgs pastāvīgs dialogs, piemēram, par darba organizatorisko struktūru, veselības aizsardzību un tālākizglītību. Vācijas ķīmijas rūpniecībā šim nolūkam ieviesti sociālās partnerības nolīgumi, kas ir ļoti tālejoši ⁽¹²⁾.

7. Nanotehnoloģijas iespējas un riski

7.1. Jau šobrīd Eiropas Komisija nanodrošības pētījumiem gadā tērē no 20 līdz 30 miljoniem EUR. Papildus katru gadu no dalībvalstīm nāk klāt apmēram EUR 70 miljoni ⁽¹³⁾. Tās ir samērīgas un pietiekamas izmaksas.

7.2. Eiropas līmenī būtu jākoordinē visaptveroša programma publiskai un privātai ilgtermiņa pētniecībai, lai paplašinātu zināšanas par nanomateriāliem, to īpašībām un potenciālajām iespējām un riskiem darba ņēmēju un patērētāju veselībai un videi.

7.3. Daudzi ķīmijas nozares uzņēmumi saistībā ar riska pārvaldību ir veikuši dažādus pasākumus, lai atbildīgi īstenotu ilgtspējīgu darba aizsardzību un produktu ilgtspējīgu drošību. Šie pasākumi daudzkārt tiek veikti saistībā ar pasaulē ieviesto ķīmijas rūpniecības iniciatīvu par atbildīgu attieksmi (*Responsible Care Initiative*) ⁽¹⁴⁾. Līdzīgas iniciatīvas ir arī citās nozarēs.

7.4. Atbildība par produktiem jāuzņemas visos posmos, sākot no pētniecības līdz iznīcināšanai. Jau izstrādes posmā uzņēmumi pēti, kā savus jaunus produktus var droši saražot un izmantot. Līdz produkta ieviešanai tirgū izpēti ir jāpabeidz un jāizstrādā norādes par drošu izmantošanu. Turklāt uzņēmumiem jānorāda, kā produktus profesionāli var iznīcināt.

7.5. Attiecībā uz nanomateriālu drošību Eiropas Komisija uzsver, ka zinātniskie pētījumi ir pierādījuši, ka nanomateriāli pēc būtības uzskatāmi par “parastām ķīmikālijām” ⁽¹⁵⁾. Pastāvīgi pieaug zināšanas par nanomateriālu īpašībām. Var izmantot šobrīd pieejamās riska analīzes metodes.

⁽¹⁰⁾ Otto Linher, Eiropas Komisija, Grimm u. c.: “Nanotehnoloģija: inovācijas virzītājspējs Vācijā” (*Nanotechnology: Innovationsmotor für den Standort Deutschland*), Bādenbādene, 2011.

⁽¹¹⁾ IG BCE/VCI: “Atbildīga apiešanās ar nanomateriāliem” (*Zum verantwortungsvollen Umgang mit Nanomaterialien*), nostājas dokuments, 2011.

⁽¹²⁾ IG BCE: “Nanomateriāli – izaicinājums darba un veselības aizsardzībai” (*Nanomaterialien – Herausforderungen für den Arbeits- und Gesundheitsschutz*).

⁽¹³⁾ Otto Linher, Eiropas Komisija.

⁽¹⁴⁾ <http://www.icca-chem.org/en/Home/Responsible-care/>

⁽¹⁵⁾ Pamatojuma dokuments PVO dokumentam “Vadlīnijas par darba ņēmēju aizsardzību pret iespējamo apdraudējumu darbā ar izgatavotajiem nanomateriāliem” (*Guidelines on Protecting Workers from Potential Risks of Manufactured Nanomaterials*).

7.6. Eiropas Komisija uzskata, ka REACH⁽¹⁶⁾ ir vislabākais satvars nanomateriālu riska pārvaldībai. Attiecībā uz nanomateriāliem ir vajadzīgi daži paskaidrojumi un precizējumi REACH regulas pielikumos un Eiropas Ķimikāliju aģentūras vadlīnijās par REACH; tas tomēr neattiecas uz regulas pamattektu⁽¹⁷⁾.

7.7. Farmācijas rūpniecībā, apstrādājot nanomateriālus, svarīga nozīme ir labai ražošanas praksei (*Good Manufacturing Practice*). Šis jēdziens ietver direktīvas par zāļu un bioloģiski aktīvo vielu ražošanas procesu kvalitātes nodrošināšanu.

7.8. Protams, ir jāinformē patērētāji. Pozitīvi piemēri šajā ziņā ir lielo ķīmijas uzņēmumu dialogi par nanotehnoloģiju⁽¹⁸⁾. Šo dialogu mērķis ir informēšana, izpratnes veicināšana un risku apzināšana. Lai atvieglinātu piekļuvi informācijai par nanomateriāliem, Eiropas Komisija 2013. gadā nodeva lietošanā tīmekļa platformu⁽¹⁹⁾. Tajā ir norādes uz visiem pieejamajiem informācijas avotiem, tostarp arī valstu vai nozaru reģistriem.

8. Konkurences faktori/ierosmes nanotehnoloģijai Eiropā

8.1. Pozitīva pētniecības un inovāciju vide ir būtisks konkurences faktors. Tas attiecas gan uz produktu un procesu inovācijām, gan inovācijām sociālajā jomā. Nanotehnoloģijas nozīme būtu vairāk jāatzīst un jāatbalsta gan ES prioritātēs, gan šīs tehnoloģijas pētniecības un reģionālajās atbalsta programmās.

8.2. Pētniecībai un izstrādei Eiropas Savienībā jāklūst par vienu no galvenajām jomām. Tādēļ ir svarīgi Eiropā veidot tīklus, sadarbību un klasterus starp jaunizveidotiem uzņēmumiem, pieredzes bagātiem uzņēmumiem, augstskolām, kā arī pētniecības iestādēm, kas vērstas uz pielietojumu pētniecību un fundamentāliem pētījumiem. Tādējādi tagad iespējams radīt efektīvas inovāciju iespējas. Lai optimizētu sadarbību, ģeogrāfiskos pamatpunktos tiek veidoti centri, kas aptver vairākus uzņēmumus.

8.3. Izmantojot tādas inovācijām bagātas metodes kā nanotehnoloģija, izšķiroša nozīme ir apmācībai un tālākizglītībai. Speciālisti un augstskolu absolventi vislielāko ieguldījumu inovāciju attīstībā sniedz tad, ja tiek atbalstīta zināšanu apmaiņa starp dažādiem kvalifikācijas veidiem – veicot papildinošus individuālus vai organizatoriski politiskus pasākumus, piemēram, darbs komandā, darbvietu rotācija un lēmumu deleģēšana. Pasaulē valdošā konkurence inovāciju jomā rada arī konkurenci attiecībā uz kvalificētiem speciālistiem. Ar politikas un ekonomikas starpniecību jāizstrādā atbilstīgas stimulu sistēmas.

8.4. Konkurētspēju nodrošinātu lielāks elastīgums attiecībā uz pētījumu orientāciju un birokrātisko prasību samazināšana. Medikamenti, medicīnas aprīkojums, virsmu pārklājumi, vides tehnoloģijas ir svarīgi Eiropas produkti eksportam un iekšējā tirgū. Tieši orientēšanās uz iekšējo tirgu ar svarīgiem punktiem reģionā šajā ziņā paver plašas iespējas MVU.

8.5. Ar darbaspēku saistītās izmaksas nedrīkst traktēt tikai kā atalgojuma izmaksas. Novērtējumā jāņem vērā arī attiecīgās ar pārvaldību saistītās izmaksas (piemēram, kontroles pasākumi, kvalitātes nodrošināšana u. c.).

8.6. Energoietilpīgajā ķīmijas rūpniecībā enerģijas izmaksas ir būtisks konkurences faktors. Konkurētspējīgas cenas un stabila energoapgāde Eiropas Savienībā ir konkurētspējas, jo īpaši arī MVU konkurētspējas, priekšnosacījums.

Briselē, 2015. gada 9. decembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS

⁽¹⁶⁾ REACH ir Eiropas Ķimikāliju regula par ķimikāliju reģistrēšanu, vērtēšanu, licencēšanu un ierobežošanu. <http://echa.europa.eu/web/guest>

⁽¹⁷⁾ Avots: Nozares sociālais dialogs, Eiropas Ķīmijas rūpniecības komiteja.

⁽¹⁸⁾ <http://www.cefic.org/Documents/PolicyCentre/Nanomaterials/Industry-messages-on-nanotechnologies-and-nanomaterials-2014.pdf>

⁽¹⁹⁾ https://ihcp.jrc.ec.europa.eu/our_databases/web-platform-on-nanomaterials

III

(Sagatavošanā esoši tiesību akti)

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 512. PLENĀRSESIJA 2015. GADA 9. UN 10. DECEMBRĪ

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei un Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “2014. gada ziņojums par konkurences politiku””

(COM(2015) 247 final)

(2016/C 071/06)

Ziņotāja: Reine-Claude MADER

Eiropas Komisija 2015. gada 6. jūlijā saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas ziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “2014. gada ziņojums par konkurences politiku””

(COM(2015) 247 final).

Par komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2015. gada 17. novembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 512. plenārajā sesijā, kas notika 2015. gada 9. un 10. decembrī (2015. gada 9. decembra sēdē), ar 128 balsīm par, 1 balsi pret un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK pozitīvi vērtē dažādās iniciatīvas, ko Komisija īstenojusi, lai veicinātu godīgu konkurenci, kas aizsargā ekonomikas dalībnieku (uzņēmumu, patērētāju, darba ņēmēju) intereses.

1.2. EESK atbalsta Komisijas veiktos pasākumus ar mērķi nodrošināt konkurences noteikumu ievērošanu, tostarp pasākumus cīņai ar negodīgas konkurences praksi, piemēram, dominējoša stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, kas kavē ES ekonomikas – jo īpaši MVU, kam ir noteicošā loma izaugsmes un nodarbinātības jomā, un sociālās ekonomikas uzņēmumu, kas sekmē sociālo kohēziju, – attīstību.

1.3. Tomēr pauž nožēlu, ka arī šoreiz Komisija nav pieņēmusi kolektīvās rīcības juridisku mehānismu, kas negodīgas konkurences upuriem ļautu efektīvi īstenot tiesības uz zaudējumu atlīdzināšanu.

1.4. Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas paveikto, lai nodrošinātu, ka noteikumi ir zināmi un pārredzami, tādējādi stabilizējot uzņēmumus un līdz ar to arī tirgu. Šajā saistībā komiteja vēlas atgādināt, ka uzmanība pastāvīgi jāpievērš mazumtirdzniecības nozarē īstenotajai praksei.

1.5. EESK pauž gandarījumu, ka Komisija devusi impulsu sadarbībai ar valstu konkurences iestādēm, jo tām ir noteicošā loma gan profilakses jomā, gan tādu programmu izstrādē, ar kurām paredzēts veidot izpratni par konkurences tiesībām. Komiteja uzskata, ka šajā nolūkā minētās iestādes ir jānodrošina ar vajadzīgajiem līdzekļiem.

1.6. Lai negodīga konkurence nekaitētu Eiropai, tirdzniecības globalizācijas apstākļos šī sadarbība ir jāpaplašina starptautiskā līmenī.

1.7. Komiteja vēlas, lai tiktu atbalstīts un pat pastiprināts dialogs starp dažādām Eiropas iestādēm (EP, EESK un Reģionu komiteju).

1.8. EESK atbalsta izmaiņas valsts atbalsta noteikumos, kas ir pielāgoti tā, lai varētu atbalstīt inovatīvus uzņēmumus, piemēram, digitālajā jomā, tādējādi paverot ļoti plašas perspektīvas ekonomikas attīstībai un darbvietu radīšanai patērētāju un uzņēmumu interesēs.

1.9. Apzinoties Komisijas ierobežotās rīcības iespējas nodokļu optimizācijas jomā, EESK tomēr vēlas, lai Komisija turpina darbu ar mērķi novērst fiskālos un sociālos šķēršļus, savu pilnvaru robežās tos samazinot vai izskaužot, turklāt raugoties, lai tas neradītu nonivelēšanos līdz zemākam līmenim.

1.10. EESK uzskata, ka pastiprināta uzmanība jāpievērš enerģijas tirgum. Komiteja atbalsta Eiropas enerģētikas savienības izveidi, lai nodrošinātu energoapgādes drošību un enerģijas piegādi par pieņemamu cenu visā teritorijā.

1.11. Komiteja arī uzskata, ka liela nozīme ir pasākumiem, kas veicina energotaupību, kā arī energoefektivitātes veicināšanai un atjaunojamo energoresursu attīstīšanai.

1.12. Komiteja uzskata, ka enerģijas tirgus atvēršana jāīsteno tā, lai labumu gūtu individuālie patērētāji, kuriem nav reālu iespēju ietekmēt cenas.

1.13. EESK aicina darīt visu iespējamo, lai nodrošinātu brīvu piekļuvi digitālajai videi un tādējādi sekmētu lauku teritoriju ekonomikas attīstību. Lai šo mērķi sasniegtu, ir jānodrošina privāto investīciju un valsts atbalsta komplementaritāte.

1.14. EESK aicina Komisiju arī turpmāk īpašu uzmanību pievērst finanšu pakalpojumu piedāvājumam, lai nodrošinātu reālās ekonomikas pašfinansējumu un patērētājiem arī turpmāk būtu nodrošināti labākie nosacījumi pakalpojumu saņemšanai.

1.15. Visbeidzot, EESK atgādina, ka obligāti jāuzrauga un jānovērtē īstenotie politiskie pasākumi.

2. 2014. gada ziņojuma par konkurences politiku saturs

2.1. Galvenā uzmanība šajā ikgadējā ziņojumā pievērsta digitālajam vienotajam tirgum, enerģētikas politikai un finanšu pakalpojumiem. Tajā apskatīti arī jautājumi par Eiropas rūpniecības konkurētspējas stiprināšanu, valsts atbalsta kontroli, konkurences kultūras veicināšanu ES un ārpus tās robežām, kā arī institucionālo dialogu.

2.2. Īpaša uzmanība ziņojumā pievērsta digitālajai ekonomikai kā faktoram, kas varētu veicināt inovāciju un izaugsmi enerģētikas, transporta, sabiedrisko pakalpojumu, veselības un izglītības nozarē. Šajā nolūkā ir izmantoti visi konkurences tiesību instrumenti, lai atbalstītu infrastruktūras, tostarp "jaunas paaudzes" platjoslas tīklu attīstību un modernizāciju, izmantojot valsts atbalstu un vienlaikus garantējot tehnoloģiskās neitralitātes principu.

2.3. Ļoti strauji attīstās mobilo viedierīču tirgus; par to liecina *Facebook* īstenotā *WhatsApp* iegāde, kas notika pēc koncentrācijas vērtējuma pirmā posma un kuru Eiropas Komisija atļāvusi bez jebkādiem nosacījumiem saskaņā ar Padomes Regulu (EK) Nr. 139/2004⁽¹⁾ par kontroli pār uzņēmumu koncentrāciju⁽²⁾.

2.4. Arī 2014. gadā konstatēts, ka konkurences tiesību piemērošanai digitālajā nozarē raksturīga sarežģīta saikne un vajadzīgais līdzsvars ar intelektuālā īpašuma tiesību ievērošanu saistībā ar patentu, kā liecina lēmumi par *Samsung* un *Motorola*⁽³⁾, vai ar autortiesībām, kā to apliecina oficiālas procedūras uzsākšana pret vairākām ASV kinostudijām un Eiropas maksas televīzijas raidorganizācijām tā sauktajā lietā “pārrobežu piekļuve maksas televīzijas saturam”⁽⁴⁾.

2.5. Turpmāk ziņojumā apskatīta enerģētikas nozare un norādīts, ka ir jāpārskata Eiropas enerģētikas politika. Komisija iecerējusi atbalstīt investīcijas infrastruktūrā, nosakot valsts atbalsta noteikumus un vienkāršojot to īstenošanu: jaunajā Vispārējā grupu atbrīvojuma regulā paredzēts, ka, ievērojot dažus nosacījumus, vairs nebūs vajadzīga Komisijas iepriekšēja atļauja⁽⁵⁾ energoinfrastruktūras, ēku energoefektivitātes palielināšanas, atjaunojamās enerģijas ražošanas, piesārņoto teritoriju sanācijas un pārstrādes atbalstam.

2.6. Taču jaunajās pamatnostādņēs nav iekļauts atbalsts kodolenerģijai. Šādu atbalstu joprojām pārbauda Komisijas dienesti saskaņā ar LESD 107. pantu, kā tas notika saistībā ar Apvienotās Karalistes plānu piešķirt subsīdijas jaunas kodolspēkstacijas celtniecībai un darbībai Hinklipointā (*Hinkley Point*)⁽⁶⁾.

2.7. Visbeidzot, konkurences politiku izmantoja kā līdzekli enerģijas cenu samazināšanai, uzliekot sodu par ļaunprātīgām vai ar aizliegtu vienošanos saistītām darbībām tirgus dalībniekiem, piemēram, *EPEX Spot* un *Nord Pool Spot (NPS)*⁽⁷⁾, un Rumānijas biržai *OPCOM*, kas ļaunprātīgi izmantoja savu dominējošo stāvokli⁽⁸⁾, un Bulgārijas uzņēmumam *Bulgarian Energy Holding (BEH)*⁽⁹⁾, kā arī *Gazprom* saistībā ar iespējamo tirgus sadalīšanu gāzes piegādēm Centrāleiropā un Austrumeiropā⁽¹⁰⁾.

2.8. Ar konkurences politiku 2014. gadā mēģināts arī palielināt pārredzamību finanšu nozarē un palīdzēt uzlabot banku nozares regulējumu un uzraudzību.

2.9. Komisija ir pārbaudījusi valsts atbalsta īstenošanu Grieķijā, Kiprā, Portugālē, Īrijā un Spānijā, vienlaikus nodrošinot, ka attīstības bankas netraucē konkurenci⁽¹¹⁾.

2.10. Komisija divreiz uzlika naudas sodu divām bankām – *RBS* un *JP Morgan* –, kas piedalījās nelikumīgā divpusējā kartelī ar mērķi ietekmēt Šveices franka *Libor* atsauces procentu likmi un kartela darbībā ar *UBS* un *Credit Suisse*, izmantojot piedāvātās cenas un pieprasītās cenas starpību procentu likmju atvasinātajiem līgumiem Šveices frankos EEZ (Eiropas Ekonomikas zonā)⁽¹²⁾. Komisija tām uzlika naudas sodu EUR 32,3 miljonu apmērā⁽¹³⁾.

⁽¹⁾ Padomes 2004. gada 20. janvāra Regula (EK) Nr. 139/2004 par kontroli pār uzņēmumu koncentrāciju (EK Apvienošanās regula) (OV L 24, 29.1.2004., 1. lpp.).

⁽²⁾ Lieta M.7217 – *Facebook/WhatsApp*, Komisijas 2014. gada 3. oktobra lēmums.

⁽³⁾ Lieta AT.39985 – *Motorola* – GPRS standartam būtisku patentu piemērošana, Komisijas 2014. gada 29. aprīļa lēmums. Lieta AT.39939 – *Samsung* – UMTS standartam būtisku patentu īstenošana, Komisijas 2014. gada 29. aprīļa lēmums.

⁽⁴⁾ Lieta AT.40023 – Pārrobežu piekļuve maksas televīzijas saturam, 2014. gada 13. janvāris.

⁽⁵⁾ Komisijas 2014. gada 21. marta Regula (ES) Nr. 316/2014 par Līguma par Eiropas Savienības darbību 101. panta 3. punkta piemērošanu tehnoloģiju nodošanas nolīgumu kategorijām (OV L 93, 28.3.2014., 17. lpp.); Pamatnostādnes par Līguma par Eiropas Savienības darbību 101. panta piemērošanu tehnoloģiju nodošanas nolīgumiem (OV C 89, 28.3.2014., 3. lpp.).

⁽⁶⁾ Lieta SA.34947 – Apvienotā Karaliste – Atbalsts Hinklipointas C kodolspēkstacijai, 2014. gada 8. oktobris.

⁽⁷⁾ Lieta AT.39952 – Elektroenerģijas biržas, Komisijas 2014. gada 5. marta lēmums.

⁽⁸⁾ Lieta AT.39984 – *OPCOM/Rumānijas elektroenerģijas birža*, Komisijas 2014. gada 5. marta lēmums.

⁽⁹⁾ Lieta AT.39767 – *BEH* elektroenerģija.

⁽¹⁰⁾ Lieta AT.39816 – Augšupvērsta gāzes piegādes Centrāleiropā un Austrumeiropā, 2012. gada 4. septembris.

⁽¹¹⁾ Lieta SA.36061 – *UK Business Bank*, Komisijas 2014. gada 15. oktobra lēmums. Lieta SA.37824 – Portugāles attīstības finansēšanas iestāde, Komisijas 2014. gada 28. oktobra lēmums.

⁽¹²⁾ Lieta AT.39924 – Procentu likmju atvasinātie līgumi Šveices frankos, 2014. gada 21. oktobra lēmums, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-14-1190_en.htm.

⁽¹³⁾ Naudas sods nav uzlikts *RBS*, jo šī banka izmantoja atbrīvojumu no naudas soda saskaņā ar 2006. gada Paziņojumu par iecietību, paziņojot Komisijai par karteli un tādējādi izvairoties no naudas soda aptuveni EUR 5 miljonu apmērā par līdzdalību pārkāpumā. *UBS* un *JP Morgan* uzliktos naudas sodus samazināja, jo abi uzņēmumi sadarbojās izmeklēšanā, kas veikta saskaņā ar Komisijas iecietības programmu. Četrām bankām, kuras izvēlējās izlīguma procedūru ar Komisiju, uzliktajam naudas sodam piemērota papildu atlaide 10 % apmērā.

2.11. Komisija turpina apkarot pret konkurenci vērstu komercpraksi, kas balstīta uz daudzpusēju starpbanku komisijas maksu, ko piemēro *Visa Europe*, *Visa Inc.*, *Visa International* un *MasterCard*; Komisija panāca, ka *Visa Europe* piedāvātās saistības būs juridiski saistošas, un turpina procedūru pret *Visa Inc.* un *Visa International* par starptautisku starpbanku komisijas maksu.

2.12. Ziņojumā minēti arī Komisijas veiktie pasākumi, lai stimulētu Eiropas uzņēmumu, īpaši MVU konkurētspēju, veicinot piekļuvi finansējumam to attīstības posmā⁽¹⁴⁾ un atbalstot pētniecību un inovāciju, izmantojot jaunās atbalsta pamatnostādnes, kurās paredzēts grupu atbrīvojums⁽¹⁵⁾.

2.13. Uz MVU attiecas arī pārskatītais *de minimis* paziņojums, kurā sniegtas norādes, lai novērtētu, vai uz to līgumiem attiecas LESD 101. pants, kurā aizliegtas nelikumīgas vienošanās starp uzņēmumiem⁽¹⁶⁾.

2.14. Komisija 2014. gadā īpašu uzmanību pievērta tam, ka atsevišķi uzņēmumi izmanto dažu dalībvalstu nodokļu režīmu atšķirības, lai samazinātu savu nodokļu bāzi; Komisija sāka oficiālu izmeklēšanu par *Apple Īrijā*, *Starbucks Nīderlandē*, *Fiat France & Trade Luksemburgā*.

2.15. 2014. gadā paiet desmit gadi kopš stājās spēkā Regula (EK) Nr. 1/2003 un pārskatīta Regula par uzņēmumu apvienošanās kontroli⁽¹⁷⁾. Ziņojumā ir norādīts, ka būtu vēlams panākt progresu konkurences iestāžu neatkarības un tāda mehānisma jomā, kas tām ļauj veikt izmeklēšanu un piemērot sankcijas nelikumīgām darbībām. Tajā arī uzsvērts, ka ir jāturpina racionalizēt uzņēmumu apvienošanās kontroli.

2.16. Komisija arī norāda, ka šogad būtisks solis uz priekšu konkurences jomā bija pieņemta direktīva par atsevišķiem noteikumiem, kuri reglamentē zaudējumu atlīdzināšanas prasības par konkurences tiesību pārkāpumiem, kura stājās spēkā 2014. gadā, un uzskata, ka ar šo direktīvu Eiropas iedzīvotājiem un uzņēmumiem būs vieglāk saņemt faktisku atlīdzinājumu par zaudējumiem, kas radušies konkurences noteikumu pārkāpumu, piemēram, karteļu vai dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas, dēļ.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. EESK atbalsta digitalizācijas veicināšanas politiku un iniciatīvas, ar kurām paredzēts stimulēt inovāciju un izaugsmi. Komiteja uzskata, ka ātrdarbīgam internetam jābūt pieejamam visā ES teritorijā, un tam var būt nepieciešams valsts atbalsts un ES papildu finansējums. Šajā jomā var būt noderīgas pamatnostādnes valsts atbalsta noteikumu piemērošanai attiecībā uz platjoslas tīklu ātru izvēršanu⁽¹⁸⁾.

3.2. Turklāt digitālo tirgu nevarēs izveidot, ja visā teritorijā nebūs pieejams platjoslas tīkls. Komisijas mērķi ir pieticīgāki, jo privātajiem uzņēmējiem trūkst intereses par atsevišķām teritorijām, piemēram, lauku apgabaliem, kaut gan to ekonomikas attīstībai ir vajadzīgs atbalsts.

3.3. EESK atbalsta Komisijas apņemšanos piemērot sankcijas par konkurences noteikumu pārkāpšanu un uzskata, ka sankciju apmēram jābūt ar atturošu ietekmi un ka atkārtota pārkāpuma gadījumā sankcijām jābūt stingrākām. Turklāt konkurences politika ir jāskaidro arī uzņēmumos, lai novērstu pret konkurenci vērstas darbības.

3.4. EESK, tāpat kā Komisija, konstatē, ka pieaug mobilo viedierīču lietotāju skaits. Inovācijai šajā jomā ir būtiska nozīme, taču ir jāizstrādā vispārzināmi un pārredzami "spēles noteikumi" uzņēmējiem. Komiteja uzskata, ka daudzu lielo starptautisko grupu kā, piemēram, *Google*, esamība tirgū rada dominējošā stāvokļa ļaunprātīgas izmantošanas risku un ka ir svarīgi nodrošināt spēkā esošo noteikumu ievērošanu, lai tirgū varētu ienākt jauni uzņēmumi.

⁽¹⁴⁾ Komisijas paziņojums "Pamatnostādnes par valsts atbalstu, lai veicinātu riska finansējuma ieguldījumus" (OV C 19, 22.1.2014., 4. lpp.).

⁽¹⁵⁾ Komisijas paziņojums "Nostādnes par valsts atbalstu pētniecībai, izstrādei un inovācijai" (OV C 198, 27.6.2014., 1. lpp.).

⁽¹⁶⁾ Komisijas paziņojums "Paziņojums par maznozīmīgiem nolīgumiem, kas ievērojami neierobežo konkurenci atbilstīgi Līguma par Eiropas Savienības darbību 101. panta 1. punktam (*de minimis* paziņojums)" (OV C 291, 30.8.2014., 1. lpp.).

⁽¹⁷⁾ Padomes 2002. gada 16. decembra Regula (EK) Nr. 1/2003 par to konkurences noteikumu īstenošanu, kas noteikti Līguma 81. un 82. pantā (OV L 1, 4.1.2003., 1. lpp.); skatīt 1. zemsvītras piezīmi.

⁽¹⁸⁾ Komisijas paziņojums "ES pamatnostādnes valsts atbalsta noteikumu piemērošanai attiecībā uz platjoslas tīklu ātru izvēršanu" (OV C 25, 26.1.2013., 1. lpp.).

3.5. Komiteja arī uzskata, ka patentu īpašniekiem licences nolīgumi ir jāpiešķir ar godīgiem, saprātīgiem un nediskriminējošiem noteikumiem.

3.6. Komiteja atbalsta autortiesību tiesiskā regulējuma pielāgošanu digitālajam laikmetam⁽¹⁹⁾, lai tas būtu “kopsolī ar laiku”, kā to pamatoti norāda Komisija.

3.7. Runājot par enerģētikas tirgus darbību, EESK uzskata, ka ekonomikas attīstība nav iespējama bez kopējās enerģētikas politikas. Komiteja pauž gandarījumu par Komisijas stingro apņemšanos izveidot Eiropas enerģētikas savienību.

3.8. Komiteja uzskata, ka šāda savienība dos labumu uzņēmumiem un patērētājiem, nodrošinot tiem pieejamas cenas un energoapgādes drošību.

3.9. EESK atzinīgi vērtē uzmanību, ko Komisija pievērš enerģijas tirgum, lai nodrošinātu reālu konkurenci, kā arī iniciatīvas, kas paredzētas konkurences traucējumu novēršanai šajos neregulētajos tirgos. Komiteja aicina Komisiju izmantot visus līdzekļus, lai izvairītos no darbības traucējumiem, kas ietekmē ekonomiku.

3.10. Komiteja arī uzskata, ka liela nozīme ir pasākumiem, kas veicina energotaupību, energoefektivitāti, atjaunojamās enerģijas un bioenerģijas attīstību.

3.11. EESK vēlas, lai finanšu sektors kopumā būtu ētiskāks un pārredzamāks un atbalstītu izaugsmi.

3.12. Komiteja pauž gandarījumu, ka valsts atbalsta kontrole ir sekmējusi finanšu problēmu atrisināšanai paredzēto pasākumu saskaņotību un konkurences traucējumu mazināšanu, vienlaikus līdz minimumam samazinot nodokļu maksātāju naudas izmantošanu. Komiteja norāda, ka valsts atbalsta kontrole, pastiprinot un ieviešot uzraudzības mehānismus, ir palīdzējusi ierobežot dažus konkurences traucējumus tirgū.

3.13. Komiteja uzskata, ka īpaši jāuzsver Komisijas paveiktais, lai samazinātu banku karšu izmantošanas izmaksas, kā rezultātā darījumu izmaksas vienotajā tirgū samazinājās par 30–40 %.

3.14. Izvirzītais mērķis veicināt ekonomikas izaugsmi ir absolūta nepieciešamība, un tā īstenošanu varētu sekmēt ar inovācijas atbalsta politiku, kas ietverta dokumentā “Nostādnes par valsts atbalstu pētniecībai, izstrādei un inovācijai”.

3.15. Iepriekšējos atzinumos EESK atzinīgi novērtēja Komisijas ieceri modernizēt valsts atbalstu un uzskatīja, ka jaunās pamatnostādnes⁽²⁰⁾ vairāk atbilst dalībvalstu vajadzībām un tirgus realitātei. Komiteja uzskata, ka lielāka pārredzamība ļaus labāk izprast, kā tiek piešķirts valsts atbalsts. Komisijas uzraudzība nodrošinās, ka atbalsta piešķiršanā tiek ievēroti paredzētie noteikumi. Visbeidzot, novērtējums ļaus dalībvalstīm pārlicināties, vai piešķirtais atbalsts tiek izmantots lietderīgi.

3.16. Komisijas paziņojums par nosacījumiem, kas vajadzīgi, lai veicinātu Eiropas projektu īstenošanu kopā ar paziņojumu par Eiropas Stratēģisko investīciju fonda izveidi varētu sekmēt šā mērķa sasniegšanu.

3.17. EESK atzinīgi vērtē arī to, ka ir atzīta nepieciešamība sniegt valsts atbalstu grūtībās nonākušū, bet dzīvotspējīgu uzņēmumu glābšanai un pārstrukturēšanai. Komiteja atbalsta pasākumus, ar kuriem paredzēts izskaust nelikumīgas vienošanās, kas kavē attīstību, tostarp MVU attīstību, jo tie rada darba vietas un ietekmē nodarbinātību un cenas.

3.18. Komiteja norāda, ka lieli uzņēmumi turpina nodokļu samazināšanu, izmantojot nodokļu sistēmu atšķirības. Komiteja atzinīgi vērtē Komisijas īstenotos centienus savu pilnvaru robežās novērst, mazināt vai izskaust fiskālo kroplojumu dēļ radušos iespēju izvairīties no nodokļu maksāšanas.

⁽¹⁹⁾ OV C 230, 14.7.2015., 72. lpp.; OV C 44, 15.2.2013., 104. lpp.

⁽²⁰⁾ Komisijas paziņojums “Pamatnostādnes par valsts atbalstu, lai veicinātu riska finansējuma ieguldījumus” (OV C 19, 22.1.2014., 4. lpp.).

- 3.19. Komisija paveikusi nozīmīgu darbu, lai nodrošinātu konvergenci ar valstu konkurences iestādēm un starp tām.
- 3.20. Komiteja rūpīgi sekos līdzi darbam pēc pieņemtās Baltās grāmatas “Virzība uz iedarbīgāku ES uzņēmumu apvienošanās kontroles sistēmu”, kuras mērķis ir uzlabot spēkā esošos mehānismus.
- 3.21. Ņemot vērā tirdzniecības globalizāciju, EESK atbalsta daudzpusējas sadarbības izvērsanu (ESAO, ICN, UNCTAD), kā arī sadarbības un tehniskās palīdzības programmas.
- 3.22. Jāpanāk, ka Konkurences ĢD dialogs ar EP, EESK un Reģionu komiteju nodrošina pārredzamas iestāžu debates par īstenoto politiku.
- 3.23. Šādu gatavību dialogam vajadzētu apliecināt arī tāpēc, ka priekšsēdētājs Junkers savā pilnvarojuma vēstulē Vestageres kundzei ir uzsvēris šo politisko partnerību.
- 3.24. Pretēji Komisijas viedoklim EESK neuzskata, ka Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/104/ES⁽²¹⁾ un ieteikums par kopīgiem principiem attiecībā uz kolektīvo tiesisko aizsardzību saistībā ar konkurences noteikumu pārkāpumiem var pienācīgi nodrošināt šādu pārkāpumu upuru tiesību kolektīvu aizsardzību.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Grūti panākamais līdzsvars starp inovāciju, konkurenci un rūpnieciskā īpašuma tiesībām savienotā digitālajā tirgū

4.1.1. Komisija uzskata, ka uzlabotas standartizācijas procedūras un labāka sadarbība ir priekšnoteikums digitalizācijas programmas efektīvai īstenošanai. Tomēr jānoskaidro, ko Komisija saprot ar “uzlabotām” standartizācijas procedūrām.

4.1.2. Viena no “viedtālrunu patentu kara” epizodēm – *Motorola* lieta⁽²²⁾ ir izmantota kā piemērs, lai dotu ievirzi nozares uzņēmumiem. Šajā lietā Komisija bija lēmusi, ka *Motorola*, GPRS standartam būtiska patenta (*SEP*) īpašnieks, ir ļaunprātīgi izmantojis savu dominējošo stāvokli, Vācijas tiesā pieprasot aizliegumu pret *Apple*. Šie *SEP* bija “būtiski”, jo tie bija vajadzīgi GSM standarta ieviešanai. Uzņēmumiem, kuru īpašumā ir *SEP*, ir potenciāli liela ietekme tirgū, tāpēc standartizācijas iestādes bieži vien izvirza tām prasību uzņemties saistības piešķirt *SEP* licences ar godīgiem, saprātīgiem un nediskriminējošiem (*fair, reasonable and non-discriminatory* jeb *FRAND*) noteikumiem, lai nodrošinātu šā standarta pieejamību visiem tirgus dalībniekiem.

4.1.3. Tā kā *Motorola* īpašumā esošais *SEP* nebija pieejams, *Motorola* konkurents, proti, *Apple*, nevarēja ražot un tirgot atsevišķu kategoriju viedtālrunus.

4.1.4. Patenta īpašnieks ir tiesīgs patenta pārkāpuma gadījumā prasīt aizliegumu kādas valsts tiesā, bet tā var būt arī ļaunprātīga rīcība, ja *SEP* īpašniekam ir dominējošais stāvoklis tirgū, ja tas ir apņēmies piešķirt licenci ar *FRAND* noteikumiem un ja konkurējošais uzņēmums, uz kuru attiecas aizliegums, vēlas iegādāties licenci ar *FRAND* noteikumiem. Tā kā nav ES tiesu judikatūras par tādu *SEP* aizliegumu likumību saskaņā ar LESD 102. pantu un valstu judikatūras ir atšķirīgas, Komisija neuzlika *Motorola* naudas sodu, bet pieprasīja tai pārtraukt savu ļaunprātīgo rīcību.

4.1.5. Līdzīgā lietā Komisija pieņēma *Samsung* piedāvātās saistības necensties panākt aizlieguma noteikšanu EEZ, pamatojoties uz *SEP* saistībā ar viedtālruniem un planšetdatoriem, pret uzņēmumiem, kuri ievēro licencēšanas līgumu procedūru.

⁽²¹⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 26. novembra Direktīva 2014/104/ES par atsevišķiem noteikumiem, kuri valstu tiesībās reglamentē zaudējumu atlīdzināšanas prasības par dalībvalstu un Eiropas Savienības konkurences tiesību pārkāpumiem (OV L 349, 5.12.2014., 1. lpp.).

⁽²²⁾ Skatīt 3. zemsvītras piezīmi.

4.1.6. Iepriekšminētās lietas liecina, ka ir ļoti grūti panākt līdzsvaru starp konkurenci, patentu tiesībām un inovāciju, lai patērētājs galu galā varētu iegādāties uz tehnoloģijām balstītus ražojumus par pieņemamu cenu un viņam būtu pēc iespējas plašāka savstarpēji savietojamu ierīču izvēle.

4.1.7. EESK atbalsta Komisijas centienus šajā jomā un mudina neaizmirst, ka konkurences noteikumi ir izstrādāti nevis konkurencei kā pašmērķim, bet gan konkurencei, no kuras labumu gūst patērētājs.

4.1.8. EESK atbalsta ideju papildināt privātās investīcijas ar publiskajām investīcijām, lai nepieļautu digitālo plaisu Eiropas Savienībā, ar nosacījumu, ka valsts atbalsts netraucē privātajiem ieguldījumiem. "ES pamatnostādnes valsts atbalsta noteikumu piemērošanai attiecībā uz platjoslas tīklu ātru izvēršanu⁽²³⁾" bija pirmais dokuments, kas pieņemts galīgajā redakcijā saistībā ar valsts atbalsta modernizāciju, un tas varētu liecināt par Komisijas interesi par šo tematu.

4.1.9. EESK tomēr uzskata, ka Komisijas apņemšanās līdz 2020. gadam panākt ātrdarbīga interneta (30 Mb/s) pakalpojumu pilnīgu pārklājumu un īpaši ātrdarbīga interneta (100 Mb/s) pieejamību 50 % eiropiešu nav pietiekami tālejoša.

4.2. Enerģijas tirgi

4.2.1. Nodrošināt Eiropas enerģētisko neatkarību un veicināt integrēta enerģijas tirgus izveidi ir priekšnoteikums, lai nodrošinātu piekļuvi enerģijai, likvidētu enerģijas ziņā izolētas teritorijas un panāktu energoapgādes drošību. ES ir vajadzīga reāla politiskā griba, lai sasniegtu šo mērķi un stimulētu enerģijas avotu dažādošanu, plašāk izmantojot atjaunojamus energoresursus. Priekšsēdētāja Junkera ierosinātā Eiropas enerģētikas savienība⁽²⁴⁾ noteikti būs šāds politiskais stimulants.

4.2.2. EESK uzskata, ka nekavējoties jāīsteno trešā enerģētikas pakete, jo īpaši tāpēc, ka enerģijas pārrobežu tirdzniecības noteikumi joprojām ir sadrumstaloti.

4.2.3. EESK uzsver, ka nekavējoties jāīsteno strukturālas reformas, kas vajadzīgas, lai novērstu šķēršļus investīcijām infrastruktūrā, jo īpaši pārrobežu infrastruktūrā.

4.2.4. EESK neapšauba, ka konkurences noteikumu piemērošana sekmē valstu enerģijas tirgu atvēršanu, kā liecina Komisijas ziņojumā norādītās lietas, kas saistītas ar elektroenerģijas biržām un OPCOM/Rumānijas elektroenerģijas biržu⁽²⁵⁾, kurās Komisija, pirmkārt, saskaņā ar LESD 101. pantu uzlika naudas sodu abām biržām, kas bija vienojušās nekonkurēt un sadalījušās teritorijas, un, otrkārt, uzlika naudas sodu saskaņā ar LESD 102. pantu Rumānijas elektroenerģijas biržai OPCOM par diskrimināciju pret elektroenerģijas tirgotājiem no citām dalībvalstīm.

4.2.5. Tomēr komiteja nav pārliecināta par apgalvojumu, ka sīvākas konkurences dēļ ir samazinājušās elektroenerģijas vairumtirdzniecības cenas, jo ne pārāk bieži ir vērojams, ka ir samazinājies vispārējais cenu līmenis galapatērētājiem⁽²⁶⁾.

4.2.6. Šajā saistībā EESK atbalsta Komisijas veikto izmeklēšanu saskaņā ar LESD 102. pantu par *Gazprom* dominējoša stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu dabasgāzes piegādēm Centrāleiropā un Austrumeiropā⁽²⁷⁾.

⁽²³⁾ OV C 25, 26.1.2013., 1. lpp.

⁽²⁴⁾ Žans Klods Junkers "Jauns sākums Eiropai – mana programma nodarbinātībai, izaugsmei, taisnīgumam un demokrātiskām pārmaiņām", politikas pamatnostādnes nākamajai Eiropas Komisijai, uzruna Eiropas Parlamenta plenārsesijas atklāšanā 2014. gada 15. jūlijā.

⁽²⁵⁾ Lieta AT.39952 – Elektroenerģijas biržas, Komisijas 2014. gada 5. marta lēmums, un lieta AT.39984 – OPCOM/Rumānijas elektroenerģijas birža, Komisijas 2014. gada 5. marta lēmums.

⁽²⁶⁾ Komisijas 2014. gada 29. janvāra paziņojums "Enerģijas cenas un izmaksas Eiropā".

⁽²⁷⁾ Lieta AT.39816 – Augšpūvērsta gāzes piegādes Centrāleiropā un Austrumeiropā.

4.3. Finanšu un banku pakalpojumi

4.3.1. 2014. gadā turpinājās banku regulējuma un uzraudzības pārskatīšana. Ierosināto noteikumu mērķis ir palielināt finanšu tirgu pārredzamību.

4.3.2. Komisija arī pārraudzīja, lai finanšu iestādes, kas saņem valsts atbalstu, veiktu pārstrukturēšanu vai atstātu tirgu, un pievērsa īpašu uzmanību minēto finanšu iestāžu konkurences traucējumu riskam⁽²⁸⁾.

4.3.3. EESK ar interesi sekoja līdzīgai Komisijas veiktajai pret konkurenci vērstas komercprakses izmeklēšanai un atzinīgi vērtē Komisijas un valstu konkurences iestāžu lēmumus, ar kuriem piemēro sankcijas "starpbanku komisijas maksai".

4.3.4. EESK pauda gandarījumu par ES Tiesas nolēmumu *Mastercard* lietā⁽²⁹⁾, kas apstiprināja Komisijas analīzi. Patērētājiem, norēķinoties ar bankas karti, aizvien biežāk tika piemērota arvien augstāka un nepietiekami pārredzama starpbanku komisijas maksa.

4.3.5. Turklāt šāda komercprakse kavēja tādu nebanku sektora uzņēmēju piekļuvi maksājumu tirgum, kas varētu piedāvāt patērētājiem citus mobilus un drošus elektroniskos maksāšanas līdzekļus, piemēram, izmantojot viedtālruni.

4.3.6. *Mastercard* lietas specifika bija saistīta arī ar to, ka daudzpusējas starpbanku komisijas maksas noteikšanas mehānisms bija ierobežojums "seku dēļ", nevis "mērķa dēļ".

4.3.7. EESK ir gandarīta par Tiesas un Vispārējās tiesas secinājumu, ka *Mastercard* sistēmas darbībā daudzpusēja starpbanku komisijas maksa nebija objektīvi nepieciešama.

4.4. Lielāks atbalsts MVU

4.4.1. EESK atzinīgi vērtē uzmanību, kas pievērsta MVU, kuriem ir noteicošā loma izaugsmes veicināšanā un svarīga nozīme stratēģijas "Eiropa 2020" mērķu sasniegšanā. Komiteja piekrīt Komisijas lēmumiem, kuru mērķis ir atbalstīt MVU darbības finansēšanu un pielāgot noteikumus to konkrētajām vajadzībām.

4.4.2. EESK atzinīgi vērtē to, ka šajās politikas jomās ir vērojama atvērtība intelektuālajām profesijām, un atzīst, ka Eiropas brīvajām profesijām ir izšķirīga nozīme izaugsmes veicināšanā, jo katrā nozarē tās nodrošina nepieciešamās zināšanas, kas vajadzīgas, lai risinātu sarežģītās iedzīvotāju un uzņēmumu problēmas; turklāt EESK iesaka Komisijai turpināt un, ja iespējams, intensificēt darbu šajā virzienā.

4.4.3. Piemēram, "Pamatnostādnes par valsts atbalstu, lai veicinātu riska finansējuma ieguldījumus"⁽³⁰⁾ dotu dalībvalstīm iespēju veicināt MVU piekļuvi finansējumam darbības uzsākšanas posmā. Turklāt šķiet, ka pamatnostādnes izstrādātas tā, lai tās vairāk atbilstu tirgus realitātei.

4.4.4. EESK arī atbalsta Komisijas darbības, kas vērstas pret dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu, kas var kavēt MVU izveidi un attīstību un ietekmēt to darbību.

4.4.5. 2014. gada *de minimis* paziņojumā⁽³¹⁾ šādiem nolīgumiem paredzēta drošības zona, kurai nav būtiskas ietekmes uz konkurenci, jo to īsteno uzņēmumi, kuru tirgus daļa nepārsniedz zināmu robežvērtību. Komisija ir arī publicējusi MVU paredzētas vadlīnijas. Tomēr EESK uzskata, ka būtu vēlams rīkot informācijas kampaņas uz vietas.

⁽²⁸⁾ Lieta SA.38994 – Bulgārijas banku likviditātes atbalsta shēma, Komisijas 2014. gada 29. jūnija lēmums.

⁽²⁹⁾ Tiesas 2014. gada 11. septembra nolēmums lietā C-382/12 P Komisija pret *MasterCard*.

⁽³⁰⁾ Komisijas paziņojums "Pamatnostādnes par valsts atbalstu, lai veicinātu riska finansējuma ieguldījumus" (OV C 19, 22.1.2014., 4. lpp.).

⁽³¹⁾ Komisijas paziņojums "Paziņojums par maznozīmīgiem nolīgumiem, kas ievērojami neierobežo konkurenci atbilstīgi Līguma par Eiropas Savienības darbību 101. panta 1. punktam (*de minimis* paziņojums)" (OV C 291, 30.8.2014., 1. lpp.).

4.5. *Stiprināt valstu konkurences uzraudzības iestāžu rīcībā esošos līdzekļus un starptautisko sadarbību*

4.5.1. EESK atzinīgi vērtē Komisijas un valstu konkurences iestāžu kvalitatīvo sadarbību. Komiteja uzskata, ka tā nodrošina efektīvai tirgus darbībai vajadzīgo mijiedarbību.

4.5.2. Komiteja atbalsta visus pasākumus, kas vajadzīgi, lai veidotu valstu konkurences iestāžu sadarbību, un tas nozīmē, ka tām ir vajadzīgi līdzekļi un tām ir jābūt neatkarīgām.

4.5.3. EESK atzinīgi vērtē Komisijas iniciatīvas ar mērķi izveidot reālu Eiropas konkurences telpu, bet šajā nolūkā ir jāsaskaņo valstu tiesību pamatnoteikumi, lai nodrošinātu stabilu saimniecisko darbību vienotajā tirgū.

4.5.4. Komiteja arī uzskata, ka dalībvalstu rīcībā ir jābūt pilnīgam tiesisko līdzekļu kopumam, kas ļauj veikt vajadzīgās pārbaudes un uzlikt iedarbīgus un samērīgus naudas sodus.

4.5.5. Iecietības programmas, kuras ir pierādījušas savu efektivitāti cīņā pret karteljiem, ir jāattiecinā uz visām dalībvalstīm.

4.5.6. Ir jāturpina aktīva daudzpusējā sadarbība ar ESAO, Starptautisko konkurences tīklu un UNCTAD, un Komisijai būtu jācenšas uzņemties tajā vadošo lomu.

4.5.7. Visbeidzot, EESK uzsver, ka pievienošanās sarunās ar kandidātvalstīm lielāka uzmanība jāpievērš tehniskajai palīdzībai.

Briselē, 2015. gada 9. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei “Taisnīga un efektīva uzņēmumu ienākuma nodokļa sistēma Eiropas Savienībā: piecas galvenās rīcības jomas””

(COM(2015) 302 final)

(2016/C 071/07)

Ziņotājs: Petru Sorin DANDEA

Līdzziņotājs: Paulo BARROS VALE

Eiropas Komisija saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu 2015. gada 6. jūlijā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam un Padomei “Taisnīga un efektīva uzņēmumu ienākuma nodokļa sistēma Eiropas Savienībā: piecas galvenās rīcības jomas””

COM(2015) 302 final.

Par komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ekonomikas un monetārās savienības ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2015. gada 26. novembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 512. plenārajā sesijā, kas notika 2015. gada 9. un 10. decembrī (2015. gada 9. decembra sēdē), ar 169 balsīm par, 15 balsīm pret un 8 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Pēdējo gadu laikā cīņa pret agresīvu nodokļu plānošanu ir bijusi viena no galvenajām dalībvalstu un arī Eiropas Komisijas rūpēm. Komisijas piedāvātais rīcības plāns taisnīgas un efektīvas uzņēmumu ienākuma nodokļa sistēmas ieviešanai ir nozīmīgs solis uz priekšu šīs kaitnieciskās prakses ierobežošanā. EESK atzinīgi vērtē iepazīstināšanu ar minēto plānu un pauž atbalstu Komisijai cīņā pret šo situāciju, kas sekmē dalībvalstu nodokļu bāzu graušanu un veicina negodīgu konkurenci.

1.2. Kā EESK paudusi jau iepriekš⁽¹⁾, tā atzinīgi vērtē kopējās konsolidētās uzņēmumu ienākuma nodokļa bāzes (KKUINB) ieviešanu, kas būtu obligāta uzņēmumiem, kuri veic pārrobežu darbības. Neobligāta KKUINB būtu daudz neefektīvāka, jo tie uzņēmumi, kuri veic peļņas novirzīšanu nolūkā izvairīties no nodokļu maksāšanas, varētu atteikties to pieņemt.

1.3. EESK iesaka dalībvalstīm un Komisijai turpmāk attiecināt KKUINB uz visiem uzņēmumiem nolūkā izvairīties no divu dažādu nodokļu režīmu līdzāspastāvēšanas. Pirms KKUINB sistēmas paplašināšanas un tās attiecināšanas uz visiem uzņēmumiem jāveic pamatīgs ietekmes novērtējums, jo īpaši izskatot šīs sistēmas ietekmi uz mikrouzņēmumiem un mazajiem uzņēmumiem, kas darbojas vietējā līmenī.

1.4. EESK iesaka Komisijai, izstrādājot direktīvas priekšlikumu, formulēt skaidras definīcijas un jēdzienus, kas noteiks kopējo bāzi. Bez šādām skaidrām definīcijām nebūs iespējams nodrošināt transponēšanas procesa kvalitāti un izvairīties no būtisku atšķirību veidošanās starp dalībvalstīm, kas varētu ievērojami samazināt tiesību akta efektivitāti.

1.5. EESK uzskata, ka zaudējumu pārrobežu kompensēšanas mehānisms, kuru Komisija vēlas ieviest līdz konsolidācijas shēmas pieņemšanai, nedrīkst ierobežot dalībvalstu tiesības uzlikt nodokļus peļņai, kas gūta no darbībām tās teritorijā.

1.6. EESK atzinīgi vērtē to, ka Komisija izskatāmā paziņojuma pielikumā ir publicējusi sarakstu ar nodokļu jurisdikcijām, kas nesadarbojas. Komiteja cita starpā atgādina par priekšlikumu, ko tā izteikusi iepriekšējos atzinumos, proti, ES regulējumā būtu nepieciešams paredzēt sankcijas tiem uzņēmumiem, kuri turpinās savus darījumus caur nodokļu oāzēm, tādējādi izvairoties maksāt nodokļus, kas ir spēkā atbilstoši to dalībvalstu nodokļu režīmiem, kurās minētie uzņēmumi veic savas darbības.

⁽¹⁾ EESK atzinums par tematu “Dalībvalstu tiešo nodokļu sistēmu koordinēšana” (OV C 10, 15.1.2008., 113. lpp.); EESK atzinums par tematu “Kopējas konsolidētas uzņēmumu ienākuma nodokļa bāzes izveidošana ES” (OV C 88, 11.4.2006., 48. lpp.).

1.7. EESK iesaka Komisijai pēc KUIINB direktīvas pieņemšanas un pēc konsolidācijas mehānisma ieviešanas sagatavot jaunā regulējuma ietekmes novērtējumu. Ja tajā tiktu konstatēts, ka nav mazinājusies peļņas novirzīšana uz dalībvalstīm, kas piemēro zemākas nodokļu likmes, EESK ierosina veikt atbilstīgus papildu pasākumus.

1.8. EESK mudina Komisiju, veicot Nodokļu labas pārvaldības platformas pilnvaru pārskatīšanu, paredzēt iespēju tās locekļu vidū iekļaut Eiropas sociālo partneru pārstāvjus. Viņi varētu sniegt būtisku ieguldījumu šīs platformas darbā.

2. Komisijas priekšlikums

2.1. Eiropas Komisija 2015. gada 17. jūnijā publicēja paziņojumu ⁽²⁾, kurā iepazīstināja ar rīcības plānu taisnīgas un efektīvas uzņēmumu ienākuma nodokļa sistēmas ieviešanai Eiropas Savienībā. Minētais rīcības plāns ir turpinājums pasākumu kopumam nodokļu pārredzamības jomā, ar ko Eiropas Komisija iepazīstināja martā un kas ietvēra arī priekšlikumu direktīvai par obligāto automātisko informācijas apmaiņu par iepriekšējiem nodokļu nolēmumiem.

2.2. Rīcības plāns attiecas uz četriem mērķiem, kas noteikti, lai veicinātu jaunu pieeju uzņēmējdarbības nodokļu jomā ES. Šie mērķi ir šādi: atjaunot saikni starp nodokļiem un vietu, kur saimnieciskā darbība tiek veikta; nodrošināt, lai dalībvalstis varētu pienācīgi novērtēt savas jurisdikcijas uzņēmumu darbību; izveidot konkurētspējīgu un uz izaugsmi vērstu uzņēmumu ienākuma nodokļa vidi Eiropas Savienībā; aizsargāt vienoto tirgu un nodrošināt spēcīgu ES pieeju ārējiem aspektiem saistībā ar uzņēmumu ienākuma nodokli, tostarp pasākumus, kas paredzēti, lai īstenotu ESAO BEPS projektu.

2.3. Rīcības plānā izklāstīta virkne pasākumu nolūkā atvieglot minēto mērķu īstenošanu, piemēram, izveidot kopējo konsolidēto uzņēmumu ienākuma nodokļa bāzi (KUIINB); nodrošināt faktisku nodokļu uzlikšanu tur, kur peļņa tiek gūta; noteikt papildu pasākumus labākas nodokļu vides uzņēmējdarbībai izveidei; panākt turpmāku progresu nodokļu pārredzamības jomā; labāk izmantot ES koordinācijas instrumentus nodokļu jomā.

2.4. Komisija arī vēlas aplūkot jautājumu par nodokļu atvieglojumiem, ko dalībvalstis piešķir patentiem. Tās mērķis ir nodrošināt, lai patenti neradītu izkropļojumus iekšējā tirgū, kā arī sniegt dalībvalstīm norādījumus attiecībā uz jauno pieeju. Ja Komisija konstatēs, ka dalībvalstis šo pieeju nepiemēro sistemātiski, tā sagatavos saistošus likumdošanas pasākumus.

2.5. Komisija turpina savu sadarbību ar citiem starptautiskiem partneriem un uzsver, ka ir svarīgi īstenot ESAO BEPS rīcības plānu, ar kuru ir paredzēts ieviest vienlīdzīgus konkurences apstākļus attiecībā uz nodokļu uzlikšanu daudznacionāliem uzņēmumiem, tostarp jaunattīstības valstīs.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Komisijas plāna mērķis ir apkarot kaitniecisko peļņas novirzīšanu, ko izmanto uzņēmumi, kuri veic pārrobežu darbības, respektīvi, tie novirza gūto peļņu uz valstīm vai jurisdikcijām ar ļoti zemiem nodokļiem vai uz nodokļu oāzēm, tādējādi izraisot dalībvalstu nodokļu bāzu samazināšanos un piespiežot dalībvalstis palielināt citus nodokļus, kas savukārt izpaužas kā nodokļu sloga pieaugums godīgiem nodokļu maksātājiem, proti, fiziskām personām vai MVU. EESK atzinīgi vērtē iesniegto rīcības plānu un pauž atbalstu Komisijai cīņā pret minēto fenomenu.

3.2. Galvenais Komisijas plāna priekšlikums ir ieviest obligātu kopējo konsolidēto uzņēmumu ienākuma nodokļa bāzi (KUIINB). Direktīvas priekšlikumā, ar ko Komisija iepazīstināja 2011. gadā, tika ierosināta brīvprātīga KUIINB. Toreiz EESK publicēja atzinumu ar virkni būtisku priekšlikumu attiecībā uz KUIINB ⁽³⁾, kurus tā atbalsta vēl joprojām.

⁽²⁾ "Taisnīga un efektīva uzņēmumu ienākuma nodokļa sistēma Eiropas Savienībā: piecas galvenās rīcības jomas", COM(2015) 302 final.

⁽³⁾ "Kopējā konsolidētā uzņēmumu ienākuma nodokļa bāze" (OV C 24, 28.1.2012., 63. lpp.).

3.3. Komisija uzskata, ka KUIINB vajadzētu būt saistošai, jo starptautiskie uzņēmumi, kuri veic agresīvu nodokļu plānošanu, izvairīsies no KUIINB, ja tā nebūs obligāta. EESK atbalsta priekšlikumu KUIINB noteikt par obligātu un iesaka Komisijai apsvērt iespēju nākotnē to attiecināt uz visiem uzņēmumiem nolūkā izvairīties no situācijas, kad dalībvalstīm būtu jādarbojas ar divām dažādām nodokļu bāzēm.

3.4. Ņemot vērā apspriešanos ar dalībvalstīm, Komisija ierosina sākotnēji paredzēt iespēju izveidot kopēju nodokļu bāzi, bet konsolidāciju iekļaujot vēlāk. Tā kā agresīva nodokļu plānošana nopietni grauj konkurenci vienotajā tirgū un izpaužas kā ievērojami ieņēmumu zaudējumi dalībvalstīm, EESK iesaka mainīt grafiku un paātrināt īstenošanu.

3.5. Direktīvas priekšlikums būtu jāpublicē jau nākamgad. EESK iesaka Komisijai, izstrādājot direktīvas priekšlikumu, formulēt skaidras definīcijas un jēdzienus, kas noteiks kopējo bāzi. Bez šādām skaidrām definīcijām nebūs iespējams nodrošināt transponēšanas procesa kvalitāti un izvairīties no būtisku atšķirību veidošanās starp dalībvalstīm, kas varētu ievērojami samazināt tiesību akta efektivitāti.

3.6. Komisija ierosina direktīvas priekšlikumā ietvert zaudējumu pārrobežu kompensēšanas mehānismu, kam vajadzētu būt spēkā līdz vēlāk paredzētajai konsolidācijai. Tā kā konsolidācija ir galvenais ekonomiskais ieguvums no KUIINB, tas būtu bijis jāievieš jau pašā sākumā. Tomēr panākt politisku vienošanos par šo jautājumu ir grūti, tāpēc EESK piekrīt ierosinātajam mehānismam. Ņemot vērā Eiropas Parlamenta un dalībvalstu izteiktos lūgumus peļņu aplikēt ar nodokli vietā, kur tā tiek gūta, EESK uzskata, ka minētais kompensēšanas mehānisms nedrīkst nepamatoti apdraudēt dalībvalstu tiesības uzlikt nodokļus peļņai, kas gūta no darbībām tās teritorijā.

3.7. No Komisijas veiktā novērtējuma izriet, ka daži uzņēmumi, kas veic pārrobežu darbības, novirza peļņu uz dalībvalstīm, kurās piemēro zemāku nodokļu likmi. Minēto procesu veicina spēkā esošo tiesību aktu noteikumi⁽⁴⁾, kuri attiecas uz uzņēmumiem. Ja pēc konsolidācijas šāda uzņēmumu prakse vēl pastāvēs vienotajā tirgū, EESK uzskata, ka ir jāpieņem atbilstīgi tiesiskie pasākumi.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Agresīva nodokļu plānošana, ko izvērs uzņēmumi, kas veic pārrobežu darbības, katru gadu rada zaudējumus dalībvalstu budžetā simtiem miljardu euro apmērā. EESK atbalsta KUIINB ieviešanu un uzskata, ka tai jāklūst par vispārēju standartu attiecībā uz peļņas aplikšanu ar nodokli ES. Tādējādi tiktu vienkāršots uzņēmumu ienākuma nodokļa režīms un novērsta situācija, kurā dalībvalstīm vajadzētu piemērot KUIINB uzņēmumiem, kas veic pārrobežu darbības, bet citiem uzņēmumiem – atšķirīgu režīmu.

4.2. EESK iesaka Komisijai pēc KUIINB direktīvas pieņemšanas un pēc konsolidācijas mehānisma ieviešanas sagatavot jaunā regulējuma ietekmes novērtējumu. Ja tajā tiktu konstatēts, ka nav mazinājusies peļņas novirzīšana uz dalībvalstīm, kas piemēro zemākas nodokļu likmes, EESK ierosina veikt speciālus tiesiskus pasākumus, kas atturētu uzņēmumus, kuri veic pārrobežu darbības, no turpmākas peļņas novirzīšanas uz dalībvalstīm, kurās piemēro zemāku nodokļu likmi.

4.3. Komisija ierosina labāk reglamentēt uzņēmuma "pastāvīgas darbības vietas" koncepciju. EESK uzskata, ka tās peļņas aplikšana ar nodokli, kas gūta no dalībvalsts teritorijā veiktās saimnieciskās darbības, uzskatāma par vienīgo līdzekli, kas liegtu uzņēmumiem jebkādu iespēju noteiktos apstākļos mākslīgi izvairīties no aplikšanas ar nodokli šajā dalībvalstī. ESAO BEPS plāna pieņemšana varētu ievērojami samazināt to gadījumu skaitu, kad uzņēmumiem izdodas izvairīties no uzņēmumu ienākuma nodokļa maksāšanas, ievērojot spēkā esošos Eiropas tiesību aktus.

⁽⁴⁾ Direktīva par mātesuzņēmumiem un meitasuzņēmumiem (Padomes 2011. gada 30. novembra Direktīva 2011/96/ES) un Direktīva par procentu un honorāru maksājumiem (Padomes 2003. gada 3. jūnija Direktīva 2003/49/EK).

4.4. Konsolidācija ir darbība, ar kuras starpniecību iespējams apvienot uzņēmuma peļņu un zaudējumus visā ES teritorijā. EESK atzīst, ka, tiklīdz konsolidācija būs pieņemta, tā kļūs par galveno KUIINB trumpi cīņā pret sarežģītiem transfertcenu paņēmieniem, ko izmanto uzņēmumi, kas veic pārrobežu darbības Savienības teritorijā, nolūkā maksāt mazākus nodokļus. Tomēr tā iesaka Komisijai ņemt vērā nepieciešamību saglabāt katras dalībvalsts tiesības aplikēt ar nodokli peļņu, kas gūta no uzņēmumu veiktās saimnieciskās darbības tās teritorijā.

4.5. Komisijas paziņojuma pielikumā ietverts saraksts ar tām valstīm un teritorijām, kas nesadarbojas nodokļu jomā. EESK uzskata, ka tas ir tikai pirmais solis cīņā pret nodokļu jurisdikcijām, kas nesadarbojas un kas zināmas kā nodokļu oāzes. Turklāt EESK atgādina par priekšlikumu, ko tā izteikusi iepriekšējos atzinumos ⁽⁵⁾, proti, ES regulējumā būtu jāparedz sankcijas tiem uzņēmumiem, kuri turpinās savus darījumus caur nodokļu oāzēm, tādējādi izvairoties maksāt nodokļus, kas ir spēkā atbilstoši to dalībvalstu nodokļu režīmiem, kurās minētie uzņēmumi veic savas darbības.

4.6. Komisija atzīst to grupu nozīmīgo lomu, kuras ir nodrošinājušas sadarbību ar dalībvalstīm nodokļu jomā. Konkrēti ir runa par Rīcības kodeksa jautājumu grupu (uzņēmējdarbības nodokļi) un Nodokļu labas pārvaldības platformu. EESK iesaka Komisijai un dalībvalstīm izziņāt, vai būtu iespējams Rīcības kodeksa noteikumus pārņemt Eiropas tiesību aktos, lai tie kļūtu saistoši.

4.7. EESK mudina Komisiju, veicot Nodokļu labas pārvaldības platformas pilnvaru pārskatīšanu, ne vien turpināt tās darbību pēc 2016. gada, bet arī paredzēt iespēju tās pārstāvju vidū iekļaut Eiropas sociālos partnerus, Viņi varētu sniegt būtisku ieguldījumu šīs platformas darbā.

4.8. EESK iesaka Komisijai un dalībvalstīm turpināt spēkā esošā tiesiskā regulējuma vienkāršošanu un saskaņošanu gan ES, gan valstu līmenī. Tādējādi būtu iespējams veicināt ieguldījumus Eiropas līmenī un radīt pamatu ilgtspējīgai izaugsmei un darba vietu radīšanai.

Briselē, 2015. gada 9. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

⁽⁵⁾ EESK atzinums par tematu "Rīcības plāns, kā pastiprināt cīņu pret krāpšanu nodokļu jomā un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas" (OV C 198, 10.7.2013., 34. lpp.), EESK pašiniciatīvas atzinums par tematu "Kopienas metode demokrātiskai un sociālai ekonomiskai un monetārai savienībai" (OV C 13, 15.1.2016., 33. lpp.).

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Eiropas programma migrācijas jomā””

(COM(2015) 240 final)

(2016/C 071/08)

Ziņotājs: Stefano MALLIA

Līdzziņotājs: Cristian PÎRVULESCU

Eiropas Komisija saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu 2015. gada 10. jūnijā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Eiropas programma migrācijas jomā””

(COM(2015) 240 final).

Par komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2015. gada 19. novembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 512. plenārajā sesijā, kas notika 2015. gada 9. un 10. decembrī (2015. gada 10. decembra sēdē), ar 161 balsi par, 10 balsīm pret un 7 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atzinīgi vērtē Komisijas “Eiropas programmu migrācijas jomā”, kura, kā uzskata komiteja, simbolizē pilnīgi jaunu izpratni par to, ka migrācijas problēmas ir jārisina Eiropas līmenī, un mudina dalībvalstis kopīgi atbalstīt šīs programmas īstenošanu.

1.2. Tūlītējs ES uzdevums ir iegūt kontroli pār pašreizējo haotisko situāciju un nodrošināt pienācīgu attieksmi pret cilvēkiem, kuri lūdz starptautisko aizsardzību. EESK atbalsta “karsto punktu” (*hotspots*) tūlītēju izveidi, lai palīdzētu valstīm, kuras saskaras ar lielu migrantu pieplūdumu, un pieprasa, lai tiem tiktu nodrošināti vajadzīgie resursi un atbalsts.

1.3. EESK uzskata, ka pašreizējā situācija prasa, lai ES izveidotu patiesi kopēju Eiropas patvēruma sistēmu, kas balstīta uz saskaņotām procedūrām visā ES. Tas ietver vienotu patvēruma statusu un patvēruma lēmumu savstarpēju atzīšanu, kopīgu atbildību un pasākumus attiecībā uz pārcelšanu un mītnesvietas maiņu un pārskatītu Dublinas regulu. Vajadzīgas solidāras un noturīgas sloga sadales sistēmas, galvenokārt pastāvīga, taisnīga un obligāta kārtība, kādā personas, kas meklē aizsardzību, tiek sadalītas starp visām ES dalībvalstīm. Turklāt jāmeklē ilgtermiņa risinājumi, kurus varētu izmantot, ja masveida migrācija turpinās vai turpmāk sākas atkal.

1.4. Eiropas sabiedrība noveco un saskaras ar prasmju trūkumu, ko var risināt ar migrācijas palīdzību. Tomēr Eiropas Savienībai ir vajadzīga efektīvāka imigrācijas politika. ES vajadzētu izstrādāt visaptverošu likumīgās migrācijas politiku, kuras mērķis ir uzņemt jaunpieņacējus un kas ir pārredzama un taisnīga. Vienlaikus tomēr ir jāatzīst, ka migrācija nav vienīgā iespējamā atbilde uz darbaspēka trūkumu darba tirgū un uz demogrāfiskajām problēmām un ka dalībvalstis var izskatīt citus, piemērotākus risinājumus.

1.5. Migrantu un bēgļu integrācija ir ļoti svarīgs uzdevums, kas ES un tās dalībvalstīm jārisina, izveidojot stabilas integrācijas sistēmas. EESK uzskata, ka integrācijas neveikšanas izmaksas ievērojami pārsniedz integrācijas izmaksas. EESK saistībā ar tās ilglaicīgo ieguldījumu Eiropas integrācijas/migrācijas forumā uzskata, ka integrācija ir divvirzienu process, kurā būtiska nozīme ir sociālajiem partneriem, vietējām pašvaldībām un pilsoniskajai sabiedrībai. Prioritāte būtu jāpiešķir piekļuvei darba tirgum un, konkrētāk, kvalifikāciju un profesionālās valodu apmācības atzīšanai. Īpaša uzmanība būtu jāpievērš sieviešu integrācijai.

1.6. ES ir jāaizsargā savas ārējās robežas. Ņemot vērā pašreizējās drošības situācijas sarežģītību, ir vairāk vajadzīgi pasākumi Eiropas, nevis valstu līmenī, un tas var ietvert atsevišķu valstu kompetenču kopīgošanu šajā jomā.

1.7. Visas ES ārpolitikas jomas ir jāoptimizē, un tām jākoncentrējas uz palīdzību migrantu izcelsmes valstīm, lai sasniegtu cilvēku drošības, stabilitātes un labklājības pienācīgu līmeni. EESK labi apzinās, ka tas ir ilgtermiņa mērķis, kura sasniegšana būs saistīta ar milzīgām grūtībām.

1.8. Ir jāpastiprina sadarbība atpakaļuzņemšanas jomā, lai nodrošinātu Atgriešanas direktīvas efektīvu un savlaicīgu īstenošanu.

1.9. Pilsoniskajai sabiedrībai ir ļoti svarīga loma migrācijas krīzes risināšanā, piemēram, nodrošinot pirmos nepieciešamos reaģēšanas pasākumus, migrantiem ierodoties, un organizējot turpmākās darbības, lai viņus integrētu sabiedrībā un darba tirgū. Ir būtiski, lai valdības, vietējās pašvaldības un pilsoniskās sabiedrības organizācijas sadarbotos, ar mērķi izveidot kultūras un sociālo konsensu starp Eiropas valstīm par to, ka ir svarīgi un izdevīgi ieguldīt imigrantu integrēšanā sabiedrībā un darba tirgū.

1.10. Tāpēc EESK aicina ES un tās dalībvalstis palielināt finansējumu un materiālo atbalstu valstu NVO un pilsoniskās sabiedrības organizācijām.

1.11. Attiecīgie finanšu līdzekļi ir jāsarūpē ar visas starptautiskās sabiedrības kopīgiem pūliņiem. Šajā saistībā būtu arī jāprecizē, ka izdevumi, kas dalībvalstīm rodas saistībā ar patvēruma meklētāju un bēgļu uzņemšanu un integrāciju, nav pastāvīgi un strukturāli izdevumi un tādēļ tie nebūtu jāņem vērā strukturālā budžeta deficīta aprēķinos. Vajadzīgie līdzekļi jāsarūpē, nesamazinot Eiropas Savienībā sociālajiem mērķiem atvēlētos līdzekļus. Šiem mērķiem paredzēto līdzekļu samazināšana negatīvi ietekmētu dažu sabiedrības grupu atbalstu.

2. Komisijas paziņojums un jaunākās norises

2.1. Eiropas Komisija savu paziņojumu "Eiropas programma migrācijas jomā" publicēja 2015. gada 13. maijā. To un turpmākos īstenošanas priekšlikumus Padomes dažādas konfigurācijas apsprieda laikposmā no jūnija līdz oktobrim. EESK atzinīgi vērtē Komisijas paziņojumu, uzskatot, ka tas ir visaptverošs un vērst uz būtiskākajiem elementiem.

2.2. Programmā ierosinātās iniciatīvas pašlaik tiek īstenotas, un dalībvalstis pakāpeniski apzinās, ka tikai kolektīva rīcība, kas balstās uz solidaritātes un kopīgas atbildības principiem, var palīdzēt efektīvi risināt ar migrāciju saistītās problēmas. Efektīvai rīcībai ir vajadzīga lielāku resursu mobilizācija no ES budžeta, kā arī lielāks dalībvalstu ieguldījums. Šajā saistībā būtu arī jāprecizē, ka izdevumi, kas dalībvalstīm rodas saistībā ar patvēruma meklētāju un bēgļu uzņemšanu un integrāciju, nav pastāvīgi un strukturāli izdevumi un tādēļ tie nebūtu jāņem vērā strukturālā budžeta deficīta aprēķinos.

2.3. Finansējuma ziņā ES ir trīskāršojusi resursus *Frontex* kopīgajām operācijām *Poseidon* un *Triton*. Līdztekus šim palielinājumam vairākas dalībvalstis izvieto kuģus un lidaparātus. Eiropas Komisija ir arī piešķirusi 1,8 miljardus EUR no ES budžeta, lai izveidotu Ārkārtas trasta fondu stabilitātes nodrošināšanai un nelikumīgas migrācijas un personu pārvietošanas iemeslu novēršanai Āfrikā, mobilizējusi 60 miljonus EUR kā ārkārtas finansējumu priekšposteņa dalībvalstīm, ierosinājusi pārmitināšanas shēmu ar finansējumu 50 miljonu EUR apmērā un atbrīvojusi 30 miljonus EUR reģionālās attīstības un aizsardzības programmai.

2.4. ES vadītāji ir apņēmušies palielināt līdzekļus *Frontex*, Eiropolam un Eiropas Patvēruma atbalsta birojam (*EASO*), lai stiprinātu ES ārējās robežas, īpašu uzsvāru liekot uz "karstajiem punktiem", lai nodrošinātu migrantu identifikāciju, reģistrāciju un pirkstu nospiedumu ņemšanu. Tomēr ir vajadzīgs ES finansiālais atbalsts, lai nodrošinātu, ka "karstie punkti" darbojas efektīvi un sasniedz savu mērķi.

2.5. Padomes sanāksmēs jūlijā un septembrī tika panākta vienošanās par 160 000 migrantu pārcelšanu no Grieķijas un Itālijas, kā arī 22 000 tādu cilvēku pārmitināšanu, kuriem vajadzīga starptautiskā aizsardzība. Šo lēmumu sekmīga īstenošana, kas pašlaik ir tās sākotnējā posmā, ir izšķirīgs faktors jebkuras turpmākās ES migrācijas politikas panākumiem.

2.6. Eiropas Komisija 2015. gada 23. septembrī pieņēma 40 pārkāpuma lēmumus pret vairākām dalībvalstīm par to, ka tās neīsteno tiesību aktus, ar ko izveido kopēju Eiropas patvēruma sistēmu. EESK atzinīgi vērtē šo lēmumu, taču pauž būtiskas bažas sakarā ar to, ka bija jāizmanto šis mehānisms, lai pārliecinātu dalībvalstis pienācīgi īstenot ES tiesību aktus šajā īpaši svarīgajā jomā.

2.7. Starptautiskā mērogā ir pieņemti vairāki lēmumi, kas vispārējo situāciju varētu uzlabot. Tie ir – ES budžeta līdzekļu palielināšana, lai sniegtu bēgļiem tūlītēju palīdzību, dialoga un sadarbības stiprināšana ar trešām valstīm, tādām kā Libāna, Jordānija un Turcija, un kandidātvalstīm Rietumbalkānos, kā arī humānās palīdzības palielināšana 2016. gadā un Ārkārtas trasta fonda Āfrikai izveide. Vajadzīgie līdzekļi jāsarūpē, nesamazinot Eiropas Savienībā sociālajiem mērķiem atvēlētos līdzekļus. Šiem mērķiem paredzēto līdzekļu samazināšana negatīvi ietekmētu dažu sabiedrības grupu atbalstu. EESK atzinīgi vērtē to, ka Eiropadome 2015. gada 23. septembrī atbalstīja kopīgo rīcības plānu ar Turciju kā daļu no visaptverošas sadarbības programmas, kas balstīta uz kopīgu atbildību, savstarpējām saistībām un izpildi.

3. Krīzes risināšana

3.1. Tūlītējā rīcība

3.1.1. Viedrobežu koncepcija ir apsveicama un jau sen vajadzīga iniciatīva. Galvenais uzdevums, kas saistīts ar stiprākām un viedākām robežām, ir nodrošināt, lai netiktu pārkāptas migrantu cilvēktiesības. Turklāt neizraidīšanas princips nedrīkst tikt apdraudēts pat tad, ja tas būs sarežģīti, jo atšķirība starp bēgļiem un ekonomiskajiem migrantiem ne vienmēr ir skaidra un acīmredzama. Attiecībā uz viedrobežām pilnībā jāievēro pamattiesības un pamatbrīvības.

3.1.2. Šengenas nolīgums ir viens no ES pilāriem, un tam ir vairāk nekā tikai simboliska nozīme Eiropas integrācijas jomā. Tā ir viena no vislabāk redzamajām Eiropas pilsoņu tiesībām, kas viņiem sniedz reālu sajūtu par Eiropu bez robežām. EESK vēlas, lai iespējami ātrāk tiktu atjaunota Šengenas režīma normāla darbība, un neatlaidīgi aicina dalībvalstis veikt visus iespējamus pasākumus, lai novērstu pilnīgu sistēmas sabrukumu.

3.1.3. Līdz šim ir panākta vienošanās par 160 000 bēgļu pārcelšanu Eiropas Savienībā. Šo vienošanos ātri īstenojot, varētu gūt daudz pieredzes, kas būtu lietderīga, lai izstrādātu ilgtermiņa risinājumus, kurus varētu izmantot, ja masveida migrācija turpinās vai turpmāk sākas atkal. EESK uzskata, ka ir vajadzīgs lielāks vēriens. Cilvēku masveida pārvietošanās globālā mērogā nerims vēl daudzus gadus.

3.1.4. Visu dalībvalstu interesēs ir ieviest noturīgu, solidāru risinājumu sistēmu gadījumam, ja masu migrācija turpinās. Kā tūlītējs pasākums būtu jāievieš pastāvīga, taisnīga un obligāta kārtība, kādā personas, kas meklē aizsardzību, tiek sadalītas starp visām ES dalībvalstīm. Tā jābalsta uz pastāvīgu sadales koeficientu, pamatojoties uz vairākiem apsvērumiem, tādiem kā attiecīgās valsts tautsaimniecības un teritorijas lielums, IKP, nodarbinātības iespējas un prasmju trūkums, attiecīgu nacionālo/etnisko kopienu un minoritāšu pastāvēšana uzņēmējvalstī. Šāds sadales koeficients būtu periodiski jāpārskata. Būtu arī jāņem vērā patvēruma meklētāja vēlmes, ciktāl tās ir saistītas ar faktoriem, kas atvieglo integrāciju (piemēram, valodas zināšanas, ģimenes locekļu atrašanās attiecīgajā valstī u. c.). Cerams, ka tas izbeigs Padomes nemitīgās un ar nesaskaņām piesātinātās sanāksmes, kas ir negatīvi ietekmējušas Eiropas tēlu.

3.1.5. EESK atzinīgi vērtē priekšlikumu iedarbināt civilās aizsardzības mehānismu un mobilizēt migrācijas pārvaldības atbalsta grupas, kā arī ātrās reaģēšanas robežapsardzes vienības, lai palīdzētu dalībvalstīm risināt ārkārtas situācijas.

3.1.6. EESK arī atzinīgi vērtē to, ka ir palielināts ES finansējums *Frontex*, *EASO* un *Eiropolam* 2015. gadā un par 600 miljoniem EUR palielināts finansējums visām trim aģentūrām 2016. gadā, lai palīdzētu visvairāk skartajām valstīm. Šie centieni ir jāpapildina ar efektīvu atgriešanas politiku. Pašlaik tikai aptuveni 38 % no tiem, kas atzīti par tādiem, kuriem nav vajadzīga aizsardzība, ir nosūtīti atpakaļ uz savām valstīm.

3.1.7. Eiropas Savienības atbalsts jaunattīstības valstīm aizvien vairāk jāsaista ar iekšējām reformām, kā arī jāveicina efektīva sadarbība migrācijas jautājumos, jo īpaši attiecībā uz likumīgu migrāciju (ieskaitot pagaidu pārvietošanos/vīzas) un atgriešanas politiku. ES dalībvalstīm tomēr ir svarīgi pildīt savas saistības piešķirt palīdzībai attīstības jomā 0,7 % no nacionālā kopienākuma (NKI).

3.1.8. EESK atzinīgi vērtē priekšlikumu pastiprināt diplomātiskos centienus, lai izcelsmes un tranzīvalstīs iesaistītu uz sadarbību balstītos pasākumos, kuru mērķis ir risināt problēmu. Pirmais ieguldījums šajos centienos bija augstākā līmeņa sanāksme par migrāciju, kas notika 2015. gada 11. un 12. novembrī Valetā.

3.1.9. Šajā sakarā jo īpaši jāuzsver, ka Eiropas Savienībai ir jāuzklausa savi partneri tādā pašā mērā, kā ar tiem jārunā, un pret tiem arī jāizturas kā pret partneriem. ES un tās Āfrikas un Tuvo Austrumu partneru attiecībās joprojām ir daudz pārpratumu un atšķirīgu nostāju attiecībā uz sasniedzamajiem mērķiem un to sasniegšanas līdzekļiem.

3.1.10. EESK atzinīgi vērtē ES apņemšanos turpināt ciešu sadarbību ar tādām starptautiskām organizācijām kā UNHCR, UNDP, IOM un Starptautiskais Sarkanais Krusts. Tomēr komiteja konstatē, ka daudzas ES dalībvalstīs nepilda savas saistības, un viens no šādiem piemēriem ir neveiksmīgā situācija saistībā ar atbalstu Pasaules Pārtikas programmai.

3.1.11. EESK atzinīgi vērtē arī Komisijas priekšlikumu – humāno palīdzību 2016. gadā palielināt par 300 miljoniem EUR, lai apmierinātu bēgļu pamatvajadzības.

3.1.12. EESK atbalsta patvēruma piešķiršanas lēmumu savstarpējās atzīšanas principu. Saskaņā ar LESD 78. pantu ES ir jāizstrādā kopēja starptautiskās aizsardzības politika, kuru veido “vienots patvēruma statuss (..), kas ir derīgs visā Savienībā”. Ja ES aģentūra šādu ES mēroga statusu nepiešķir, vienīgā alternatīva ir valstu lēmumu savstarpējā atzīšana.

3.1.13. EESK pilnībā atbalsta Komisijas apņemšanos līdz 2016. gada martam iesniegt priekšlikumus attiecībā uz Dublinas regulas reformu. Tā arī atbalsta Komisijas apņemšanos vienlaikus iesniegt jaunu tiesību aktu kopumu par likumīgo migrāciju, tostarp pārskatīto Zilas kartes direktīvu.

3.1.14. ES ārējo robežu aizsardzība būtu jānodrošina kopīgiem spēkiem, un dalībvalstīm šim nolūkam būtu jāapvieno fiziskie un intelektuālie resursi.

3.1.15. EESK pilnībā atbalsta “karsto punktu” tūlītēju izveidi. Tomēr, lai tie varētu efektīvi darboties, tiem jābūt pilnībā nokomplektētiem ar personālu un nodrošinātiem ar visiem nepieciešamajiem resursiem. Tādas vietas kā Itālija un Grieķija, kur katru dienu ierodas tūkstošiem migrantu, no pilnīga haosa var pasargāt tikai ievērojama finanšu un fizisko resursu apvienošana.

3.1.16. EESK pievienojas UNHCR nopietnajām bažām par reģistrācijas un atlases procesu “karstajos punktos”, kuros imigranti ierodas pie ES robežām.

3.2. Ilgtermiņa rīcība

3.2.1. ES var samazināt migrācijas plūsmas līdz kontrolējamam līmenim tikai tad, ja tā mērķtiecīgi iesaistās daudzo problēmu risināšanā, kas skar migrantu izcelsmes valstīs. Lai sasniegtu ilgtermiņa mērķi panākt stabilitāti, mieru un labklājību, vēl nebijušas pūles būs jāpieliek ne tikai Eiropai, bet arī visai starptautiskajai sabiedrībai. ES jācenšas pastiprināt starptautiskos centienus, jo īpaši ar ANO palīdzību.

3.2.2. Eiropas Savienībai ir jāpaplašina sava institucionālā klātbūtne galvenajās izcelsmes un tranzīta valstīs, izveidojot īpašus migrācijas centrus kā pagaidu vai pastāvīgas iestādes patvēruma pieteikumu izskatīšanai. Vairāk uzmanības un palīdzības ir nepieciešams tādām valstīm kā Alžīrija, Maroka, Mali, Lībija, Libāna un Turcija.

3.2.3. EESK uzskata, ka viens no programmas galvenajiem mērķiem ir izveidot tādu ES migrācijas politiku, kas nodrošina likumīgās migrācijas iespēju, vienlaikus veicinot migrantu efektīvu integrāciju. EESK sagaida pirmos tiesību aktu un politikas priekšlikumus šajās jomās un ir gatava atbalstīt Eiropas Komisiju šo priekšlikumu izstrādē.

3.2.4. EESK mudina dalībvalstis pilnībā ievērot un aktīvi īstenot 1951. gada Ženēvas konvenciju un pretoties spiedienam pazemināt bēgļiem paredzēto aizsardzības un pakalpojumu līmeni.

3.2.5. EESK atbalsta kopīgu patvēruma politiku, kas balstīta uz vienkāršotām, kopējām procedūrām. Šādai politikai arī jābūt balstītai uz bēgļa statusa un ar šo statusu saistīto tiesību kopīgu definīciju, lai novērstu bēgļu centienus izvēlēties izdevīgākas "labākās attieksmes" valstis.

3.2.6. Izcelsmes valsts informācijas sistēma ir jāpilnveido. Patvēruma pieteikumiem no cilvēkiem, kuriem ir viena un tā pati izcelsmes valsts un kuri, iespējams, ir līdzīgā situācijā, bieži vien ir atšķirīgi rezultāti. Ieviestajai sistēmai vajadzētu būt pietiekami elastīgai un uzticamai, lai reālajā laikā varētu pētīt un analizēt norises izcelsmes valstīs. Sadarbība starp dalībvalstu drošības dienestiem būtu pastāvīgi jāuzlabo, jo tie ir svarīgs informācijas avots.

3.2.7. Lielāka prioritāte būtu jāpiešķir likumīgās migrācijas organizēšanai un vīzu politikai, procesa digitalizācijai, kvalifikāciju atzīšanai un izglītības mobilitātes iegūšanai.

3.2.8. ES būtu vairāk jāiesaistās atpakaļnosūtīšanas pārvaldībā un reintegrācijas pasākumu atbalstīšanā. Pilotprojektam atpakaļnosūtīšanai uz Pakistānu un Bangladešu pašreizējā ārkārtas situācijā ir tikai ierobežota nozīme. EESK stingri iesaka plānot un īstenot līdzīgus projektus, piešķirot tiem pienācīgu finansējumu un institucionālo atbalstu.

3.2.9. Robežkontroles pastiprināšana tranzīvalstīs, jūras patruļu skaita palielināšana un kontrabandistu kuģu iznīcināšana var palīdzēt, bet tie nav vienīgie ilgtspējīgie līdzekļi problēmas risināšanai. ES ir uz pareizā ceļa, ja vien tā izvēlas visaptverošu pieeju, labāk izmantojot savus daudzveidīgos instrumentus un ievērojamos resursus.

3.3. *Pilsoniskā sabiedrība*

3.3.1. Pilsoniskajai sabiedrībai ir ļoti svarīga loma migrācijas krīzes risināšanā. Pilsoniskās sabiedrības dalībnieki var sniegt būtisku palīdzību, nodrošinot pirmos vajadzīgos reaģēšanas pasākumus, migrantiem ierodoties. Tomēr pilsoniskajai sabiedrībai var būt pat vēl svarīgāka loma attiecībā uz ilgtermiņa pasākumiem, kas vajadzīgi, lai migrantus integrētu sabiedrībā. Pilsoniskā sabiedrība var pieņemt tiešus personiskus risinājumus, kuri ir tik svarīgi visos bēgļu uzņemšanas un izmitināšanas posmos.

3.3.2. EESK augstu vērtē solidaritāti, ko izrādījušas atsevišķas pilsoniskās sabiedrības grupas un privātpersonas, sniedzot brīvprātīgu palīdzību patvēruma meklētājiem. Tomēr šai pozitīvajai un spontānajai reakcijai trūkst pietiekama vēriena, lai tā varētu efektīvi atrisināt krīzes radītās problēmas. EESK aicina ES dalībvalstis atzīt un novērtēt pilsoniskās sabiedrības lomu, palielinot atbalstu valstu NVO un pilsoniskajai sabiedrībai, lai nodrošinātu strukturētāku un efektīvāku atbildes reakciju. Dalībvalstu valdībām ir īpašs pienākums apzināt pilsonisko sabiedrību un sadarboties ar to savās teritorijās, kā arī palielināt atbalstu, lai uzlabotu pilsoniskās sabiedrības spējas.

3.3.3. Turklāt EESK iesaka Komisijai censties un nodrošināt, ka dalībvalstis saskaņā ar partnerattiecību nolīgumiem saņem vairāk līdzekļu struktūrfondi, lai vairāk ESF un ERAF līdzekļu varētu novirzīt migrācijas plūsmu pārvaldībai un integrācijas pasākumiem. Šos līdzekļus pirmām kārtām vajadzētu saņemt NVO un uz vietas iesaistītajām organizācijām. Tiem būtu jāpapildina līdzekļi, kurus pašlaik nodrošina Patvēruma, migrācijas un integrācijas fonds.

3.3.4. EESK vērs uzmanību uz Eiropas Migrācijas forumu, kas pārņēma Eiropas Integrācijas foruma funkcijas, kuru 2009. gadā izveidoja EESK un Eiropas Komisija. Šis forums ir platforma dialogam starp ES iestādēm un pilsonisko sabiedrību imigrācijas, patvēruma un migrantu integrācijas jomā.

4. Integrācija sabiedrībā un darba tirgū

4.1. EESK uzskata, ka ir svarīgi un visnotaļ būtiski nodrošināt pārredzamu, paredzamu un taisnīgu sistēmu likumīgai migrācijai uz ES. Eiropas iedzīvotāji noveco, un to skaits palielinās tikai par 0,2 % gadā, kas ir ievērojami mazāk par paaudžu nomaiņai vajadzīgo līmeni. Ir aprēķināts, ka Eiropa līdz 2050. gadam zaudēs aptuveni 30 miljonus cilvēku darbspējīgā vecumā, un, ja nekas netiks steidzami darīts, demogrāfiskā slodze lielākajā daļā ES dalībvalstu turpinās strauji pieaugt, produktivitāte samazināsies, uzņēmumi tiks slēgti, un pakalpojumu uzturēšanas izmaksas, jo īpaši ņemot vērā sabiedrības novecošanos, būtiski palielināsies.

4.2. Ar kolektīvu un organizētu rīcību, kas balstīta uz solidaritāti, Eiropas Savienība pašreizējo situāciju var pārvērst par iespēju mainīt esošo demogrāfisko tendenci un tās sociāli ekonomiskās sekas. Migrantu integrēšana darba tirgū sekmē ekonomikas izaugsmi un veicina viņu patstāvību. No otras puses, politika, kas atstāj novārtā integrāciju, pārliet migrantu atbalsta nodrošināšanas slogu uz publiskajiem dienestiem un var radīt sociālu spriedzi ar ievērojamām sekām.

4.3. EESK atzīst, ka integrācija ir lielā mērā atkarīga no darba tirgus integrācijas. Tomēr ir vairāki ar imigrācijas ietekmi uz darba tirgu saistīti faktori, kas būtu jāskaidro. Tie ir imigrantu ietekme uz atalgojuma līmeni, darbvietu pieejamība, spiediens uz fiskālo sistēmu (veselības aprūpi un izglītību) un kultūru daudzveidības ietekme.

4.4. Komiteja jau ir izstrādājusi izpētes atzinumu⁽¹⁾, kas bija pamats, lai sagatavotu ministru konferenci Saragosā 2010. gadā⁽²⁾, kurā pieņēma svarīgu deklarāciju par migrantu integrāciju darba tirgū un par uzdevumiem, kas jārisina Eiropas un valstu iestādēm un sociālajiem partneriem.

4.5. Pētījumi rāda, ka kopumā migranti ekonomikā iegulda vairāk, nekā no tās paņem, viņu ietekme uz fiskālo sistēmu ir minimāla un viņi palīdz Eiropai novērst demogrāfisko deficītu un stimulēt ekonomikas izaugsmi. Tomēr migrācija visus Eiropas reģionus neietekmē vienādi, tāpēc ir rūpīgi jāizvērtē tās ietekme vietējā līmenī. Turklāt ir būtiska atšķirība starp migrantu ierašanos organizētā veidā, īstenojot kādu politiku, un tūkstošiem migrantu pēkšņu pieplūdumu, ko būtu grūti kontrolēt un kas radītu būtisku slogu vietējam, reģionālajam un valstu struktūrām, kā tas noticis pēdējās nedēļās.

4.6. Migrantu integrācija darba tirgū ir atkarīga no vairākiem faktoriem, tādiem kā bezdarba līmenis uzņēmējvalstīs, migrantu prasmes un prasmju līmenis, sagatavošana pirms ieceļošanas valodas zināšanu un formālās izglītības ziņā, kā arī organizācijas un struktūras, kas izveidotas uzņēmējvalstīs, lai veicinātu imigrantu, tostarp bēgļu, integrāciju darba tirgū. Tieši šajās jomās pilsoniskajai sabiedrībai ir izšķiroša loma.

4.7. Tomēr pastāv arī citi faktori, kas apgrūtina ātru integrāciju, piemēram, kvalifikāciju atzīšana, birokrātiski šķēršļi, pārredzamības trūkums, sabiedrības aizspriedumi par migrantiem, ekspluatācija un juridiski šķēršļi, ko rada novecojuši likumi un ES tiesību aktu neizpilde vai lēna transponēšana.

4.8. Arodbiedrībām un darba devēju apvienībām ir izšķirīga nozīme ar imigrantu integrāciju darba tirgū saistīto problēmu risināšanā. EESK iesaka integrācijas politikas un ar to saistīto pasākumu sagatavošanā, izstrādē, īstenošanā un uzraudzībā vietējā, reģionālā, valstu un Eiropas līmenī pilnībā iesaistīt sociālos partnerus.

⁽¹⁾ OV C 354, 28.12.2010., 16. lpp.

⁽²⁾ <http://www.integrim.eu/wp-content/uploads/2012/12/Report-20101.pdf>, <https://www.uclm.es/bits/archivos/declaracionzaragoza.pdf>.

4.9. Valstu valdībām, vietējām un reģionālajām pašvaldībām un sociālajiem partneriem ir jāsadarbojas, lai sabiedrībā panāktu konsensu par veidiem un līdzekļiem, kā migrantus integrēt tautsaimniecībā un sabiedrībā un, pirmām kārtām, kā novērst cīņu starp dažādām nelabvēlīgā stāvoklī esošām grupām.

4.10. Pilsoniskajai sabiedrībai ir būtiski svarīga loma, palīdzot migrantiem iegūt pieeju izglītībai, apmācībai un nodarbinātībai un vērsties pret diskrimināciju izglītības nozarē, darba tirgū un sabiedrībā kopumā.

Briselē, 2015. gada 10. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido krīzes pārceļšanas mehānismu un groza Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 26. jūnija Regulu (ES) Nr. 604/2013, ar ko paredz kritērijus un mehānismus, lai noteiktu dalībvalsti, kura ir atbildīga par trešās valsts valstspiederīgā vai bezvalstnieka starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšanu, kas iesniegts kādā no dalībvalstīm”

(COM(2015) 450 final – 2015/0208 (COD))

(2016/C 071/09)

Ziņotājs: Cristian PÎRVULESCU

Eiropas Parlaments 2015. gada 16. septembrī un Padome 2015. gada 21. oktobrī saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido krīzes pārceļšanas mehānismu un groza Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 26. jūnija Regulu (ES) Nr. 604/2013, ar ko paredz kritērijus un mehānismus, lai noteiktu dalībvalsti, kura ir atbildīga par trešās valsts valstspiederīgā vai bezvalstnieka starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšanu, kas iesniegts kādā no dalībvalstīm”

(COM(2015) 450 final – 2015/0208 (COD)).

Par dokumenta sagatavošanu atbildīgā Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsonības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2015. gada 19. novembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 512. plenārajā sesijā, kas notika 2015. gada 9. un 10. decembrī (2015. gada 10. decembra sēdē), ar 152 balsīm par, 6 balsīm pret un 13 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un priekšlikumi

1.1. Bēgļu krīzes ietekmē Eiropas Savienībā ir iestājies stāvoklis, kad tiek apšaubīti cilvēktiesību aizsardzības un demokrātijas pamatprincipi. Neraugoties uz grūtībām, EESK ir pārliecināta, ka šie principi ir jāievēro un pienācīgi jāīsteno.

1.2. EESK uzskata, ka dažu valstu valdību suverenitātes tendences, kā arī aizvien lielāka iedzīvotāju skaita negatīvos priekšstatus par migrāciju un bēgļiem var ierobežot, plaši cenšoties uzturēt Eiropas pamatvērtības un ES iestāžu sasniegumus, un šādi centieni ir nepieciešami. Šajās ārkārtas situācijās Eiropas lomai jābūt lielākai, ir vajadzīga lielāka demokrātijā un lielāka solidaritāte.

1.3. Pašreizējā bēgļu krīze, kaut arī paredzama, radās tāpēc, ka nebija kopējas patvēruma politikas, kuras izstrāde aizkavējusies nesaskaņotās Eiropas politiskās darbības dēļ. Tāpēc EESK mudina Eiropadomi, Eiropas Komisiju un Eiropas Parlamentu īstenot Līguma par Eiropas Savienības darbību 67. panta 2. punktu un 78. pantu, kur paredzēti nosacījumi īstas patvēruma politikas veidošanai Eiropas Savienībā.

1.4. EESK ir konsekventi uzsvērusi nepieciešamību tiekties uz solidaritāti, atbildību un kopīgu rīcību, kā arī pamattiesību prioritāro nozīmi.

1.5. EESK atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas centienus koordinēt kopīgu atbildes reakciju uz bēgļu krīzi, tostarp vadītāju sanāksmi par bēgļu plūsmu gar Rietumbalkānu maršrutu.

1.6. Krīzes pārceļšanas mehānisms ir konkrēts tādas sadarbības piemērs, kuras pamatā ir solidaritāte un atbildība. EESK tomēr vēlas, lai šo pārceļšanas mehānismu un citas līdzīgas iniciatīvas iekļautu vispārējā stratēģijā ar mērķi nodrošināt saskaņotību un efektivitāti. Jo īpaši ir vajadzīgas solidāras un noturīgas sloga sadales sistēmas, galvenokārt pastāvīga, taisnīga un obligāta kārtība, kādā personas, kas meklē aizsardzību, tiek sadalītas starp visām ES dalībvalstīm.

1.7. Eiropas Komisijai un citām ES iestādēm ir aktīvi jāatbalsta dalībvalstu valdības, lai nodrošinātu atbilstošus apstākļus un iespējas integrēt pārceltos patvēruma meklētājus. Šajā saistībā ir arī jāprecizē, ka izdevumi, kas dalībvalstīm rodas saistībā ar patvēruma meklētāju un bēgļu uzņemšanu un integrāciju, nav pastāvīgi un strukturāli izdevumi un tādēļ tie nav jāņem vērā strukturālā budžeta deficīta aprēķinos.

2. Vispārīgas piezīmes

2.1. Pašreizējā bēgļu krīze ir gan administratīva, gan juridiska rakstura problēma, jo šāda parādība tik milzīgā apjomā nav pieredzēta. Bēgļu krīzes ietekmē Eiropas Savienībā ir iestājies stāvoklis, kad tiek apšaubīti cilvēktiesību aizsardzības un demokrātijas pamatprincipi. Palielinātā starptautiskā mobilitāte, kas radusies ekonomikas globalizācijas apstākļos, ir ietekmējusi dalībvalstu vēlmi pilnībā īstenot starptautiskos līgumus. EESK uzskata, ka dažu valstu valdību suverenitātes tendences, kā arī aizvien lielāka iedzīvotāju skaita negatīvos priekšstatus par migrāciju un bēgļiem var ierobežot, plaši cenšoties uzturēt Eiropas pamatvērtības un ES iestāžu sasniegumus, un šādi centieni ir nepieciešami. Šajās ārkārtas situācijās Eiropas lomai jābūt lielākai, ir vajadzīga lielāka demokrātija un lielāka solidaritāte.

2.2. Eiropas patvēruma sistēma saskaras ar ievērojamām grūtībām, kas izriet no vairākkārtējām krīzēm. Dažas no tām izraisījusi 21. gadsimta starptautiskā politika, bet citas ir ekonomikas un finanšu krīzes negatīvās sekas. Nesenākās no tām – “Arābu pavasaris”, politiskā nestabilitāte Lībijā un pilsoņu karš Sīrijā – ir tieši izraisījušas bēgļu skaita ievērojamo pieaugumu.

2.3. Eiropas Padomes 47 dalībvalstis ir apņēmušas piemērot noteikumus par cilvēktiesībām, nodrošinot, ka, pamatojoties uz Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 3. pantu⁽¹⁾, visi cilvēki tiek aizsargāti. Pretēji tam, 1951. gada Konvencijā par bēgļa statusu paredzēts, ka aizsardzību piešķir tikai īpašas kategorijas personām, kā noteikts 1. pantā, un šo aizsardzību var viegli zaudēt. Konvencijā tomēr ir norādīts, ka personām, kurām vajadzīga starptautiska aizsardzība, ir tiesības uz tiesību kopumu. Dažās dalībvalstīs, piemēram, Rumānijā, konstitucionālajos noteikumos par prioritāti izvirzīti starptautiskie līgumi, nevis valsts tiesību akti. Eiropas Savienības Pamattiesību hartas (kas ir saistoša saskaņā ar LESD 6. pantu) 18. pantā⁽²⁾ noteiktas tādu personu tiesības, kurām vajadzīga starptautiska aizsardzība.

2.4. Dublīnas sistēmā patvēruma pieteikumu izskatīšanas slogs nesamērīgi uzlikts vairākām priekšposteņa valstīm (Maltaī, Itālijai, Kiprai, Grieķijai, Spānijai un nesēn Ungārijai). Šādos apstākļos dažām dalībvalstīm praksē ir arvien grūtāk ievērot neizraidašanas principu un Eiropas Cilvēktiesību konvencijā, Eiropas Savienības Pamattiesību hartā un no tās izrietošajās direktīvās ietvertos principus. Neraugoties uz grūtībām, EESK ir pārliecināta, ka šie principi ir jāievēro un pienācīgi jāīsteno.

2.5. Līguma par Eiropas Savienības darbību 67. panta 2. punktā un 78. pantā paredzēti nosacījumi īstas patvēruma politikas veidošanai Eiropas Savienībā. Pamatojoties uz minētajiem pantiem, uzmanība nav vērsta uz minimālo noteikumu izstrādi, bet gan tādas kopējas sistēmas izstrādi, kurā ietvertas vienotas procedūras. Pašreizējā bēgļu krīze, kaut arī paredzama, radās tāpēc, ka nebija kopējas patvēruma politikas, kuras izstrāde aizkavējusies nesaskaņotās Eiropas politiskās darbības dēļ. Tāpēc EESK aicina Eiropas Padomi, Eiropas Komisiju un Eiropas Parlamentu īstenot minētos pantus.

⁽¹⁾ “Nevienam nedrīkst spīdzināt vai citādi necilvēcīgi vai pazemojoši pret viņu izturēties vai sodīt.” Ne tikai 3. pants ir saistīts ar patvērumu un starptautisko aizsardzību. Tādu personu izraidašana, kuru iesniegtais patvēruma pieteikums ir noraidīts, var radīt problēmas saistībā ar 2. pantu (Tiesības uz dzīvību), 5. pantu (Tiesības uz brīvību un drošību), 6. pantu (Tiesības uz lietas taisnīgu izskatīšanu), 7. pantu (Sodīšanas nepieļaujamība bez likuma), Protokola Nr. 4. 3. pantu (Pilsoņu izraidašanas aizliegums) un minētā protokola 4. pantu (Ārzemnieku kolektīvas izraidašanas aizliegums). Šajā sakarā var norādīt arī uz citiem pantiem: 8. pants (Tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību), 13. pants (Tiesības uz efektīvu aizsardzības nodrošinājumu), 16. pants (Ārzemnieku politiskās darbības ierobežojumi).

⁽²⁾ Patvēruma tiesības nodrošina, pienācīgi ievērojot noteikumus, kas ietverti 1951. gada 28. jūlija Ženēvas Konvencijā par bēgļa statusu un tās 1967. gada 31. janvāra Protokolā par bēgļa statusu, kā arī Līgumā par Eiropas Savienības darbību.

2.6. EESK atzinīgi vērtē Eiropas Komisijas centienus koordinēt kopīgu atbildes reakciju uz bēgļu krīzi, tostarp vadītāju sanākumi par bēgļu plūsmu gar Rietumbalkānu maršrutu. Sanāksmē pulcējās valstu un valdību vadītāji gan no ES, gan citām valstīm, cenšoties labāk koordinēt darbības reģionā trijās galvenajās jomās – patvēruma vietas nodrošināšana, kopēja migrācijas plūsmu pārvaldība un robežu pārvaldība ⁽³⁾.

2.7. EESK pauž cerību, ka krīzes pārceļšanas mehānisms palīdzēs ES vienprātīgi virzīties uz sistēmu, kas ir stabila un pietiekami elastīga, lai risinātu dažādas migrācijas problēmas.

2.8. EESK ir konsekventi uzsvērusi nepieciešamību tiekties uz solidaritāti, atbildību un kopīgu rīcību, kā arī pamattiesību prioritāro nozīmi. Tā ir arī uzsvērusi, ka vajadzīgi nopietni centieni, lai sekmētu migrantu un bēgļu integrāciju.

2.9. Krīzes pārceļšanas mehānisms ir konkrēts tādas sadarbības piemērs, kuras pamatā ir solidaritāte un atbildība. EESK tomēr vēlas, lai šo pārceļšanas mehānismu un citas līdzīgas iniciatīvas iekļautu vispārējā stratēģijā ar mērķi nodrošināt saskaņotību un efektivitāti. Jo īpaši ir vajadzīgas solidāras un noturīgas sloga sadales sistēmas, galvenokārt pastāvīga, tainīga un obligāta kārtība, kādā personas, kas meklē aizsardzību, tiek sadalītas starp visām ES dalībvalstīm. Eiropas Komisijas “Eiropas programma migrācijas jomā” ir pozitīvs solis šajā virzienā.

3. Īpašas piezīmes

3.1. Ikvienai dalībvalstij, kas nepiedalās mehānismā, būtu jāpaskaidro savs iemesls. Ja iemesls ir galvenokārt finanšu trūkums vai valsts nav sagatavojusies patvēruma meklētāju uzņemšanai, būtu jāparedz noteikums par zināmu finansiālu atbalstu avansā.

3.2. ES atbalsts pilsoniskās sabiedrības organizācijām, kas nodarbojas ar bēgļu krīzes jautājumiem un migrantu integrāciju, joprojām ir nepietiekams. Birokrātiski noteikumi un procedūras kavē to spēju efektīvi darboties uz vietas.

3.3. Lai noteiktu, vai ir krīze, Eiropas Komisijai būtu jāizvērtē, vai stāvoklis ir tāds, ka dalībvalsts ar “labi sagatavotu patvēruma sistēmu” joprojām nevar tikt galā ar situāciju. Kā to noteikt? Kādi ir kritēriji, lai patvēruma sistēmu atzītu par “labi sagatavotu”? Priekšlikumā sniegti daži kritēriji, kurus EK varētu apsvērt, bet kuri ir elastīgi un norādīti kā “cita starpā”.

3.4. Priekšlikumā nav pietiekami skaidri saskaņotas uzņemošās dalībvalsts, pārceļšanas mērķa dalībvalsts un pieteikumu iesniedzēju preferences. Nav skaidrs, kā tas darbosies praksē.

3.5. Ieteicams, lai pieteikumu iesniedzējiem būtu pieejama attiecīga informācija un konsultācijas, ko nodrošina uzņemošās dalībvalsts iestādes un pārceļšanas mērķa dalībvalsts koordinatori.

3.6. Nav skaidrs, kā pārceļšanas mērķa dalībvalsts tiek rosināta pienācīgi saņemt un integrēt pārvietotos pieteikumu iesniedzējus. Infrastruktūras stāvoklis, pakalpojumu pieejamība, piemēram, medicīnas vai izglītības pakalpojumi, un finanšu piešķirumi ietekmēs pieteikumu iesniedzēju vēlmi pārvietoties uz konkrētu valsti. Eiropas Komisijai un citām ES iestādēm aktīvi jāatbalsta dalībvalstu valdības, lai nodrošinātu piemērotus apstākļus un iespējas integrēt pārvietotos pieteikumu iesniedzējus.

3.7. Priekšlikumu vajadzētu precizēt šajā ziņā, un tajā jāapraksta procedūra, saskaņā ar kuru novērtēt un veicināt patvēruma infrastruktūras un pakalpojumu attīstību visās dalībvalstīs.

3.8. Sistēmā līdz zināmai robežai ir jāņem vērā patvēruma meklētāju vēlmes, kurai konkrētai pārceļšanas mērķa dalībvalstij viņi dotu priekšroku. Šai vēlmei jābūt saistītai ar skaidrām un acīmredzamām veiksmīgas integrācijas iespējām (ģimenes locekļi ir pastāvīgie iedzīvotāji attiecīgajā valstī, valodas zināšanas un iepriekšējās saiknes ar valsti, piemēram, mācības vai uzņēmējdarbība valstī).

⁽³⁾ Sk. vadītāju paziņojumu, kas publicēts pēc sanāksmes.

3.9. “Kultūras saiknes” tiek minētas kā faktors, kas jāņem vērā, kad personu pārceļ uz kādu dalībvalsti. EESK uzskata, ka šo kritēriju nevajadzētu izmantot, lai pamatotu patvēruma meklētāju noraidīšanu to reliģiskās piederības dēļ.

3.10. Priekšlikumā nav norādīts, kā sistēma darbosies tādām valstīm kā Serbija un bijusī Dienvidslāvijas Maķedonijas Republika, kurām ir skaidras pievienošanās izredzes un kurās ir ievērojams migrantu un patvēruma meklētāju pieplūdums.

Briselē, 2015. gada 10. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2003/87/EK, lai sekmētu emisiju izmaksefektīvu samazināšanu un investīcijas mazoglekļa risinājumus”

(COM(2015) 337 final – 2015/0148 (COD))

(2016/C 071/10)

Ziņotājs: Antonello PEZZINI

Eiropas Parlaments 2015. gada 7. septembrī un Padome 2015. gada 21. septembrī saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 192. un 304. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes direktīvai, ar ko groza Direktīvu 2003/87/EK, lai sekmētu emisiju izmaksefektīvu samazināšanu un investīcijas mazoglekļa risinājumus”

(COM(2015) 337 final – 2015/0148 (COD)).

Par komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2015. gada 18. novembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 512. plenārajā sesijā, kas notika 2015. gada 9. un 10. decembrī (2015. gada 9. decembra sēdē), ar 138 balsīm par, 1 balsi pret un 1 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Komiteja ir pārliecināta, ka Eiropai svarīga ir ilgtspējīga reindustrializācija ar konkurētspējīgu izaugsmi, kas rada jaunas un labākas darbvietas, un ka šajā saistībā ES CO₂ kvotu tirdzniecības sistēma būtu jāuzskata par galveno ES politikas instrumentu cīņā pret klimata pārmaiņām un pasaules ekonomikas dekarbonizācijas procesā.

1.2. Komiteja uzskata, ka ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēmai (ETS) kā instrumentam, ar ko ES samazina ar enerģijas ražošanu saistītās emisijas, būtu jādod signāls par oglekļa cenu, kā arī jārada labvēlīga ietekme uz ilgtspējīgiem ieguldījumiem jaunās mazoglekļa tehnoloģijās.

1.3. Pēc EESK domām, ar detalizētu un labi saskaņotu normatīvo regulējumu oglekļa tirgum jāklūst stabilākam, elastīgākam un pieejamam visiem pasaules mēroga lielajiem dalībniekiem, lai sasniegtu mērķi – izveidot konkurētspējīgu un ilgtspējīgu pārstrādes rūpniecības sistēmu.

1.4. Komiteja uzskata, ka Komisijai būtu stingri jāievēro pilnvaras, ko 2014. gada 23. un 24. oktobra Eiropadome noteikusi klimata un enerģētikas politikas satvarā laikposmam līdz 2030. gadam, jo īpaši tā skaidrajās norādēs par oglekļa emisiju pārvirzes noteikumu izstrādāšanu ES ETS reformas ietvaros.

1.5. Pēc komitejas domām, ir jānodrošina pienācīgi pārejas mehānismi, lai nodrošinātu Eiropas rūpniecības nozaru konkurētspēju un novērstu ieguldījumu aizplūšanas riskus un Eiropas rūpniecības nozaru pakļaušanu negodīgai konkurencei no to valstu puses, kurām nav salīdzināmu regulatīvu instrumentu klimata jomā.

1.6. Komiteja iesaka nodrošināt pienācīgu noteikumu sistēmu – it īpaši attiecībā uz bezmaksas kvotu piešķiršanas līmeņiem, tiesībām uz oglekļa emisiju pārvirzi, salīdzinošās vērtēšanas kritēriju pārskatīšanu un elektroenerģijas cenu radīto izmaksu kompensāciju –, lai nodrošinātu 100 % bezmaksas kvotu piešķiršanu un pilnu netiešo izmaksu kompensāciju visās dalībvalstīs 10 % apmērā attiecībā uz visefektīvākajām iekārtām nozarēs, kas pakļautas augstam oglekļa pārvirzes riskam.

1.7. Komiteja citstarp iesaka šādus reformas punktus:

- starpnozaru korekcijas koeficienta atcelšana attiecībā uz tiešajām izmaksām,
- Eiropas līmenī saskaņoti netiešo izmaksu kompensācijas mehānismi visā ES, kuri nepieļautu konkurences kropļojumus⁽¹⁾,
- sistēmas, kas atalgo, nevis soda vislabāko rezultātu sasniedzējus neatkarīgi no veida, kā šie rezultāti īstenoti, tostarp uztverot un izmantojot CO₂,
- ar ticamiem rūpniecības nozaru datiem pamatotu kritēriju noteikšana vienu reizi perioda sākumā,
- bezmaksas kvotu piešķiršana nozarēm, pamatojoties uz faktisko, nevis vēsturisko ražošanas apjomu,
- iespēja 4. posmā izmantot alternatīvu pieeju nozarēs, kurās nav iepriekšēju līmeņatzīmju,
- oglekļa emisiju pārvirzes riska elastīgāka noteikšana ar aktuāliem kvalitātvieniem riska kritērijiem bez robežvērtību ieviešanas,
- stabilitātes rezerves daļas izmantošana, lai atbalstītu to nozaru pakāpenisku pāreju, kas izslēgtas no oglekļa emisiju pārvirzes saraksta,
- atbrīvojums no mehānisma arī iekārtām, kuru emisijas nepārsniedz 50 000 t CO₂,
- sociālās dimensijas pilnīga integrācija ES ETS ar mērķi atbalstīt procesu un rūpniecisko un nodarbinātības prasmju pāreju uz bezoglekļa ekonomiku,
- pētījums par iespējām, kā visefektīvāko iekārtu stimulēšanas mehānismus paplašināt uz pilsonisko sabiedrību, nodrošinot **ETS bonusus** ģimenēm, kopienām un pašvaldībām, kas ievērojami samazina enerģijas patēriņu, kurš rada CO₂, vai kompensē tā emisijas ar **“zaļajiem” ieguldījumiem**,
- sākotnējs, neatkarīgs pētījums, kurā būtu apzināti optimāli mehānismi, kas nodrošina ES ETS darbību klimata jomā noteikto mērķu sasniegšanai.

1.8. Visbeidzot, komiteja iesaka ievērot vislielāko konsekvenci, pilnīgu sinerģiju, prasību minimālu pārklāšanos un birokrātiskā sloga novēršanu attiecībā uz jaunajiem noteikumiem par ES emisiju kvotu tirdzniecības sistēmas pārskatīšanu, kā arī paralēlajiem un papildu noteikumiem, ar ko tie mijiedarbojas.

1.9. EESK uzskata, ka ar daudzpusēju un divpusēju starptautisku nolīgumu palīdzību ir jānodrošina starptautisko kredītu apmaiņas regulējums, kuriem būtu jāpilda noteikta funkcija, lai sasniegtu plašākus mērķus emisiju samazināšanai Eiropā.

1.10. EESK uzskata, ka ir svarīgi par šo jautājumu izstrādāt pašiniciatīvas atzinumu pēc Parīzes konferences 2015. gada beigās, kad būs pieņemti tās secinājumi.

⁽¹⁾ Sk. Valsts atbalsta modernizācija integrētam ES enerģijas tirgum – *Joaquín Almunia*, Eiropas Komisijas priekšsēdētāja vietnieks konkurences jautājumos, Briselē 2013. gada 2. decembrī – Enerģētika – nozare, kurā visvairāk vajag “vairāk Eiropas”. Kopīgu principu izstrāde valsts atbalsta novērtēšanai. Lai atbalsts būtu saderīgs, tam – jāsekmē ES kopējais mērķis; jānovērš apstiprināta tirgus nepilnība/taisnīguma problēma; jābūt piemērotam instrumentam; jānodrošina stimulējoša ietekme; jābūt proporcionālam/ierobežotam līdz minimumam; jāizvairās no konkurences un tirdzniecības nevajadzīgiem kropļojumiem. Sk. arī “Pamatnostādnes par valsts atbalstu vides aizsardzībai un enerģētikai 2014.–2020. gadam” (OV C 200, 28.6.2014., 1. lpp.).

2. Ievads

2.1. ES emisiju kvotu tirdzniecības sistēma (ES ETS, *Emission Trading System*) darbojas kopš 2005. gada 1. janvāra un ir viens no svarīgākajiem ES klimata politikas instrumentiem, pateicoties tās piedāvātajām iespējām samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas.

2.2. Kopš tās izveidošanas ES ETS mērķis ir bijis nodrošināt atsaucis vērtību ogleklī, kura ļauj samazināt visu Eiropas ekonomikas nozaru emisiju, kas veido aptuveni pusi no siltumnīcefekta gāzu emisijas (SEG).

2.3. EESK ir vienmēr uzskatījusi, ka ES ETS ir nozīmīgs Savienības enerģētikas un klimata politikas instruments ES rūpniecisko emisiju samazināšanai, un ir aicinājusi to faktiski reformēt, lai sasniegtu ES mērķus klimata jomā laikposmam līdz 2030. gadam, vienlaikus aizsargājot Eiropas Savienības rūpniecības konkurētspēju un izvairoties no ieguldījumu aizplūšanas.

2.4. **Eiropadome 2014. gada 21. marta sanāksmē** aicināja ieviest pasākumus, ar kuriem pasaules mēroga konkurencei pakļautajām nozarēm pilnībā kompensētu no ES klimata politikas izrietošās tiešās un netiešās izmaksas tikmēr, kamēr ar starptautisku vienošanos par klimata pārmaiņām nebūs nodrošināti vienlīdzīgi nosacījumi pasaules mērogā.

2.4.1. Tomēr EESK piekrīt Eiropas Revīzijas palātas nostājai, ka ir "būtiskas nepilnības" ES ETS īstenošanā, un sniedz virkni ieteikumu, kas paredzēti, lai uzlabotu šīs sistēmas integritāti un piemērošanu, apstiprinot rūpnieciskās efektivitātes koncepciju, kura nodrošinātu ekonomikas pilnīgu konkurētspēju Eiropas Savienībā.

2.5. **2014. gada 23. un 24. oktobrī Eiropadome** noteica klimata un enerģētikas politikas satvaru laikposmam līdz 2030. gadam. Tā pieņēma arī secinājumus un, galvenais, apstiprināja dažus svarīgus mērķus:

- saistošu ES mērķi līdz 2030. gadam samazināt siltumnīcefekta gāzu emisijas vismaz par 40 % salīdzinājumā ar 1990. gada līmeni ar ikgadējo lineārā samazinājuma likmi 1,74 %,
- saistošu mērķi attiecībā uz atjaunojamās enerģijas patēriņu vismaz 27 % apmērā 2030. gadā, bet nenosakot saistošus mērķus dalībvalstīm,
- indikatīvu mērķi uzlabot energoefektivitāti vismaz par 27 % 2030. gadā, kas nav saistošs, bet kuru var pārskatīt, lai to palielinātu līdz 30 %,
- atbalstīt iekšējā enerģijas tirgus izveides steidzamu pabeigšanu, ne vēlāk kā līdz 2020. gadam īstenojot esošo elektroenerģijas starpsavienojumu mērķi 10 % apmērā.

2.5.1. ES mērķis samazināt siltumnīcefekta gāzu iekšzemes emisijas vismaz par 40 %, kas oficiāli apstiprināts Vides padomes 2015. gada 6. marta sanāksmē, ir pamats ES ieguldījumam sarunās par jaunu vispārēju vienošanos klimata pārmaiņu jomā.

2.5.2. Visus šos satvara elementus Padome periodiski pārskatīs un turpinās nodrošināt stratēģiskās pamatnostādnes attiecībā gan uz nozarēm, uz kurām attiecas ETS, gan nozarēm, kas sistēmā nav ietvertas, kā arī uz starpsavienojumiem un energoefektivitāti.

2.5.3. Instrumentiem un pasākumiem jābūt vēršiem uz visaptverošu un tehnoloģiski neitrālu pieeju emisiju samazināšanas un energoefektivitātes veicināšanai.

2.6. Ar lēmumu par tirgus stabilitātes rezervi **2015. gada 13. maijā** tika panākta Padomes un Eiropas Parlamenta vienošanās par ES ETS reformu:

- tirgus stabilitātes rezervi izveidos 2018. gadā, un tā sāks darboties no 2019. gada 1. janvāra,
- tirgus rezervē tiks iekļautas "atliktās" kvotas (900 miljoni kvotu, kuru izsole tika atlikta no 2014.–2016. gada līdz 2019.–2020. gadam),

- neiedalītās kvotas tiks tieši pārnestas uz tirgus rezervi 2020. gadā, un par to turpmāko izlietojumu būs jālemj ES ETS plašākas pārskatīšanas ietvaros,
- no tirgus stabilitātes rezerves darbības jomas pagaidām (līdz 2025. gada beigām) tiks izslēgts kvotu “10 % solidaritātes komponents”,
- ES ETS pārskatīšanā būs jāapsver ierobežota kvotu skaita iespējama izmantošana pirms 2021. gada, lai papildinātu esošos resursus CO₂ uztveršanas un uzglabāšanas veicināšanai,
- ES ETS un tirgus stabilitātes rezerves pārskatīšanā tiks ņemti vērā šādi aspekti:
 - CO₂ emisiju pārvirze un konkurētspējas aspekti,
 - jautājumi, kas saistīti ar nodarbinātību un IKP.

2.7. ES enerģētikas stratēģijas ietvaros un ņemot vērā Parīzes konferenci klimata jautājumos, Komisija ir ierosinājusi pasākumu kopumu, arī lai pārskatītu ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēmu saskaņā ar Padomes izdotajiem norādījumiem, vienlaikus kā prioritātes saglabājot Eiropas ekonomikas reindustrializāciju un to rūpniecības nozaru starptautisko konkurētspēju, kas visvairāk pakļautas ražošanas pārvietošanas riskam.

2.8. ES emisijas kvotu tirdzniecības sistēmas pārskatīšanas pasākumi attiecas ne tikai uz enerģētikas politiku, bet arī daudzām citām Kopienas politikas jomām.

2.9. EESK ir pasūtījusi pētījumu par to pasākumu ietekmi, kurus finansē, izmantojot ES instrumentus vides aizsardzībai⁽²⁾; šajā pētījumā uzsvērts, ka svarīgi ir efektīvi izmantot ieņēmumus, kas gūti no tirgū balstītiem instrumentiem, lai panāktu vides uzlabojumus atbilstīgi zaļās ekonomikas popularizēšanai, kā arī ieņēmumus no ES emisiju kvotu tirdzniecības sistēmas, kuri ir īpaši nozīmīga iespēja, lai finansētu minētos uzlabojumus un īstenotu rūpniecības un nodarbinātības pāreju uz bezoglekļa ekonomiku.

3. Komisijas priekšlikumi

3.1. Komisijas iniciatīvu grozīt ES ETS Direktīvu 2003/87/EK ir paredzēts īstenot, izmantojot visaptverošu priekšlikumu kopumu, lai paaugstinātu pieļaujamo emisiju ikgadējās samazināšanas līmeni tā, ka visā Eiropas Ekonomikas zonā (EEZ) katru gadu piešķirto kvotu līmenis no 2021. gada tiktu samazināts, piemērojot lineāro koeficientu virs 2,2 %, un 2030. gadā sasniegtu 43 % samazinājumu salīdzinājumā ar 2005. gada līmeni.

3.2. Priekšlikumā ir paredzēti vairāki finansēšanas mehānismi to ekonomikas dalībnieku atbalstam, kuriem jācīnās pret oglekļa dioksīda emisiju pārvirzi un jārisina būtiskas problēmas saistībā ar inovāciju un ieguldījumiem, kas vajadzīgi, lai modernizētu iekārtas un uzlabotu energoefektivitāti, tādējādi veicinot emisiju samazināšanos.

4. Emisiju tirdzniecības sistēmas pasaulē

4.1. Emisiju kvotu tirdzniecības sistēmas aizvien vairāk izplatās visā pasaulē ārpus ES robežām, un vairākās valstīs jau darbojas valsts vai vietējā līmeņa sistēmas.

4.2. ASV prezidents Obama ir pasludinājis Tīrās enerģijas plāna (CPP) noteikumus, kurā katrai pavalstij norādīti savi standarti, lai līdz 2030. gadam samazinātu oglekļa emisijas no elektrospēkstacijām (galvenokārt ogļu un gāzes).

4.2.1. **Kalifornijā** 2012. gadā tika uzsākta emisiju ierobežošanas un tirdzniecības programma (*cap-and-trade*). **Konektikutā, Delavērā, Meinā, Mērilendā, Masačusetsā, Ņūhempšīrā, Ņujorkā, Rodailendā, Vērmontā** ir spēkā reģionālā siltumnīcefekta gāzu iniciatīva *Regional Greenhouse Gas Initiative – RGGI*.

⁽²⁾ www.eesc.europa.eu/envistud

- 4.3. **Austrālijā** darbojas emisijas kvotu tirdzniecības sistēma, kas saskaņā ar 2012. gada vienošanos ar Eiropas Komisiju līdz 2018. gadam pievienosies Eiropas sistēmai.
- 4.4. **Kanādā** 2012. gadā tika ieviesta Kvebekas siltumnīcefekta gāzu emisiju ierobežošanas un tirdzniecības sistēma (*Québec's Cap-and-Trade System*), kas no 2013. gada aptver 85 % no emisijām Kvebekā.
- 4.5. **Jaunzēlandē** 2008. gadā ir uzsākta emisiju tirdzniecības sistēma *NZ ETS*, iekļaujot tajā mežus un lauksaimniecību, šķidro fosilo kurināmo, elektrostacijas un rūpnieciskos procesus.
- 4.6. ES un **Ķīna** divpusējā augstākā līmeņa sanāksmē 2015. gada jūnija beigās panāca vienošanos par sadarbību cīņā pret klimata pārmaiņām.
- 4.7. **Dienvidkorejā** no 2015. gada janvāra darbojas programma *KETS*, kas ir pirmā valsts līmeņa programma Āzijā un otrā pasaules mērogā pēc ES ETS.
- 4.8. **Japānā** 2010. gada aprīlī tika uzsākta Tokijas emisiju ierobežošanas un tirdzniecības programma *TMG ETS*, kas ir pirmā emisiju obligātās tirdzniecības sistēma.
- 4.9. **Šveicē** 2008. gadā uz pieciem gadiem tika sāktas *ETS-CH* sistēma ar brīvprātīgu dalību kā alternatīva CO₂ nodoklim par fosilo kurināmo: no 2013. gada programma ir obligāta lielām energoietilpīgām nozarēm.

5. Vispārīgas piezīmes

- 5.1. Komiteja uzskata, ka ES ETS ir svarīgs un efektīvs instruments, kas Eiropas Savienībā var samazināt ar enerģijas ražošanu saistītās emisijas, ja tajā ir ņemta vērā tirgus loģika, kurai būtu jāraida signāls par oglekļa cenām atbilstoši vērējamajiem mērķiem, kā arī pozitīvi ietekmēt ieguldījumus mazoglekļa emisijas tehnoloģijās, atjaunojamo enerģijas avotu attīstību un energoefektivitātes palielināšanu.
- 5.1.1. EESK raizējas par investīciju aizplūšanas procesa iespējamo paātrināšanos kā par vienu no specifiskām oglekļa emisiju pārvirzes formām apdraudētajās nozarēs. Šā procesa rezultātā šo nozaru konkurētspēja varētu samazināties vēl vairāk, tāpat kā to spējas pieņemt pasākumus, kas vajadzīgi, lai īstenotu resursu ziņā efektīvu un mazoglekļa ekonomiku, saskaņā ar neseno atzinumu izklāstītajām pamatnostādņēm⁽³⁾.
- 5.2. EESK ir pārliecināta, ka oglekļa tirgus ir jāpadara stabilāks, elastīgāks un pieejamāks visiem pasaules mēroga lielajiem dalībniekiem.
- 5.3. Klimata un enerģētikas politikas satvars laikposmam līdz 2030. gadam, par ko vienošanās tika panākta Eiropadomes 2014. gada 23. un 24. oktobra sanāksmē, paredz vērējamus mērķus emisiju vienpusējai samazināšanai, turklāt sniedz arī precīzas vadlīnijas oglekļa emisiju pārvirzes noteikumiem, kas jāizstrādā ES ETS reformas īstenošanas gaitā.
- 5.3.1. EESK uzskata arī, ka ES ETS reformai vajadzētu veidot satvaru koordinētai politikai, jo īpaši kopā ar to nozaru reformu, uz kurām neattiecas ETS (Kopīgo centienu lēmums), un ar politiku atjaunojamās enerģijas (Atjaunojamo energoresursu direktīva) un energoefektivitātes (Energoefektivitātes direktīva un Direktīva par ēku energoefektivitāti) jomā.
- 5.4. Komiteja uzskata, ka reformā jāņem vērā šādi galvenie aspekti:
- starpnozaru korekcijas koeficienta atcelšana attiecībā uz tiešajām izmaksām,
 - Eiropas līmenī saskaņoti mehānismi netiešo izmaksu kompensācijai,

⁽³⁾ "Tirgus instrumenti – ES ekonomika, kas rada zemu oglekļa emisiju līmeni" (OV C 226, 16.7.2014., 1. lpp.), "Klimata un enerģētikas politikas satvars laikposmam no 2020. gada līdz 2030. gadam" (OV C 424, 26.11.2014., 39. lpp.) un "Parīzes protokols" (OV C 383, 17.11.2015., 74. lpp.).

- sistēmas, kas atalgo, nevis soda vislabāko rezultātu sasniedzējus neatkarīgi no veida, kā šie rezultāti īstenoti, tostarp uztverot un izmantojot CO₂,
- ar ticamiem rūpniecības nozaru datiem pamatotu kritēriju noteikšana vienu reizi perioda sākumā,
- bezmaksas kvotu piešķiršana nozarēm, pamatojoties uz faktisko ražošanas apjomu,
- iespēja 4. posmā izmantot alternatīvu pieeju nozarēs, kurās nav iepriekšēju līmeņatzīmju,
- oglekļa emisiju pārvirzes riska elastīgāka noteikšana ar aktuāliem kvalitatīviem riska kritērijiem,
- stabilitātes rezerves daļas izmantošana, lai atbalstītu to nozaru pakāpenisku pāreju, kas izslēgtas no oglekļa emisiju pārvirzes saraksta,
- atbrīvojums no mehānisma nelielām iekārtām, kuru emisijas nepārsniedz 50 000 t CO₂,
- sociālās dimensijas pilnīga integrācija ES ETS ar mērķi visaptveroši atbalstīt procesu un rūpniecisko un nodarbinātības prasmju pāreju uz bezoglekļa ekonomiku;

5.4.1. Uzņēmumiem, kuriem draud pārvietošana, būtu bez maksas jāpiešķir noteikts skaits emisijas kvotu atļauju.

5.5. Pēc komitejas domām, īstenojot bezmaksas CO₂ emisiju kvotu līdzsvarotu samazinājumu, ir jānodrošina pienācīgi pārejas mehānismi, lai saglabātu Eiropas rūpniecības nozaru konkurētspēju un novērstu ieguldījumu aizplūšanas riskus un Eiropas rūpniecības nozaru, kā arī Eiropas nodarbinātības jomu pakļaušanu negodīgai konkurencei no to valstu puses, kurām nav salīdzināma regulējuma.

5.5.1. Jo sevišķi jāizstrādā piemērotu noteikumu kopums par bezmaksas kvotu piešķiršanas līmeņiem, oglekļa emisiju pārvirzes pieļaujamību, salīdzinošās vērtēšanas kritēriju pārskatīšanu, elektroenerģijas cenu radīto izmaksu kompensāciju, lai nodrošinātu 100 % bezmaksas kvotu piešķiršanu un pilnu netiešo izmaksu kompensāciju visās dalībvalstīs 10 % apmērā no visefektīvākajām iekārtām nozarēs, kas pakļautas augstam oglekļa pārvirzes riskam.

5.5.2. Turklāt vajadzētu izpētīt iespējas vislabāko rezultātu sasniedzēju stimulēšanas mehānismus attiecināt uz pilsonisko sabiedrību, nodrošinot **ETS bonusus** ģimenēm, kopienām un pašvaldībām, kas ievērojami samazina enerģijas patēriņu, kurš rada CO₂, vai kompensē tā emisijas ar **“zaļajiem” ieguldījumiem**.

5.6. EESK uzskata, ka būtu jā saglabā, jāuzlabo un jāpaplašina tīras attīstības mehānisms (*Clean Development Mechanism, CDM*) un pienācīgi jāatbalsta Eiropas ETS sistēmas saiknes ar jaunajām sistēmām, kas rodas citos pasaules reģionos.

5.7. Klimata pārmaiņām ir nepieciešams globāls risinājums, izmantojot nolīgumu ar precīzi definētiem mērķiem, kas ir skaidri noteikti visām lielākajām pasaules ekonomiski attīstītajām valstīm.

6. Īpašas piezīmes

6.1. Komiteja iesaka pārskatīt kvotu sadales kārtību, garantējot bezmaksas kvotu pietiekamu procentuālo daļu, kas ļautu apmierināt to dalībnieku vajadzības, kuriem ir tiesības uz šīm kvotām. To nozaru apzināšana, kurām no 2020. gada draud oglekļa emisiju pārvirzes risks, draud to būtiska samazināšana ar sliekšni 0,18 kā atbilstības priekšnoteikumu.

6.2. EESK pauž bažas, ka stingrāku kritēriju noteikšana vēl vairāk sodītu uzņēmumus, kuri ir sarežģītā situācijā: kritēriju transversālā samazināšanā par vienotu lineāru korekcijas koeficientu, kas noteikts katru gadu, sākot no 0,5 % un nepārsniedzot 1,5 %, netiek ņemts vērā iekārtu ekspluatācijas laiks un faktiskā tehnoloģiskā situācija ļoti dažādās nozarēs.

6.3. EESK uzskata, ka oglekļa emisiju pārvirzes salīdzinošās novērtēšanas kritērijiem jābūt tehniski un ekonomiski īstenojamiem, lai atspoguļotu tehnoloģiju faktisko progresu, un iesaka, lai metodiku oglekļa emisiju pārvirzes nozaru saraksta samazināšanai no 177 līdz 52 nozarēm 2021.–2030. gada laikposmam apstiprinātu sociālie partneri un tā tiktu papildināta ar pakāpeniskas pārejas pasākumiem.

6.4. EESK uzskata arī, ka starpnozaru korekcijas koeficients ir jāatceļ. Nepareizi aprēķināts korekcijas koeficients radītu nenoteiktību bezmaksas kvotu piešķiršanā un radītu nepamatotas izmaksas iekārtām, kas visvairāk pakļautas riskam.

6.5. Pēc EESK domām, ir jāparedz Eiropas līmenī saskaņots kompensācijas mehānisms attiecībā uz netiešajām izmaksām, kuras atmaksā, pamatojoties uz jau izveidotiem kritērijiem⁽⁴⁾, lai tādējādi novērstu pašreizējos izkropļojumus iekšējā tirgū, padarot par obligātu pašreizējo sistēmu, kuras pamatā ir valsts atbalsts, un uzliekot dalībvalstīm pienākumu vismaz daļu no izsoļu ieņēmumiem novirzīt to netiešo izmaksu pienācīgai kompensācijai, kuras riskam pakļautajās nozarēs radušās vislabāko rezultātu sasniegšanai vides jomā.

6.6. EESK aicina bezmaksas kvotas piešķirt elastīgāk un dinamiskāk, pamatojoties uz aktualizētiem faktiskiem ražošanas līmeņiem, un atbalstīt vienības, kas uzlabo efektivitāti, turpinot piešķirt tām tikpat daudz bezmaksas kvotu.

6.7. Oglekļa emisiju pārvirzes riska noteikšanas kritērijs ir jāpadara elastīgāks, lai, cik vien precīzi iespējams, atspoguļotu oglekļa cenu ietekmi uz konkurētspēju dažādās nozarēs, jo īpaši attiecībā uz mazajiem un vidējiem uzņēmumiem, saskaņā ar kvalitātes kritēriju, kas noteikts 2008. gadā.

6.8. EESK uzskata, ka ES ETS fondi – Stabilitātes rezerves fonds, Inovāciju fonds, Modernizācijas fonds – būtu jāaplūko kā viens kopums, lai nodrošinātu pareizu darbību un atbilstošas vadības/kontroles sistēmas ar mērķi novērst pārklāšanos un dublēšanos.

6.9. Pēc EESK domām:

- viena stabilitātes rezerves kvota būtu jāpiešķir, lai atbalstītu to nozaru pakāpenisku pāreju, kas izslēgtas no oglekļa emisiju pārvirzes saraksta,
- Modernizācijas fonds būtu jāparedz pasākumiem elektroenerģijas ražošanas NUTS 2 jomās, kā arī valstīs, kuru IKP ir mazāks par 60 % no ES vidējā līmeņa, lai pārredzami veicinātu ieguldījumus, nekropļojot iekšējo enerģijas tirgu,
- Inovāciju fondam būtu jāatbalsta jaunās tehnoloģijas un rūpnieciskie procesi ar zemu oglekļa emisiju saturu, jo īpaši nozarēs, kuras atrodas pakāpeniskas pārejas procesā,
- būtu jāatbalsta brīvprātīgas oglekļa izsoles, piemēram, Carbomark tirgus, kā papildu saistības, ko mežu īpašnieki brīvprātīgi uzņemas, lai maksimāli palielinātu mežu sniegtos netiešos ieguvumus vides jomā, kuri dod iespēju arī ekonomiskajā aspektā atzīt meža ekosistēmas funkciju saistībā ar klimatu.

6.10. Komiteja aicina paredzētos pasākumus mazām iekārtām, kuru emisijas nesasniedz 25 000 t CO₂, attiecināt uz iekārtām, kuru emisijas nesasniedz 50 000 t CO₂, kas Eiropas līmenī ir aptuveni 75 % no ETS ietilpstošajām iekārtām, bet rada tikai 5 % no kopējām emisijām.

6.11. Emisiju, kas rodas no mineraloģiskā procesa, samazināšanas potenciāls no uzņēmēju puses būtībā ir pielīdzināms nullei, un tāpēc uzņēmējiem visas kvotas būtu jāpiešķir bez maksas.

⁽⁴⁾ "Pamatnostādnes par valsts atbalstu vides aizsardzībai un enerģētikai 2014.–2020. gadam" (OV C 200, 28.6.2014., 1. lpp.).

6.12. Tā kā ES emisiju kvotu tirdzniecības sistēmas pārskatīšanas pasākumi ir saistīti ne tikai ar enerģētikas politiku, bet arī daudzām citām ES politikas jomām, komiteja iesaka ievērot vislielāko konsekvenci un novērst birokrātisko slogu jaunajos noteikumos un noteikumos, ar ko tie mijiedarbojas.

Briselē, 2015. gada 9. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Digitālā vienotā tirgus stratēģija Eiropai””

(COM(2015) 192 final)

(2016/C 071/11)

Ziņotājs: Raymond HENCKS

Līdzziņotājs: Thomas MCDONOGH

Eiropas Komisija 2015. gada 12. maijā saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “Digitālā vienotā tirgus stratēģija Eiropai””

(COM(2015) 192 final).

Par komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Transporta, enerģētikas, infrastruktūras un informācijas sabiedrības specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2015. gada 24. novembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 512. plenārajā sesijā, kas notika 2015. gada 9. un 10. decembrī (2015. gada 9. decembra sēdē), ar 219 balsīm par, 2 balsīm pret un 7 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK atbalsta Eiropas digitālā vienotā tirgus stratēģiju. Tomēr komiteja ir norūpējusies, ka daļai dalībvalstu nav pietiekamas politiskas gribas, lai sāktu veidot radošu un inovatīvu, nevis tikai uz patēriņu virzītu digitālo savienību.

1.2. Junkera vadītās Komisijas ierosinātā digitālā vienotā tirgus stratēģija Eiropai ir turpinājums iepriekšējām stratēģijām un programmām, un tās mērķis ir dot jaunu impulsu Eiropas Savienības digitālajai politikai, kuras īstenošana kavējas. Tajā pašā laikā tas ir arī jauns uzsvars uz komerciju un patērētājiem, un pasākumiem, kas vajadzīgi, lai palielinātu tirdzniecības apjomu un patērētāju skaitu un lai radītu labākus apstākļus un nodrošinātu labāku aizsardzību patērētājiem.

1.3. Šajā saistībā svarīgākais uzdevums ir novērst prasmju trūkumu. Tas var attiekties arī uz lasītprasmi, rakstītprasmi un rēķinātprasmi tādā pašā mērā kā uz digitālajām prasmēm un to atbilstīgu izmantošanu. Otrkārt, jāvienkāršo platformu izmantošana, lai stimulētu tirgu, tāpēc platformu darbību nevajadzētu ierobežot. Treškārt, ir nepieciešamas atbilstošas lietotnes, tāpēc atzinīgi vērtējama standartizācijai pievērsta uzmanība. Līdz ar e-pārvaldības attīstību vairāk iedzīvotāju varēs iesaistīties digitālajās darbībās. No patērētāju viedokļa, EESK atzinīgi vērtē iniciatīvas, kuru mērķis ir uzlabot klientu un uzņēmumu piekļuvi digitālajām precēm un pakalpojumiem visā Eiropā.

1.4. Dažas, bet ne visas iniciatīvas, kas aprakstītas 4.2. punktā (“Piemērotu apstākļu radīšana digitālo tīklu un pakalpojumu attīstībai”), attiecas uz tīklu infrastruktūru un ir daļa no digitalizācijas programmas. Šie priekšlikumi ir nozīmīgi, ņemot vērā vienotā tirgus stāvokli un to izskatīšanas steidzamību. Dažas citas iniciatīvas šajā jomā ir svarīgas no patērētāju tiesību viedokļa.

1.5. EESK pilnībā atbalsta Komisijas apņemšanos pārvarēt sadrumstalotību, ko rada 28 valstu digitālās stratēģijas un tirgi, un tos apvienot Eiropas pieejā, lai tādējādi nodrošinātu vadošo pozīciju globālajā digitālajā ekonomikā, kurā pašlaik dominē trešās valstis.

1.6. EESK ir pārliecināta, ka Eiropas Savienība vēl var panākt nokavēto, jo tai ir izcilas prasmes un bagātīga pieredze atsevišķās digitālajās jomās. Šajā saistībā EESK uzsver, ka Eiropas pētniecības telpā ir svarīgi veidot daudznozaru pētniecības centrus un Eiropas sinerģiju tādās jomās kā mākoņdatošana, nanoelektronika, lielo datu uzglabāšana un apstrāde, attālinātas meklēšanas vai kontroles ierīces (savienotie objekti) un viedpakalpojumi.

1.7. Eiropas Savienība varēs panākt nokavēto, ja tai īstermiņā izdosies apvienot resursus, lai mobilizētu un saskaņotu 28 dalībvalstu publiskos un privātos centienus, iesaistot digitālā vienotā tirgus stratēģijas apspriešanā visas ieinteresētās puses. EESK atbalsta Komisijas apņemšanos uzsākt sabiedrisku apspriešanu par katru tās turpmāko darbību digitālā vienotā tirgus veidošanā.

1.8. EESK pauž nožēlu, ka digitālajā stratēģijā trūkst sociālās dimensijas (izņemot jautājumus par digitālajām prasmēm), lai gan pakalpojumu un uzņēmējdarbības modeļu attīstība rada būtiskas pārmaiņas darba vidē. EESK uzskata, ka līdztekus daudziem potenciāliem ieguvumiem ir jāņem vērā arī daudzie riski un problēmas, jo īpaši drošības, nodarbinātības organizēšanas un sociālā nodrošinājuma jomā, kā arī Līgumā paredzētās sociālā dialoga procedūras un horizontālā sociālā klauzula; visi minētie elementi ir jāiekļauj Eiropas vienotā tirgus stratēģijā ⁽¹⁾. EESK uzskata, ka sociālajai dimensijai ar visām tās sekām nodarbinātības jomā, būtu jāklūst par Eiropas digitālā vienotā tirgus stratēģijas 4. pīlāru.

2. Ievads

2.1. EESK jēdzienu “digitālais vienotais tirgus” saprot kā pašreizējā ES iekšējā tirgū veikto darījumu un darbību pārvirzīšanu uz internetu. Daļēji tas jau ir noticis, taču Komisijas izklāstīto iniciatīvu mērķis ir pilnībā izmantot digitālā tirgus potenciālu. Tirgus darbības un darījumi ietver preču ražošanu un pakalpojumu sniegšanu, kā arī starpniecību, izplatīšanu un patēriņu. Darījumi starp patērētājiem, uzņēmumiem un publiskām iestādēm atspoguļo gan sociālo tīklu ietekmi, gan virzību uz sadarbīgu sabiedrību. Digitālajā vienotajā tirgū publiskās iestādes ir pakalpojumu sniedzēji.

2.2. Uzņēmējdarbības procesu pārvirzīšanas priekšrocības ir labi zināmas: labāka integrācija vērtību ķēdē, procesu paātrināšana no izstrādes līdz pat piegādei, uzlabota patērētāju saskarsme (īpaši sociālajos tīklos) un kopumā labāka konkurētspēja. Tā kā pāreja turpinās, tā pāvērs iespējas “lietiskajam internetam” un ceturtajai rūpnieciskajai revolūcijai.

2.3. Tā kā iekšējais tirgus pēc savas būtības ir starptautisks, tas principā ir labi piemērots interneta izmantošanai. Tomēr iekšējā tirgū ir jārisina problēmas, kas saistītas ar digitālās vides noteikumu, normatīvo aktu un regulējuma pieņemšanu; uzņēmumi, publiskās iestādes un patērētāji nav pietiekami sagatavoti digitalizācijai, digitālā vienotā tirgus tehnoloģiju infrastruktūra ir nepilnīga, un atsevišķu lielo platformu dominējošais stāvoklis varētu radīt problēmas.

2.4. Līdztekus digitālā vienotā tirgus projektam Komisija izvērs digitalizācijas programmu. Tās mērķis ir ņemt vērā pamatotās bažas par to, ka ES nav pietiekami pārstāvēta pasaules datoraparātūras un programmatūras nozarēs, taču, raugoties no digitālā vienotā tirgus perspektīvas, šīm bažām ir otršķirīga nozīme. Komisija uzskata, ka digitālā vienotā tirgus izveides pabeigšana sniegs ļoti lielas priekšrocības IKP un nodarbinātības ziņā un ES un dalībvalstīm ir visas iespējas, lai to īstenotu.

2.5. Nespēja pabeigt vienotā pakalpojumu tirgus izveidi nopietni ietekmē digitālā vienotā tirgus attīstību. Pakalpojumu nozare ir dominējošā nozare dalībvalstu ekonomikā. Pakalpojumu sniegšanu aizvien vairāk ietekmē darījumi internetā; digitālā vienotā tirgus stratēģijas attīstīšana varētu veicināt vienotā pakalpojumu tirgus attīstību.

2.6. Noteikumi, regulējums un normatīvie akti, kas izstrādāti darījumiem, kuros izmanto papīra dokumentus, kā arī e-komercijas pirmajām desmitgadēm, ir kļuvuši par šķēršļiem digitālā vienotā tirgus izveidei. EESK atzinīgi vērtē ierosināto likumdošanas programmu un noteikto vērienīgo grafiku:

- tiesību aktu priekšlikumi par vienkāršām un efektīvām pārrobežu līgumtiesībām patērētājiem un uzņēmumiem,
- regulas pārskatīšana attiecībā uz sadarbību patērētāju tiesību aizsardzības jomā,
- pasākumi paku piegādes jomā,

⁽¹⁾ EESK atzinums par tematu “Digitalizācijas ietekme uz pakalpojumu nozari un nodarbinātību” (OV C 13, 15.1.2016., 161. lpp.).

- vērienīga pārskatīšana nolūkā sagatavot tiesību aktu priekšlikumus nepamatotas ģeogrāfiskās bloķēšanas novēršanai,
- konkurences apsekojums e-komercijas jomā saistībā ar preču tirdzniecību tiešsaistē un tiešsaistes pakalpojumu sniegšanu,
- tiesību aktu priekšlikumi par autortiesību sistēmas reformu,
- tiesību aktu priekšlikumi nolūkā samazināt uzņēmumu administratīvo slogu, ko rada atšķirīgie PVN režīmi,
- iniciatīvas attiecībā uz datu īpašumtiesībām, datu brīvu apriti (piemēram, starp mākoņdatošanas pakalpojumu sniedzējiem) un Eiropas mākoņdatošanas iespējām,
- direktīvas par e-privātumu pārskatīšana.

2.7. Lai gan 2.6. punktā izklāstītā likumdošanas programma ir skaidri definēta, tomēr pasākumi, kas paredzēti, lai uzlabotu triju kategoriju dalībnieku – uzņēmumu, publisko iestāžu un patērētāju – informētību, prasmes un gatavību lietot internetu, ir daudz neskaidrāki:

- digitālās prasmes un zināšanas daudzās ES iedzīvotāju grupās nebūt nav apmierinošas, un arī Komisijas priekšlikumi šajā ziņā nav pietiekami. EESK pauž nožēlu, ka Komisija nav piešķīrusi vajadzīgo prioritāti faktoram, kuram ir izšķiroša nozīme, lai izveidotu digitālo vienoto tirgu un informācijas sabiedrību Eiropā,
- svarīgāko IKT standartu plāna pieņemšana un Eiropas sadarbības satvara paplašināšana, lai tas ietvertu sabiedriskos pakalpojumus,
- jauns e-pārvaldes rīcības plāns, kas ietver iniciatīvu par principu “tikai vienreiz” un iniciatīvu par uzņēmumu reģistru savstarpējās savienojamības izveidi.

Abas minētās iniciatīvas ietekmēs iedzīvotājus, MVU, publiskā un privātā sektora pakalpojumus un nozaru lietotnes, kurām ir svarīga nozīme digitālā vienotā tirgus izveidē. Šie priekšlikumi, šķiet, nav pietiekami precīzi, un tajos nav ņemta vērā vajadzība rīkoties nekavējoties. EESK rūpīgi sekos līdzi šo iniciatīvu attīstībai – tās visas ir ES un dalībvalstu kompetencē.

2.8. Ir ierosināti vairāki būtiski pasākumi attiecībā uz infrastruktūru:

- direktīvas pārskatīšana attiecībā uz satelītu apraidi un kabeļu retranslāciju,
- tiesību aktu priekšlikumi par pašreizējā telesakaru regulējuma reformu,
- Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvas pārskatīšana (Komisija pārskatīs Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvu),
- līgumiskas publiskā un privātā sektora partnerības izveide kibernetikas jomā.

Telesakari un kibernetika neapšaubāmi ir prioritāras jomas, taču steidzami ir jāprecizē arī audiovizuālo pakalpojumu piegādes noteikumi kabeļu, satelīta un platjoslas apraidē.

2.9. Digitālā vienotā tirgus darbību nodrošina platformas. Vairums uzņēmumu, publisko iestāžu un patērētāju tās izmanto ik dienas. Tās ir pieejamas, to izmantošana ir vienkārša un bieži vien bezmaksas. Tās ir jāattīsta tālāk, taču bažas rada šādas problēmas:

- tās sekmē postošu lietotņu izmantošanu, kas traucē dažām nozarēm un reģistrētiem uzņēmumiem. Patērētāji gūst labumu, taču tiek apšaubīta šo lietotņu likumība,
- daudzas platformas ir dominējošā stāvoklī, un tas rada bažas par iespējamu dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu,

- vairums lielo platformu ir reģistrētas trešās valstīs, bet arī ES ir platformu nozare, kurai ir vajadzīgi godīgas konkurences nosacījumi, lai varētu izdzīvot un attīstīties.

Tāpēc EESK atzinīgi vērtē visaptverošo analīzi par platformu nozīmi tirgū, tostarp par nelikumīgu saturu internetā. Digitālā vienotā tirgus veiksmīga darbība ir balstīta uz platformu attīstību, tāpēc tiesību aktu piemērošana nedrīkstētu ierobežot platformu darbību.

- 2.10. Ņemot vērā iepriekš minēto, EESK uzskata, ka programmas, kas attiecas uz 2.7. punktā minētajām dalībnieku grupām, iespējams, ir stratēģijas "Ahileja papēdis", un vēlas izteikt atturīgu nostāju attiecībā uz platformām.

3. Vispārīgas piezīmes

- 3.1. Nevar noliegt, ka Eiropas Savienība līdz šim nav pilnībā izmantojusi digitālo tehnoloģiju radītās milzīgās iespējas. Tas galvenokārt saistīts ar to, ka ES tirgus joprojām ir sadalīts 28 valstu tirgos.

- 3.2. Tomēr dažas dalībvalstis nepārprotami vēlas saglabāt un attīstīt valsts mēroga digitālo stratēģiju, nevis sākt virzību uz radošu un inovatīvu Eiropas digitālo savienību. Tajā pašā laikā Francijas un Vācijas ekonomikas ministri ir aicinājuši veidot vienotu sistēmu, kuru atbalstītu abas valstis.

- 3.3. EESK arī atzīmē, ka atsevišķu dalībvalstu premjerministri ir nosūtījuši Padomes priekšsēdētājam vēstuli, kurā izklāstīta viņu atturīgā nostāja attiecībā uz stratēģijas īstenošanu. Viņi uzsver, ka ir svarīgi reglamentēt tikai tad, kad ir neapstrīdami pierādīta nepieciešamība to darīt, balstoties uz lietpratīga regulējuma principiem un uz sīki izstrādātu ietekmes novērtējumu. Ir pilnīgi skaidrs, ka digitālā vienotā tirgus darbība būs veiksmīga tikai tad, ja tas neradīs šķēršļus inovācijai, investīcijām un uzņēmējdarbībai. EESK piekrīt šim viedoklim, taču ar nosacījumu, ka tiek ņemtas vērā arī patērētāju un darba ņēmēju intereses.

- 3.4. Komisija šo jauno stratēģiju digitālā vienotā tirgus izveides pabeigšanai iecerējusi kā 2010. gada Eiropas digitalizācijas programmas turpinājumu. Minētajā programmā bija paredzēts 101 pasākums. Komisija uzskata, ka 72 no tiem ir veiksmīgi īstenoti, un gaidāms, ka 23 pasākumu īstenošana tiks pabeigta noteiktajā termiņā. Taču tas vēl nenozīmē, ka digitālā vienotā tirgus izveide ir pabeigta, jo daļa no šīm iniciatīvām ir iekļauta izskatāmajā jaunajā programmā.

- 3.5. Iepazīstinot ar jaunās Eiropas Komisijas politiskajām pamatnostādņēm, Komisijas priekšsēdētājs Ž. K. Junkers norādīja: "Izveidojot savienotu digitālo vienoto tirgu, mēs varam (..) nodrošināt papildu izaugsmi Eiropā līdz 250 miljardiem euro, šādā veidā izveidojot simtiem tūkstošu jaunu darbvieta." Izskatāmajā paziņojumā norādīts, ka "varētu palielināt Eiropas IKP par EUR 415 miljardiem", savukārt abi par digitālo jomu atbildīgie komisāri runā par 3,8 miljoniem darbvieta, ko radītu digitālais vienotais tirgus.

- 3.6. EESK uzskata, ka nevajadzētu aprūtināt iedzīvotājus ar skaitļiem, jo atkarībā no Komisijā pieejamajiem avotiem tie ir ļoti atšķirīgi, taču, neraugoties uz to, tie ir minēti kā neapstrīdama patiesība, kaut gan tie ir maz ticami. Šādi apgalvojumi galu galā rada neuzticēšanos politikas veidotājiem un vienaldzīgu attieksmi pret reālajām problēmām.

- 3.7. Līdz šim Komisija vēl nekad nav iesniegusi pierādījumus par to, ka šāda veida prognozes ir piepildījušās. EESK aicina pašreizējo Komisiju pilnvaru termiņa beigās izvērtēt rezultātus un salīdzināt tos ar prognozēm.

- 3.8. EESK uzskata, ka nav realistiski cerēt uz digitālā vienotā tirgus izveides pabeigšanu pašreizējā Komisijas pilnvaru termiņā, it īpaši tāpēc, ka nav publicēti attiecīgie ietekmes novērtējumi vai zinātniskie pētījumi, kas apstiprinātu šos apgalvojumus. EESK uzskata, ka Komisijas prognozes vajadzētu salīdzināt ar pētījumiem, kuros norādīts, ka digitālo pārmaiņu dēļ zudis liels skaits darbvieta⁽²⁾.

- 3.9. Komisija uzskata, ka savienota digitālā tirgus izveide ļautu Eiropai saglabāt vadošo pozīciju pasaules digitālajā ekonomikā, bet Eiropas uzņēmumiem dotu iespēju attīstīt savu darbību arī ārpus Savienības.

⁽²⁾ Sk. 1. zemsvītras piezīmi.

3.10. EESK ar nožēlu konstatē, ka 2000. gada Lisabonas stratēģijā noteiktais ES tālejošais mērķis – panākt, lai uz zināšanām balstītā Eiropas ekonomika kļūtu par konkurētspējīgāko un dinamiskāko ekonomiku pasaulē, kas spētu nodrošināt stabilu ekonomikas izaugsmi, vairāk un labākas darbvietas un lielāku sociālo kohēziju, – ir kļuvis daudz pieticīgāks.

3.11. Eiropas Savienība atpaliek.

Digitālajā ekonomikā dominē ASV un Āzijas valstis. Uz aptuveni 50 lielajiem Eiropas elektronisko sakaru operatoriem attiecas 28 valstu tiesību akti, bet sešus lielos operatorus ASV tirgū un trīs lielākos operatorus Ķīnas tirgū reglamentē vienots tiesiskais regulējums. Digitalizētā pasaulē bez robežām vairs nav piemērots skatījums par ES digitālo iekšējo tirgu kā integrācijas faktoru, turklāt tas nav liedzis trešo valstu lielajām platformām izveidot monopolus vai oligopolus lielākajā daļā ES dalībvalstu.

3.12. EESK joprojām cer, ka ES vēl var panākt nokavēto un ka Eiropas digitālā vienotā tirgus stratēģija dos jaunu impulsu šai nozarei ar nosacījumu, ka tā būs radoša, nevis balstīta vienīgi uz patēriņu, ka tā veicinās kvalitatīvu sabiedrības progresu, lai jauniešiem jau agrīnā vecumā mācītu attīstīt e-prasmis, ka tā novērsīs digitālo plaisu, nodrošinās pieejamību visiem iedzīvotājiem (to skaitā personām ar invaliditāti) un garantēs atbilstīgus publiskos un privātos ieguldījumus izglītībā, profesionālajā apmācībā un pētniecībā.

3.13. Lai to panāktu, Savienībai ir jāapvieno resursi nolūkā mobilizēt un saskaņot publiskā un privātā sektora darbības 28 dalībvalstīs. Tas ir obligāts nosacījums, ja ES vēlas izmantot digitālās ekonomikas pastāvīgo progresu tādās jomās kā, piemēram, mobilās lietojumprogrammas, kuru skaits dažos gados ir strauji pieaudzis, mākondataošana, lielle dati (*big data*) vai stratēģiskie uzdevumi, kas tagad ir saistīti ar milzu digitālo pakalpojumu platformām, kas kļuvušas par obligātu interneta piekļuves ceļu. Digitālā vienotā tirgus stratēģijas apspriešanā ir jāiesaista visas ieinteresētās puses un jāņem vērā pilsoņu, patērētāju, darba ņēmēju un personu ar invaliditāti pamattiesību aizsardzība, lai veidotu iekļaujošu sabiedrību.

3.14. EESK konstatē, ka digitālā vienotā tirgus stratēģijā trūkst sociālās dimensijas. Gandrīz pilnībā ir ignorēta digitalizācijas ietekme uz nodarbinātību un ar to saistītie problēmjaudājumi, lai gan pakalpojumu un uzņēmējdarbības modeļu nepārtrauktā attīstība rada lielas pārmaiņas darba vidē, būtiski mainot darba raksturu un uzņēmumu struktūru un apdraudot darba kopīgumu slēgšanu. EESK uzskata, ka digitālā vienotā tirgus stratēģijā ir jāņem vērā Līgumā paredzētās sociālā dialoga procedūras, kā arī horizontālā sociālā klauzula. Atzinumā CCMI/136 par digitalizācijas ietekmi uz pakalpojumu nozari un nodarbinātību rūpniecības pārmaiņu apstākļos EESK sagatavoja vairākus ieteikumus, lai nepieļautu, ka digitālo tehnoloģiju attīstība apdraud pašreizējo profesionālās izglītības, darba aizsardzības, sociālā nodrošinājuma un nodokļu sistēmu efektivitāti. EESK uzskata, ka sociālajai dimensijai, ar visām tās sekām nodarbinātības jomā, būtu jāklūst par Eiropas digitālā vienotā tirgus stratēģijas 4. pīlāru.

3.15. ES var nostiprināt savu pozīciju arī lielo datu jomā, kurā vēl nav izstrādāti tehniskie standarti datu vākšanas un apstrādes organizēšanai. Šajā nolūkā valstu tiesību akti ir jāapvieno saskaņotā Eiropas sistēmā, kurā ar pārdomātu datu apstrādes politiku tiek nodrošināta ekonomisko interešu un privātuma līdzsvarota aizsardzība dažādās jomās, piemēram, medicīnas, sabiedrības veselības, individuālo pakalpojumu, lauksaimniecības pārtikas u. c. nozarēs.

3.16. Eiropas Savienība, kur dalībvalstu apspriešanās par tehniskajiem standartiem ir ierasta parādība, var izmantot savu pieredzi šajā jomā, lai izstrādātu Eiropas datu politiku, pamatojoties uz kvalitatīvu tiesisko regulējumu, un paturēt savās rokās personas datu aizsardzības standartu (sk. *SWIFT*) noteikšanu, lai nepieļautu, ka tos nosaka citi dalībnieki.

3.17. EESK arī norāda, ka digitālajā nozarē vērojama liela abu dzimumu pārstāvības nelīdzsvarotība un ka IKT speciālisti lielākoties ir vīrieši. Tā kā IKT nozarē ir daudz vakanto amata vietu, Eiropas Savienībai un dalībvalstīm vajadzētu mudināt vairāk sievietes kandidēt uz amata vietām digitālajā nozarē.

3.18. Pasaules Bankas ziņojumā *“Golden growth: Restoring the lustre of the European economic model”* Eiropas Savienība sadalīta sešos blokos, lai, pamatojoties uz skaitliskiem rādītājiem, uzsvērtu ES dalībvalstu būtiskās atšķirības digitālo tehnoloģiju, prasmju un lietojumprogrammu izmantošanā, kā arī e-komercijas jomā. EESK aicina Komisiju, nosakot darba programmas prioritāros pasākumus, pilnībā ņemt vērā šīs atšķirības.

3.19. Visbeidzot, EESK ņem vērā, ka Komisija paziņojusi: papildus ES finansējumam aptuveni EUR 21,4 miljardu apmērā Eiropas Stratēģisko investīciju fonds atbalstīs daudzus digitālos projektus, un ka Eiropas Investīciju banka un Eiropas Investīciju fonds piedāvā daudz papildu finansēšanas iespēju. EESK pauž gandarījumu, ka Komisija sadarbosies ar EIB, projektu virzītājiem un dalībvalstīm, lai pieejamie līdzekļi tiktu pilnībā izmantoti, bet vienlaikus vēlas noskaidrot, kāpēc tiek izmantota tikai neliela daļa no dalībvalstīm piešķirtajiem ES līdzekļiem. EESK aicina izvērtēt šo situāciju, lai turpmāk garantētu līdzekļu efektīvu un lietderīgu izmantošanu.

4. Īpašas piezīmes

4.1. *Patērētājiem un uzņēmumiem labāka piekļuve digitālajām precēm un pakalpojumiem visā Eiropā*

4.1.1. *Tiesību aktu priekšlikumi par vienkāršām un efektīvām pārrobežu līgumtiesībām patērētājiem un uzņēmumiem*

Tā ir vērienīga iniciatīva un vērtējama atzinīgi, ja vien tā ir īstenojama. Bet pat šajā gadījumā pārrobežu tirdzniecība – e-komercija vai cita – arī turpmāk gan privātpersonām, gan MVU būs apgrūtināta valodas un kultūras problēmu dēļ. Izstrādājot taisnīgu un vienkāršu standarta līguma tekstu visās ES valodās, tiks likvidēts viens būtisks šķērslis, bet citi joprojām paliks, piemēram, bažas par e-komercijas, pārrobežu vai citāda veida tirdzniecības drošību. Šajā saistībā kibersdrošības iniciatīva ir vērtējama atzinīgi.

EESK sagaida, ka, īstenojot Eiropas digitālā vienotā tirgus stratēģiju, visi priekšlikumi nodrošinās augsta līmeņa aizsardzību patērētājiem un nevienā dalībvalstī neizraisīs pašreizējā aizsardzības līmeņa pazemināšanos.

Sociālo partneru vidū ir bažas, ka pārrobežu e-komercija var traucēt darbībām, kas pašreiz tiek īstenotas valsts mērogā. Šis apsvēruma norāda uz nepieciešamību iekļaut stratēģijā sociālo dimensiju.

4.1.2. *Regulas pārskatīšana attiecībā uz sadarbību patērētāju tiesību aizsardzības jomā*

Efektīva sadarbība ir obligāts priekšnoteikums, lai nodrošinātu patērētāju stabilu aizsardzību pārrobežu mērogā. Savlaicīgas kompensāciju un tiesiskās aizsardzības procedūras, šķiet, ir galvenie faktori, kas veicinās atbalstu pārrobežu e-komercijai.

Ir jādara viss iespējamais, lai samazinātu regulatīvo slogu MVU.

EESK uzskata, ka Komisijai būtu:

- jānodrošina, ka patērētāji pāri robežām var piekļūt likumīgi pieejamajam saturam ar taisnīgiem un saprātīgiem nosacījumiem,
- jāanalizē, kādā mērā patērētāji tiek diskriminēti tiešsaistē atkarībā no valsts, kurā viņi dzīvo, un šādas prakses ekonomiskās sekas un ietekme uz patērētājiem, kā arī jāierosina pasākumi jebkāda veida diskriminācijas novēršanai,
- jāizvērtē patērētāju tiesību īstenošana un ievērošana, jādefinē nosacījumi, kā patērētāju tiesības tiek piemērotas digitāliem produktiem, un jānodrošina, ka patērētāji un uzņēmumi zina savas tiesības un ir pārliecināti, ka tās tiks ievērotas.

4.1.3. Pasākumi paku piegādes jomā

Ātra paku piegāde ir svarīgs faktors, lai patērētāji būtu apmierināti valstu iekšējos e-komercijas tirgos, un tas darbojas labi. Saprotams, ka līdzīgā veidā būtu jāatbalsta pārrobežu e-komercija, tomēr komiteja norāda, ka Eiropā jau darbojas nozīmīgi starptautiski paku piegādes uzņēmumi.

4.1.4. Vērienīga pārskatīšana nolūkā sagatavot tiesību aktu priekšlikumus nepamatotas ģeogrāfiskās bloķēšanas novēršanai ⁽³⁾

Tas attiecas gan uz e-komerciju, gan audiovizuālajiem pakalpojumiem. E-komercijā preču un pakalpojumu meklējumos reti tiek piedāvāti rezultāti ārpus meklētāja ģeogrāfiskās atrašanās vietas. No otras puses, piedāvājot rezultātus ES mērogā, meklēšana būtu nepārredzama.

Patiesībā meklētājprogrammu var iestatīt uz jebkuru vēlamu ģeogrāfisko teritoriju. Viena no problēmām ir tā, ka patērētājs no cita ģeogrāfiskā apgabala var tikt pakļauts diskriminācijai cenu ziņā, par ko liecina nesensais *Disneyland Paris* gadījums. EESK atbalsta pasākumus, kuru mērķis ir nodrošināt, ka pārrobežu e-komercijā tiek ievēroti vienlīdzīgi konkurences noteikumi, tādējādi nodrošinot patērētāju aizsardzību. Otrā problēma ir tā, ka dažos gadījumos pārrobežu piekļuve tīmekļa vietnēm ir vienkārši liegta.

Audiovizuālajai bloķēšanai ir divas dimensijas: ierobežota ārēja piekļuve, ar ko saskaras ceļojoši attiecīgās valsts iedzīvotāji, kuriem ir tiesības piekļūt šiem pakalpojumiem savā valstī, un ierobežota ārēja piekļuve, ar ko saskaras citu valstu pilsoņi, kuri piekļuvi pieprasa, pamatojoties uz ES pilsonību. Pirmajā gadījumā EESK iesaka ieviest digitālu identitāti, lai atvieglotu piekļuvi. Otrajā gadījumā EESK apzinās, ka vairumā gadījumu ģeogrāfiskās bloķēšanas cēlonis ir tiesību ierobežojumi vai komerciāla rakstura apsvērumi. Būtu lietderīgi izstrādāt saskaņotu tiesību sistēmu, bet jāraugās, lai tas nekaitētu uzņēmējdarbības modeļiem, kas ir saistīti ar reklāmu un piekļuvi tirgum.

4.1.5. Konkurences apsekojums par e-komerciju saistībā ar preču tirdzniecību tiešsaistē un tiešsaistes pakalpojumu sniegšanu

EESK atzinīgi vērtē konkurences uzraudzības iestāžu veiktos tirgus uzraudzības pasākumus un stingro sankciju režīmu pret dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu. Vienlaikus EESK atzīmē, ka lielle uzņēmumi ir veicinājuši tehnoloģijas un digitālās ekonomikas progresu, kas dod labumu ekonomikai un sabiedrībai kopumā. Tāpēc EESK stingri iesaka paredzētos apsekojumus balstīt vienīgi uz apstiprinātiem komercietisību un konkurences tiesību principiem.

4.1.6. Tiesību aktu priekšlikumi par autortiesību sistēmas reformēšanu

EESK atbalsta šos priekšlikumus, ja tiek saglabāti dažādie komercdarbības modeļi un ievērotas intelektuālā īpašuma īpašnieku tiesības.

4.1.7. Direktīvas par satelītu apraidi un kabeļu retranslāciju pārskatīšana

Direktīvas mērķis ir koordinēt atsevišķus autortiesību noteikumus un ar autortiesībām saistītu blakustiesību noteikumus, ko piemēro satelītu apraides un kabeļu retranslācijas jomā. Komiteja piekrīt, ka direktīva ir jāpārskata, ņemot vērā 4.1.6. punktā minētos tiesību aktu priekšlikumus un dziļās pārmaiņas, kas notikušas šajās nozarēs.

4.1.8. Tiesību aktu priekšlikumi nolūkā samazināt uzņēmumu administratīvo slogu, ko rada atšķirīgie PVN režīmi

Digitālā vienotā tirgus stratēģijas veiksmīgā īstenošanā būtisks faktors ir digitālās tehnoloģijas aplikšana ar nodokli, jo ir skaidrs, ka Eiropas un valstu nodokļu tiesību akti nav piemēroti reālajai situācijai digitālajā ekonomikā un ir cēlonis nodokļu apiešanai un negodīgai konkurencei. EESK atbalsta Komisijas nostāju attiecībā uz PVN (t. i., koncentrēties uz vietu, kur reģistrēts klients, nevis uz vietu, kur reģistrēts pakalpojuma sniedzējs), kā arī principu par tiešu aplikšanu ar nodokli, kas paredz, ka peļņa tiek aplikta ar nodokli tur, kur tiek radīta vērtība. EESK arī atbalsta Komisijas centienus samazināt administratīvo slogu, ko uzņēmumiem rada atšķirīgie PVN režīmi. Attiecībā uz iv) apakšpunktu jāatzīmē, ka vienkāršāks risinājums varētu būt, ja atbrīvojumu attiecinātu arī uz darījumiem ES iekšienē.

⁽³⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 12. decembra Direktīva 2006/123/EK par pakalpojumiem iekšējā tirgū (OV L 376, 27.12.2006., 36. lpp.).

4.2. Piemērotu apstākļu radīšana digitālo tīklu un pakalpojumu attīstībai

4.2.1. Tiesību aktu priekšlikumi par pašreizējo telesakaru noteikumu reformu

Acīmredzama atšķirība starp Eiropu, Āziju un ASV telekomunikāciju jomā ir Eiropas tirgus sadrumstalotība. Lai izveidotu organizācijas, kam ir nepieciešamā ieguldījumu un pētniecības kapacitāte, kas dod iespēju konkurēt pasaules mērogā, jebkurā pārskatīšanā būtu jāapsver arī tāds jautājums kā 1. un 2. līmeņa interneta sakaru pakalpojumu sniedzēju veikspēja, ņemot vērā digitālo sakaru straujo attīstību. Pārskatīšanā būtu arī jācenšas panākt līdzsvarotu risinājumu jautājumā par tīkla neitralitāti. Tā kā audiovizuālie mediji tiek un tiks nodrošināti ar interneta starpniecību, telekomunikāciju operatori jābūt iespējai brīvi rīkoties, lai apmierinātu lietotāju vēlmes sniegto pakalpojumu kvalitātes un ātruma ziņā.

Komiteja pauž gandarījumu, ka Komisijas priekšlikumos uzmanība pievērsta patērētāju aizsardzībai, kā arī par centieniem samazināt sadrumstalotību un uzlabot saskaņotību.

4.2.2. Audiovizuālo mediju pakalpojumu direktīvas pārskatīšana

Krasi atšķiras stāvoklis, kādā darbojas reģistrētās raidorganizācijas, uz kurām attiecas regulējums, un neregulēti pakalpojumu sniedzēji. Situāciju vēl vairāk sarežģī reglamentētu raidījumu retranslācija platjoslas internetā, daudzās tīmekļa vietnes, kas izplata pieprasījuma video, daudzie blogeri ziņu sadaļā, kā arī digitālā dimensija, kas tagad ir pievienota vairumam drukāto izdevumu.

Tomēr komiteja apšauba, ka būtu vēlams mēģināt regulēt visus pakalpojumus vienādi. Lineārajā apraidē ir jāievēro konkrēti standarti, kas saistīti ar sabiedriskā pakalpojuma sniegšanas pienākumu un ierobežojumu, ko nosaka skatītāju izvēle. Tāpat kā vecāku kontroles faktors, piekļuve platjoslas interneta vietnēm ir skatītāja kontrolē. Ņemot vērā straujo nozares attīstību, direktīva būs jāpārskata un būs vajadzīgas izmaiņas, bet jānodrošina līdzsvars.

4.2.3. Visaptveroša analīze par platformu nozīmi tirgū, tostarp par nelikumīgu saturu internetā

Ir skaidrs, ka ES digitālā programma ir ļoti atkarīga no platformām, jo tās veicina tās īstenošanu, tāpat kā citos pasaules reģionos. Nozīmīgāko platformu panākumi ir devuši tām iespēju iegūt dominējošu stāvokli, taču to nedrīkst izmantot ļaunprātīgi. Tomēr EESK brīdina Komisiju, ka tai nevajadzētu kavēt minēto uzņēmumu darbību tikai tāpēc, ka tie ir gan lieli, gan veiksmīgi. Tas varētu radīt šķēršļus digitālā vienotā tirgus attīstīšanai Eiropā.

Jāatzīmē, ka pieci Komisijas ierosinātie pasākumi ir pamatoti un saprātīgi. Tie var potenciāli palielināt platformu lietderību digitālajā vienotajā tirgū. Ir svarīgi, lai Komisija pieņemtu līdzsvarotu pieeju un ņemtu vērā platformu likumīgās komerciālās intereses.

4.2.4. Direktīvas par e-privātumu pārskatīšana

EESK atbalsta šo pieeju personas datu aizsardzībai, taču nav pārliecināta, ka "tiesību tikt aizmirstam" pašreizējo statusu ir iespējams saglabāt ilgtermiņā, jo patlaban ES pārāk plaši interpretē šīs tiesības un nodrošināt šo tiesību ievērošanu pasaules tīmeklī ir tehniski sarežģīti. Komiteja aicina Komisiju precizēt šīs "tiesības", lai aizsargātu neaizsargātas personas un lai šīs tiesības tiktu atzītas visā pasaulē.

4.2.5. Līgumiskas publiskā un privātā sektora partnerības izveide kibernetikas jomā

Digitālajā ekonomikā vērtību ķēdes dažādajiem posmiem nav robežu, un tie pārsniedz valsts dimensiju; tas ir faktors, kas ietekmē kibernetikas izplatību. EESK atzinīgi vērtē to, ka digitālā vienotā tirgus stratēģijā ir paredzēta partnerība ar kibernetikas nozares pārstāvjiem; tas dos iespēju beidzot ieviest riska pārvaldības kultūru, kas jau ilgu laiku tiek veidota, un nodrošināt efektīvu informācijas plūsmu.

Komisija nav pievērsusies vienai kibernetikas iezīmei, proti, informācijas un komunikāciju tehnoloģijas piedāvā kibernetikas iespējas, un pastāv risks, ka tās var izmantot, lai datus un personīgo saziņu kontrolētu uz individuālās brīvības rēķina, vai pat tālāk, lai izspiegotu valstis un to valdības. Tāpēc EESK uzskata, ka ir nepieciešams veikt pasākumus, lai apkopotu informāciju un uzlabotu atklāšanas un iekļaušanās spējas ES līmenī.

Komisija nesniedz nekādu norādi par ierosinātās partnerības apmēriem, paredzamajiem rezultātiem vai partnerības struktūru (viens vai vairāki partneri). Komiteja arī uzsver pašreizējos apjomīgos tirgus ieguldījumus kibernetikas jomā. Abu šo iemeslu dēļ komiteja nevar sniegt komentārus par šo priekšlikumu, kamēr nebūs zināms vairāk.

4.3. **Digitālās ekonomikas izaugsmes potenciāla maksimāla izmantošana**

4.3.1. *Iniciatīvas attiecībā uz datu īpašumtiesībām, datu brīvību apriti (piemēram, starp mākoņdatošanas pakalpojumu sniedzējiem) un Eiropas mākoņdatošanu*

EESK apzinās lielo datu vidē pastāvošo pretrunu starp personas datu drošību un nepieciešamību personas datu kopas apkopot lielā analizē ekonomikas, sociālās jomas un medicīnas vajadzībām. EESK mudina Komisiju izmantot plānoto pārskatīšanu, lai likvidētu šo pretrunu.

4.3.2. *Svarīgāko IKT standartu plāna pieņemšana un Eiropas sadarbības satvara paplašināšana, lai tas ietvertu sabiedriskos pakalpojumus*

EESK atbalsta šo iniciatīvu. Lai arī datoraparātūras un sistēmas programmatūras standartizāciju nodrošina starptautiskas komitejas, ir acīmredzams, ka pastāv ļoti lielas iespējas standartizācijas un savietojamības pasākumus īstenot nozaru, lietojumprogrammu un lietotņu līmenī, un tas paver milzīgas iespējas palielināt digitālā vienotā tirgus vērtību un nozīmību.

4.3.3. *Jauns e-pārvaldes rīcības plāns, tostarp "tikai vienreiz" principa iniciatīva un iniciatīva par uzņēmumu reģistru savstarpējās savietojamības izveidi*

Atbildība par e-pārvaldi gulstas uz dalībvalstīm. Ir līderi šajā jomā, un ir mazāk aktīvas valstis. Virzība uz pilnībā funkcionējošu e-pārvaldi ir obligāts priekšnoteikums digitālā vienotā tirgus izveidei.

4.3.4. *Digitālās prasmes un zināšanas*

Komisija neparedz likumdošanas programmu digitālo prasmju un zināšanu jomā, atstājot šo jautājumu dalībvalstu ziņā. EESK pauž nožēlu, ka šajā jomā nav paredzētas jaunas iniciatīvas. Komiteja uzskata, ka Komisijai vajadzētu nākt klajā vismaz ar paziņojumu, kurā būtu iekļauti gan standarti, gan norādes uz paraugpraksi. Turklāt uzsvars jāliek uz rēķinātprasmi un lasītprasmi, jo tie ir svarīgi digitālo prasmju elementi.

Paziņojumā, ko vēlētos EESK, varētu noteikt satvaru, kas paredzēts dažādiem dzīves posmiem, kā arī iekļaut visaptverošus priekšlikumus par mūžizglītību. Satvarā vajadzētu iekļaut četras sadaļas: izglītība, nodarbinātība, pensionēšanās un invaliditāte.

A IZGLĪTĪBA

A1 Pamatskola – pamatprasmes

A2 Vidusskola – ir paredzētas divas plūsmas:

— pilns prasmju komplekts, lai skolēni būtu gatavi dzīvei un darbam informācijas sabiedrībā,

— īpašs digitālo prasmju komplekts skolēniem, kam ir potenciāls kļūt par IKT nozares speciālistiem, kuri spētu novērst prasmju trūkumu nozarē. Šajā sakarā vajadzīgi lielāki centieni, lai informācijas tehnoloģiju jomā sasniegtu labāku dzimumu līdzsvaru.

A1 un A2 Gan pamatskolā, gan vidusskolā ir svarīgi attīstīt apziņu, ka digitālās prasmes jāizmanto atbildīgi.

A3 Augstākā izglītība – ir paredzētas divas plūsmas:

- ar attiecīgo profesiju saistītas prasmes, kas iekļautas mācību un eksāmenu programmās, piemēram, inženierzinātņu, matemātikas un biotehnoloģiju programmās,
- augstāka līmeņa apmācība tehnoloģijās, lai studenti iegūtu kvalifikāciju un aizpildītu vakantās darbvietas tehnoloģiju nozarēs.

B NODARBINĀTĪBA

- B1 Ar darbu saistīta apmācība, ko nodrošina darba devēji un kurā pastāvīgs uzsvars likts uz pārkvalificēšanos un nepārtrauktu profesionālo attīstību, lai atjauninātu prasmes.
- B2 Bezdarbnieku apmācība, ko organizē publiskās iestādes ar attiecīgo aģentūru starpniecību.

C PENSIONĒŠANĀS

- C1 Ar informācijas sabiedrību saistītās prasmes jānodrošina visiem tiem, kuri tās nav ieguvuši privātajā vai profesionālajā dzīvē.
- C2 Īpašas programmas, lai palīdzētu tiem, kam ir vajadzīga aprūpe, iekļauties informācijas sabiedrībā.

D INVALIDITĀTE

Atbalsts visos posmos, lai cilvēkus ar invaliditāti iekļautu informācijas sabiedrībā un palīdzētu viņiem saglabāt šīs prasmes, pat ja invaliditāte kļūst smagāka.

Komisijas paziņojumā ietvertie dati skaidri liecina par prasmju trūkumu visās vecuma grupās un visos reģionos. Komiteja uzskata, ka tikai ar strukturētu un kontrolētu programmu katrā dalībvalstī varēs panākt, ka tikai neliels skaits iedzīvotāju nav iekļauts informācijas sabiedrībā un digitālajā vienotajā tirgū, kaut gan iekļautiem vajadzētu būt visiem. EESK jau vairākkārt ir aicinājusi uz apņēmīgu rīcību prasmju nodrošināšanas jomā. Tagad, kad tiek veidots digitālais vienotais tirgus, Komisijai ir pienācis laiks rīkoties.

Briselē, 2015. gada 9. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “ES Rīcības plāns cīņai pret migrantu kontrabandu (2015.–2020. gads)””

(COM(2015) 285 final)

(2016/C 071/12)

Ziņotāja: Brenda KING

Eiropas Komisija saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu 2015. gada 6. jūlijā nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “ES rīcības plāns cīņai pret migrantu kontrabandu (2015.–2020. gads)””

(COM(2015) 285 final).

Par komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ārējo attiecību specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2015. gada 12. novembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 512. plenārajā sesijā, kas notika 2015. gada 9. un 10. decembrī (2015. gada 10. decembra sēdē), ar 176 balsīm par, 3 balsīm pret un 5 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) atzinīgi vērtē ES rīcības plānā cīņai pret migrantu kontrabandu⁽¹⁾ izvirzītos mērķus, proti, “cīnīties pret un novērst migrantu kontrabandu, vienlaikus nodrošinot migrantu cilvēktiesību aizsardzību” un “risināt nelikumīgās migrācijas pamatcēloņus”. EESK atgādina, ka bēgļiem ar 1951. gada ANO Konvenciju par bēgļa statusu ir piešķirts īpašs statuss.

1.2. EESK atbalsta rīcības plānā paredzētos pūliņus sagraut organizētas noziedzības tīklus, veicot uz izlūkošanas datiem balstītu izmeklēšanu un finanšu izmeklēšanu, nepieļaut noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju un konfiscēt nelikumīgi iegūtus īpašumus; komiteja tomēr stingri uzsver, ka plānā būtu jāparedz līdzsvarotāka un visaptveroša pieeja, precīzi norādot, kā ES aizsargās kontrabandas ceļā pārvietotos migrantus un kā ES viņiem palīdzēs.

1.3. Saistībā ar Eiropas Komisijas paziņojumā pausto apgalvojumu, ka “kontrabandas tīklus var vājināt, ja mazāk cilvēku izmanto to pakalpojumus”, EESK norāda uz ANO Narkotiku un noziedzības novēršanas biroja viedokli, ka daudziem cilvēkiem, kas dzīvo vistrūcīgākajās valstīs vai bruņotu konfliktu un politiskās nestabilitātes skartās teritorijās, mūsdienās ir sarežģīti, pat neiespējami saņemt vīzu uz Šengenas zonu. Uz peļņas gūšanu orientētas privātpersonas un grupas izmanto šo situāciju un, reaģējot uz pieprasījumu pēc robežas šķērsošanas nodrošināšanas, veic ienesīgu uzņēmējdarbību⁽²⁾. Tāpēc EESK iesaka īstenot preventīvus pasākumus, vienlaikus ievērojot ANO ģenerālsēkretāra lūgumu Eiropas Savienībai “apsvērt iespēju palielināt likumīgas un drošas iespējas [bēgļu un migrantu] nokļūšanai Eiropā, lai viņi nebūtu atkarīgi no noziedzīgiem tīkliem un nedotos bīstamā ceļā”. Šie viedokļi sakrīt ar ieteikumu, ko EESK paudusi vairākos atzinumos par migrāciju.

1.4. EESK piekrīt viedoklim, ka jāievēro solidaritātes un dalītas atbildības princips, lai nodrošinātu patvēruma pieteikumu līdzsvarotāku sadalījumu starp dalībvalstīm. Dublīnas konvencija būtu jāpielāgo, lai tā paredzētu šo iekļaujošāko sistēmu un lai aizsargātu Šengenas nolīgumu.

⁽¹⁾ COM(2015) 285 final.

⁽²⁾ ANO Narkotiku un noziedzības novēršanas biroja pārstāve (UNODC) Martina Hanke kdze. Runa EESK rīkotajā publiskajā uzklaušanās sanāsmē par migrantu kontrabandu, Brisele, 2015. gada 12. oktobris.

1.5. EESK tādej atbalsta Komisijas priekšsēdētāju *Jean-Claude Juncker*, kurš brīdināja dalībvalstis, ka tām nevajadzētu izmantot migrantu krīzi, lai sagrautu Šengenas nolīgumu ⁽³⁾. EESK rosina Komisiju uzmanīgi vērot šīs norises un nodrošināt ātru ierastā stāvokļa atjaunošanu.

1.6. EESK iesaka arī paplašināt Eiropas Patvēruma atbalsta biroja (*EASO*) darbības pilnvaras, īpaši tās, kas saistītas ar operatīviem atbalsta pasākumiem un kopīgām atbalsta grupām patvēruma jautājumu risināšanai tajās dalībvalstīs, kurām vajadzīgs īpašs vai ārkārtas atbalsts. ES jānodrošina, lai dalībvalstis humanitārās vīzas izmanto saskaņotāk, konsekventāk, neatkarīgāk un elastīgāk, kā norādīts kopējā Vīzu kodeksā.

1.7. EESK atzinīgi vērtē Komisijas jaunāko priekšlikumu “pievērsties bēgļu krīzes ārējai dimensijai” ⁽⁴⁾, tostarp izveidojot ārkārtas trasta fondu Āfrikai. Šajā jaunākajā priekšlikumā ir atklāti atzīts, ka migrācijas pamatcēloņu novēršana ir saistīta ne tikai ar iekšlietām un drošību, bet arī ar citām politikas jomām, piemēram, tirdzniecību, attīstību, ārpolitiku un integrāciju. Tas atbilst politikas saskaņotības principam, kas jāievēro ES starptautiskajā sadarbībā attīstības jomā.

1.8. EESK iesaka: lai novērstu galvenos migrantu kontrabandas sociālos un ekonomiskos cēloņus, kā ilgtermiņa risinājums būtu jāizmanto ilgtspējīgas attīstības programma. EESK vēlas atgādināt ES dalībvalstīm, ka tās ir apņēmušās 0,7 % no nacionālā kopienākuma (NKI) atvēlēt palīdzībai attīstības jomā. Daudzos gadījumos šī apņemšanās nav izpildīta, un dažas dalībvalstis samazina oficiālo palīdzību attīstības jomā.

1.9. Tā kā Eiropa saskaras ar problēmām, kuru cēloņi ir lēna izaugsme, iedzīvotāju novecošana un skaita samazināšanās, kā arī darbaspēka trūkums, ES migrācijas politika ir jāsaista arī ar darbaspēka migrācijas politiku un pasākumiem, kuru mērķis ir integrācija Eiropas darba tirgū, jo ir pietiekami daudz pierādījumu, ka migrācija ir būtisks Eiropas ekonomikas atveseļošanās un attīstības faktors.

1.10. EESK piekrīt, ka atgriešanas politika Eiropas Savienībā ir jāuzlabo, un atgādina Komisijai par komitejas daudzajiem ieteikumiem, ka vienmēr būtu jāievēro patvēruma meklētāju cilvēktiesības.

1.11. Šajā atzinumā rosinām Kopienas iestāžu un valstu valdību pārstāvjus ņemt vērā, ka sociālajiem partneriem un organizētai pilsoniskajai sabiedrībai ir liela nozīme Eiropas imigrācijas politikas sociālās dimensijas un pievienotās vērtības nodrošināšanā.

1.12. EESK uzsver arī, ka vairāk uzmanības ir jāpievērš to pilsoniskās sabiedrības organizāciju sistemātiskai finansēšanai, kuras sniedz būtisku palīdzību migrantiem visā viņu ceļā uz drošību un centienos integrēties un kuras bieži vien kompensē institucionālo spēju trūkumu. EESK atzinīgi vērtē šādu pieeju, kas atzīst, cik liela nozīme ir pilsoniskās sabiedrības organizācijām, kas sekmē migrantu kontrabandas problēmas izpratni un kas darbojas kā starpnieces, palīdzot cilvēkiem situācijās, kuras nav ne valstu, ne ES redzeslokā.

2. Konteksts

2.1. Eiropas programma migrācijas jomā ⁽⁵⁾ tika pieņemta 2015. gada 13. maijā, un tajā ir minēti pasākumi, kas Komisijai nekavējoties jāveic, lai reaģētu uz krīzes situāciju Vidusjūrā, un noteikts, ka cīņa pret migrantu kontrabandu ir prioritāte, lai “novērstu to, ka migrantus izmanto (..) noziedznieku tīkli, un lai samazinātu nelikumīgas migrācijas stimulus”.

2.2. Kopš šīs programmas pieņemšanas stāvoklis ir strauji mainījies un, ierodoties tik daudziem patvēruma meklētājiem, ir izveidojies ārkārtas stāvoklis, tādēļ Komisija apņēmīgi rīkojās un 2015. gada 9. septembrī nāca klajā ar visaptverošu priekšlikumu kopumu bēgļu krīzes pārvarēšanai.

⁽³⁾ http://ec.europa.eu/commission/2014-2019/president/announcements/call-collective-courage_en

⁽⁴⁾ Bēgļu krīze: Eiropas Komisija rīkojas izlēmīgi. Strasbūra, 2015. gada 9. septembris.

⁽⁵⁾ COM(2015) 240 final.

2.3. Komisijas priekšlikums⁽⁶⁾ sagatavots tāpēc, ka migrācijas problēmas Vidusjūras centrālajos un austrumu reģionos ir saasinājušās. Saskaņā ar *Frontex* sniegto informāciju migrācijas ceļi Vidusjūras centrālajos un austrumu reģionos, kā arī Rietumbalkānos no 2015. gada 1. janvāra līdz 30. augustam bija galvenie maršruti nelikumīgai ieceļošanai Eiropas Savienībā un šos maršrutus izmantojuši 99 % personu, kas nelikumīgi šķērsojušas ES robežu. *Frontex* atklāj arī to, ka 2015. gadā vairāk nekā 30 % no visiem nelikumīgas robežšķērsošanas gadījumiem konstatēti Rietumbalkānu maršrutā. Tā ir aptuveni 500 000 patvēruma meklētāju plūsma, un tā ir radījusi milzīgu spiedienu uz ES pierobežas dalībvalstīm⁽⁷⁾. Lielākā daļa no tiem, kuri ierodas pa Vidusjūras centrālā reģiona migrācijas maršrutu, ir migranti no Sīrijas un Eritrejas, kuru patvēruma atzīšanas rādītājs saskaņā ar *Eurostat* datiem pārsniedz 75 %. Tāpat arī lielākā daļa migrantu, kas ierodas pa Vidusjūras austrumu reģiona un Rietumbalkānu maršrutu, nāk no Sīrijas un Afganistānas. Tas atbilst Apvienoto Nāciju Organizācijas Narkotiku un noziedzības novēršanas biroja (*UNODC*) secinājumam, ka vairāk nekā 80 % personu, kas šogad Eiropā ieradās pa jūru, ir ieceļojušas no pasaules desmit lielākajām bēgļu izcelsmes valstīm⁽⁸⁾.

2.4. ANO Augstais komisārs bēgļu jautājumos ir minējis, ka 2015. gada 4. oktobrī no Sīrijas bija reģistrēti 4 185 302 bēgļi. Šis skaitlis ietver 2,1 miljonu Ēģiptē, Irākā, Jordānijā un Libānā reģistrēto sīriešu, 1,9 miljonus Turcijas valdības reģistrēto sīriešu un vairāk nekā 26 700 Sīrijas bēgļu, kas reģistrēti Ziemeļāfrikā⁽⁹⁾.

2.5. Piektajā gadā kopš Sīrijas konflikta sākuma ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos pētījums liecina, ka strauji pasliktinās Sīrijas bēgļu dzīves apstākļi Jordānijā, kur daudzi cilvēki krīzes lielā apmēra un starptautiskās sabiedrības nepietiekamā atbalsta dēļ (piešķirti tikai 37 % ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos lūgto līdzekļu) nonāk galējā nabadzībā. ANO Augstais komisārs bēgļu jautājumos norāda: ja netiks piešķirts pietiekami daudz līdzekļu, lai uzlabotu uzņemošo valstu (ES kaimiņvalstu) infrastruktūru un tur dzīvojošo bēgļu dzīves apstākļus un nākotnes izredzes, cilvēki turpinās pamest šīs valstis un doties uz Eiropu. Vairums bēgļu ir pārāk trūcīgi, lai varētu pamest bēgļu nometnes, taču tie, kas to var atļauties, izmanto kontrabandistu pakalpojumus.

2.6. Komisijas 2015. gada 9. septembra priekšlikumā Padomes lēmumam⁽¹⁰⁾ ir norādīts, ka tā turpinās uzraudzīt ar migrācijas plūsmām saistītās norises, tostarp stāvokli Austrumukrainā, ja tas turpinās pasliktināties.

2.7. Šī ārkārtējā bēgļu krīze notiek laikā, kad ES ekonomikas stāvoklis ietekmē dažu dalībvalstu, jo īpaši pierobežas valstu, spējas un gatavību sniegt humānās palīdzības pakalpojumus, kā tas paredzēts Ženēvas konvencijā⁽¹¹⁾. Taupības pasākumi ir skāruši arī pilsoniskās sabiedrības organizācijas, kas sniedz pakalpojumus patvēruma meklētājiem. Dažas dalībvalstis ir reaģējušas, pastiprinot robežkontroli, savukārt citas ir pieņēmušas likumus, lai aizturētu un sodītu patvēruma meklētājus, kuri šķērso šo Šengen zonas valstu robežas.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. EESK vēlas visām lēmumu pieņemšanas struktūrām stingri norādīt, ka Eiropas Savienībai ir jārikojas kā īstenai savienībai, pieņemot, ievērojot un piemērojot kopīgus noteikumus. Jaunajā Eiropas imigrācijas politikas posmā būtu jāizmanto stratēģiska pieeja ar vidēja un ilgtermiņa redzējumu un īpašas pūles jāveltī, lai rastu holistiskas un visaptverošas iespējas nodrošināt likumīgus, atklātus un elastīgus ceļus ieceļošanai Eiropas Savienībā⁽¹²⁾. Saistībā ar pašreizējo krīzi tas nozīmē, ka būs vajadzīga vienota pieeja ārējo robežu pārvaldībai, vienlaikus pilnvarojot Komisiju un Eiropas aģentūras veikt operatīvus uzdevumus un nodrošinot atbilstošu finansējumu.

⁽⁶⁾ COM(2015) 451 final.

⁽⁷⁾ Skatīt 6. zemsvītras piezīmi.

⁽⁸⁾ Skatīt 2. zemsvītras piezīmi.

⁽⁹⁾ <http://data.unhcr.org>

⁽¹⁰⁾ Paziņojums presei "Bēgļu krīze: Eiropas Komisija rīkojas izlēmīgi" (http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5596_lv.htm).

⁽¹¹⁾ <http://www.unhcr.org/>

⁽¹²⁾ EESK izpētes atzinums "Eiropas imigrācijas politika", galvenais ziņotājs: *Giuseppe Iuliano* (OV C 458, 19.12.2014., 7. lpp.).

3.2. EESK vēlas sniegt savu ieguldījumu, piedāvājot stratēģiskus priekšlikumus, kuru pamatā ir iepriekšējie atzinumi par migrācijas jautājumiem⁽¹³⁾. Visās debatēs pirms **Eiropas migrācijas politikas** nākamā posma būtu jāiesaista **sociālie partneri un organizētas pilsoniskās sabiedrības pārstāvji** un jāņem vērā **sociālais dialogs**. **“Sociālā perspektīva” ir ļoti svarīga**, lai nodrošinātu šīs politikas pievienoto vērtību, proporcionalitāti un ietekmi.

3.3. EESK šajā sakarā uzsver, ka pienācīgi jāņem vērā dalībvalstu **demogrāfiskais stāvoklis un iedzīvotāju un darba tirgū nodarbināto novecošana**. EESK 2011. gadā pieņemtajā izpētes atzinumā⁽¹⁴⁾ par **imigrācijas nozīmi saistībā ar Eiropas demogrāfisko stāvokli** uzsvēra, ka turpmākajos gados būtu jāpieļauj lielāka darba ņēmēju un viņu ģimeņu imigrācija no trešām valstīm. ES ir vajadzīgi **atvērti un elastīgi tiesību akti**, kas gan augsti un vidēji kvalificētiem darba ņēmējiem, gan tiem, kuru kvalifikācijas līmenis ir zemāks, ļauj izmantot likumīgus un pārredzamus ceļus ar darbu saistītai imigrācijai, ja vien dalībvalstis arī turpmāk var brīvi noteikt uzņemšanas apjomu. Vienlaikus jāatzīst, ka imigrācija nevar būt vienīgais risinājums darbaspēka trūkuma problēmai un dalībvalstis var apsvērt citus, atbilstošākus risinājumus.

3.4. EESK īpaši iesaka pārskatīt Dublīnas regulu, jo Eiropas Savienības Tiesa un Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir norādījušas, ka šī regula pēc būtības ir nepilnīga. Atbildību par bēgļa statusa pārbaudi uzliekot tām ES dalībvalstīm, kuras robežu attiecīgā persona šķērsojusi, lai nonāktu Eiropas Savienībā, tiek pārslogotas ES pierobežas dalībvalstis.

3.5. EESK pauž ļoti lielas bažas par to, ka pašlaik tiek apdraudēts Šengenas nolīgums, kas ir viens no galvenajiem sasniegumiem, kurš dod labumu ES iedzīvotājiem. Komiteja pauž nožēlu par to dalībvalstu lēmumu, kuras ir atjaunojušas vai plāno atjaunot robežkontroli Šengenas zonā, un uzsver, ka Komisijai būtu uzmanīgi jāvēro šīs norises un jānodrošina ierastā stāvokļa ātra atjaunošana.

3.6. Paziņojumā ir norādīts, ka rīcības plāns būtu jāskata plašākā kontekstā, proti, saistībā ar ES centieniem novērst nelikumīgās migrācijas pamatcēloņus, un pēc tam nākamajā teikumā ir minēta operācija, kuras mērķis ir identificēt, pārtvert un iznīcināt kontrabandistu izmantotos kuģus. EESK nekādā gadījumā nepiekrīt, ka kuģu pieejamība ir viens no nelikumīgās migrācijas pamatcēloņiem. Gluži pretēji, liels uzsvars uz kuģu konfiskāciju vēl vairāk palielinās nelegālo migrantu apdraudējumu, jo kontrabandisti izmanto vislētākos un visbīstamākos kuģus.

3.7. EESK iesaka novērst nepilnības saistībā ar neefektīvo attīstības palīdzības politiku migrantu izcelsmes valstīs, un ES dalībvalstīm ir atkārtoti jāaņem solītos 0,7 % no nacionālā kopienākuma atvēlēt palīdzībai attīstības jomā. Turklāt ES būtu jānodrošina, ka citas attiecīgās politikas jomas, piemēram, starptautiskās tirdzniecības, lauksaimniecības un enerģētikas politika un ārpolitika, atbilstoši politikas saskaņotības principam, kas jāievēro ES starptautiskajā sadarbībā attīstības jomā, pozitīvi ietekmē izcelsmes valstu sociālo un ekonomisko stabilitāti un attīstību.

3.8. EESK atzīmē, ka ES dalībvalstu atbalsts un ES sniegtā palīdzība var sasniegt mērķus tikai drošā un neapdraudētā sabiedrībā, kur nenotiek kari un nav lielu drošības problēmu. Tādēļ ir svarīgi, lai starptautiskā sabiedrība sasniegtu ilgtspējīgas attīstības mērķus, kurus pasaules valstu vadītāji izvirzīja ANO samitā 2015. gada septembrī. Daži no šiem mērķiem ir nabadzības izskaušana, visu meiteņu un sieviešu tiesību nostiprināšana, nevienlīdzības mazināšana valstīs un starp tām, noturīgas, iekļaujošas un ilgtspējīgas izaugsmes veicināšana un pienācīgas kvalitātes nodarbinātība visiem, kā arī **miermīlīgas un iekļaujošas sabiedrības veidošanās**.

4. Īpašas piezīmes

4.1. EESK atzinīgi vērtē Komisijas paziņojumā par ES rīcības plānu cīņai pret migrantu kontrabandu izvirzītos mērķus, tomēr stingri uzsver, ka plānā būtu jāparedz līdzsvarotāka un visaptveroša pieeja, lai varētu sasniegt tajā izvirzītos mērķus. EESK atzīmē, ka nav sniegta sīkāka informācija par to, kā ES aizsargās kontrabandas ceļā pārvietotos migrantus un kā ES viņiem palīdzēs, un nav skaidri norādīts, ka migrācija pozitīvi ietekmē Eiropas darba tirgu un ekonomikas attīstību.

⁽¹³⁾ EESK brošūra *Immigration: Integration and Fundamental Rights* (“Imigrācija: integrācija un pamattiesības”), 2012. gads. <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/qe-30-12-822-en-c.pdf>

⁽¹⁴⁾ EESK izpētes atzinums “Legālās imigrācijas nozīme saistībā ar demogrāfisko stāvokli”, ziņotājs: *Luis Miguel Pariza Castaños* (OV C 48, 15.2.2011., 6. lpp.).

4.2. EESK konstatē, ka paziņojumā *migrantu kontrabanda* gan ir nošķirta no cilvēku tirdzniecības, taču nav norādīts uz atšķirību starp migrantiem un patvēruma meklētājiem. Tas ir svarīgi, jo ANO ģenerālsēkretārs atgādināja Eiropas lēmumu pieņēmējiem: "Lielais vairums cilvēku, kas dodas šajā grūtajā un bīstamajā ceļā, ir bēgļi no tādām valstīm kā, piemēram, Sīrija, Irāka un Afganistāna. Starptautiskajās tiesībās ir noteiktas bēgļu tiesības uz aizsardzību un patvērumu, un valstis šīs bēgļu tiesības jau sen ir atzinušas. Izskatot patvēruma pieteikumus, valstis nevar šķirot cilvēkus atkarībā no viņu reliģiskās pārliecības vai citām pazīmēm, un tās nevar piespiest cilvēkus atgriezties valstīs, kuras viņi ir pametuši, ja pastāv pamatotas bailes no vajāšanas vai uzbrukumiem. Runa nav tikai par starptautiskajām tiesībām, bet arī par mūsu cilvēcisko pienākumu." Viņš turpināja: "Rosinu visu iesaistīto valstu valdības reaģēt visaptveroši, paplašināt drošus un likumīgus migrācijas ceļus un rīkoties humāni, izrādot līdzjūtību un ievērojot starptautiskās saistības." ⁽¹⁵⁾ EESK iesaka saskaņā ar 1951. gada parakstīto Ženēvas konvenciju un tās 1967. gada protokolu pret visiem cilvēkiem, kas dodas bīstamajā ceļā uz Eiropu, attiekties kā pret bēgļiem, kamēr nav pierādīts pretējais.

4.3. Pastiprināta policijas un tiesu sistēmas reakcija

4.3.1. EESK uzskata, ka vispusīga pieeja kontrabandas apkarošanai būtu drošu un likumīgu migrācijas ceļu nodrošināšana patvēruma meklētājiem. Šāda pieeja līdz ar centieniem sagraut organizētas noziedzības tīklus, veicot uz izlūkošanas datiem balstītu izmeklēšanu un finanšu izmeklēšanu, būs efektīvāks, humānāks un izmaksu ziņā lietderīgāks pasākums.

4.3.2. EESK stingri uzsver: ES lēmumu pieņēmējiem jānodrošina, ka viņu lēmumi "nekaitē", un jāapsver savas rīcības paredzamās un neparedzamās sekas. ES lēmums no operācijas *Mare Nostrum* (kuras uzmanības centrā ir meklēšana un glābšana) pāriet uz *Triton* (kas orientējas uz robežkontroli) nav samazinājis to cilvēku skaitu, kuri dodas bīstamajā ceļā, lai sasniegtu Eiropu. Tomēr šis lēmums ir veicinājis Vidusjūrā bojāgājušo skaita būtisku palielināšanos. Līdz 2015. gada 31. maijam 1 865 cilvēki ir gājuši bojā, cenšoties šķērsot Vidusjūru (salīdzinājumam – tādā pašā laikposmā 2014. gadā bojā gāja 425 cilvēki) ⁽¹⁶⁾. Ar šo lēmumu arī izskaidrojamas izmaiņas to migrantu plūsmā, kas pārvietojas pa sauszemi un tagad, šķērsojot Rietumbalkānu reģionu, cenšas nonākt Ungārijā. Ungārijas robežas abās pusēs aptaujātie cilvēki apgalvoja, ka Balkānu maršrutu viņi izvēlējušies tāpēc, ka tas bijis lētāks un to viņiem ieteikuši kontrabandisti.

4.3.3. EESK norāda, ka kontrabandisti spēj pielāgoties ES politikas lēmumiem, piemēram, par robežsardzes patruļu pastiprināšanu Vidusjūrā un kuģu iznīcināšanu. ES "karš pret kontrabandistiem" ir neparedzēti radījis haosu pie ES robežām, cilvēki mirst uz Eiropas ceļiem un jūrā, un starp ES dalībvalstīm veidojas spriedze.

4.4. Pastiprināta migrantu kontrabandas apkarošana un palīdzība neaizsargātiem migrantiem

4.4.1. EESK piekrīt, ka Komisijai ir jāpastiprina migrantu kontrabandas apkarošana un jāsniedz palīdzība neaizsargātiem migrantiem, taču tas ir jā dara saskaņoti, nodrošinot, ka vissvarīgākā prioritāte ir cilvēku glābšana.

4.4.2. Saskaņā ar *Frontex* datiem 70 % no tiem, kuri ES robežu šķērsošanai izmanto kontrabandistus, ir sīrieši, eritrejieši un irākieši. Šo valstspiederīgo ES patvēruma atzišanas rādītājs, kā liecina *Eurostat* dati, ir vismaz 75 %. Ņemot vērā, ka šie cilvēki un ģimenes bēg bailēs no vajāšanas vai uzbrukumiem, plašsaziņas līdzekļos rīkota kampaņa par briesmām, kas saistītas ar kontrabandistu pakalpojumu izmantošanu, ir veltīga.

4.4.3. EESK atgādina Komisijai par līdzekļiem, ko jau tagad var izmantot, lai valstu līmenī vērstos pret nelikumīgo migrantu nodarbināšanu. Komisijas priekšlikums izmantot ierobežotos līdzekļus, lai ES līmenī pievērstos konkrētām ekonomikas nozarēm, būs dārgs un neefektīvs.

⁽¹⁵⁾ Paziņojums, Ņujorka, 2015. gada 28. augusts.

⁽¹⁶⁾ Starptautiskās Migrācijas organizācijas dati (pieejami: <http://missingmigrants.iom.int/incidents>). *Migration Read All About It, Mediterranean Update: 101 900 migrant arrivals in Europe in 2015* (pieejams: <http://weblog.iom.int/mediterranean-flash-report-0>) (abi avoti izmantoti 2015. gada 10. jūnijā).

4.4.4. EESK atzinīgi vērtē rīcības plānā norādīto, ka "būtu jāpastiprina centieni, lai nelegālajiem migrantiem – jo īpaši tādām neaizsargātām grupām kā bērniem un sievietēm – sniegtu palīdzību un aizsardzību". EESK tomēr atzīmē, ka pēc šīs norādes rīcības plānā nav konkrēti minēts, kā tas tiks darīts. Tas ir svarīgi, jo daudzi no tiem, kas Eiropā meklē aizsardzību, ir nepavadīti un no vecākiem nošķirti bērni. Itālijā, Ungārijā un Maltā 2015. gada pirmajos deviņos mēnešos ieradās aptuveni 19 000 nepavadītu un no vecākiem nošķirtu bērnu. Dažas ES pierobežas valstis pilnībā neatbilst starptautiskajiem standartiem, jo tajās ir slikti uzņemšanas apstākļi, neatbilstīgas statusa noteikšanas procedūras, zemi atzīšanas rādītāji, kā arī pieejas trūkums ilglaicīgiem risinājumiem tādās jomās kā sanitārija un mājokļi. Rīcības plānā ir precīzi jānorāda, kāda palīdzība tiks sniegta dalībvalstīm, piešķirot vajadzīgos līdzekļus, lai tās varētu izpildīt saistības un pienākumus saskaņā ar starptautiskajām humanitārajām tiesībām un starptautiskajām cilvēktiesībām un jo īpaši saskaņā ar ANO Konvenciju par bērna tiesībām⁽¹⁷⁾.

4.4.5. EESK uzskata, ka efektīvākais veids, kā sniegt palīdzību, vienlaikus vājinot kontrabandas tīklus, ir samazināt to cilvēku skaitu, kuri vēlas izmantot kontrabandistu pakalpojumus, un tādēļ Eiropas kaimiņreģionos ir jānodrošina alternatīvas, likumīgas iespējas ieeļošanai Eiropā no trešām valstīm. Tādā veidā ES Pamattiesību hartā paredzētās pamattiesības tiks aizsargātas.

4.4.6. EESK vēlreiz norāda, ka ir svarīgi uz peļņas gūšanu orientētus kontrabandistus nejaukt ar tiem, kas palīdz migrantiem. Tūkstošiem Eiropas iedzīvotāju ir snieguši viņiem transporta pakalpojumus un patvērumu, neprasot nekādu samaksu vai prasot parastu vai samazinātu samaksu. Īstenojot ES programmu cīņai pret migrantu kontrabandu, humānā palīdzība un solidaritāte būtu jāveicina, nevis jācenšas sodīt tos, kas palīdz un izrāda solidaritāti.

4.4.7. EESK piekrīt, ka ES atgriešanas politikas efektivitāte ir jāpaaugstina, un šajā atzinumā vēlas atgādināt Komisijai par komitejas daudzajiem ieteikumiem, ka patvēruma meklētāju cilvēktiesības būtu jāievēro vienmēr, sākot ar viņu glābšanas vai uzņemšanas brīdi un laikā, kad tiek izskatīti viņu pieteikumi, lai noteiktu, vai attiecīgajai personai vajadzīgs aizsargājams statuss vai arī tās uzturēšanās Eiropas Savienībā ir nelikumīga. Migranti jārepatriē, ievērojot spēkā esošos noteikumus, kas nodrošina, ka nevienu nedrīkst pārvietot, izraidīt vai izdot kādai valstij, ja pastāv liela iespējamība, ka attiecīgo personu tur sodīs ar nāvi, spīdzinās vai citādi necilvēcīgi vai pazemojoši pret viņu izturēsies vai sodīs (neizraidīšanas princips). EESK joprojām iebilst pret nepavadītu nepilngadīgo, personu, kurām vajadzīga medicīniska aprūpe, un grūtnieču atgriešanu.

4.5. Ciešāka sadarbība ar trešām valstīm

4.5.1. EESK pilnībā atbalsta ciešu sadarbību ar trešām valstīm visā kontrabandas maršrutā. Komiteja piekrīt, ka uzsvars būtu jāliek uz atbalstu robežu pārvaldībai, tomēr arī uzskata, ka tieši šajā jomā par galveno prioritāti būtu jānosaka ES sadarbība un koordinācija starp pašreizējo imigrācijas sadarbības koordinātoru tīklu, Eiropas migrācijas sadarbības koordinātoriem un dalībvalstu diplomātiskajiem pārstāvjiem.

4.5.2. Šīs koordinācijas mērķis būtu panākt, ka ES iestādes (Eiropas Komisija, Eiropas Ārējās darbības dienests (EĀDD)) un dalībvalstis nosaka saskaņotas procedūras, lai cilvēki varētu pieprasīt humanitāro vīzu un patvērumu no savām mītnes valstīm vai drošas kaimiņvalsts, un tādējādi nodrošina alternatīvu, humānu un likumīgu iespēju ieeļošanai Eiropā. Kaimiņvalstis, piemēram, Turcijā, Libānā, Jordānijā un Lībijā, varētu izveidot "karstos punktus", kur būtu iespējams izvērtēt pieteikumus un tiem cilvēkiem, kuri atbilst ES patvēruma atzīšanas rādītājam, izsniegt humanitāro vīzu, kā tas pašlaik notiek Brazīlijā. Svarīgi ir arī veicināt dialogu ar pilsoniskās sabiedrības organizācijām, kas ir tiesā saskarē ar bēgļiem, un tās iesaistīt šajos pasākumos, lai nodrošinātu cilvēktiesību aizsardzību un augstāku pieteikumu apstrādes efektivitāti.

⁽¹⁷⁾ <http://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/crc.pdf>

4.5.3. Šo humanitāro vīzu priekšrocība ir tā, ka tās mazina spiedienu uz ES pierobežas valstīm, nodrošina, ka attiecībā uz patvēruma meklētājiem tiek ievērota ES Pamattiesību harta un ANO Konvencija par bērna tiesībām, un migrantu kontrabanda kļūst par ļoti riskantu darbību, kas nes niecīgu peļņu. Tiesības palikt varētu tikt pagaidām balstītas uz to, vai ir droši atgriezties izcelsmes valstī, vai būt saistītas ar darba tirgu, ņemot vērā prasmju trūkumu un demogrāfiskās problēmas, kas ietekmē izaugsmi Eiropā.

Briselē, 2015. gada 10. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido ES kopējo drošu izcelsmes valstu sarakstu Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2013/32/ES par kopējām procedūrām starptautiskās aizsardzības statusa piešķiršanai un atņemšanai nolūkā un ar ko groza Direktīvu 2013/32/ES”

(COM(2015) 452 final)

(2016/C 071/13)

Ziņotājs: José Antonio MORENO DÍAZ

Eiropas Parlaments 2015. gada 16. septembrī un Eiropas Komisija 2015. gada 15. oktobrī saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pantu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

“Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko izveido ES kopējo drošu izcelsmes valstu sarakstu Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2013/32/ES par kopējām procedūrām starptautiskās aizsardzības statusa piešķiršanai un atņemšanai nolūkā un ar ko groza Direktīvu 2013/32/ES”

(COM(2015) 452 final).

2015. gada 21. oktobrī par minēto tematu ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju nolēma konsultēties Eiropas Savienības Padome.

Par komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Ārējo attiecību specializētā nodaļa savu atzinumu pieņēma 2015. gada 12. novembrī.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 512. plenārajā sesijā, kas notika 2015. gada 9. un 10. decembrī (2015. gada 10. decembra sēdē), ar 180 balsīm par, 4 balsīm pret un 6 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

Secinājumi

1. Komisija uzskata, ka – saskaņā ar Direktīvu 2013/32/ES⁽¹⁾ – ir lietderīgi izveidot kopēju drošu izcelsmes valstu sarakstu.
 - 1.1. Regulas priekšlikuma pielikumā tā ierosina arī sākotnēju to trešo valstu sarakstu, kuras iekļaujamas ES kopējā drošu izcelsmes valstu sarakstā, un tās ir Albānija, Bosnija un Hercegovina, bijusī Dienvidslāvijas Maķedonijas Republika, Kosova, Melnkalne, Serbija un Turcija.
 - 1.2. EESK uzskata, ka īpašie kritēriji valsts atzīšanai par drošu Direktīvas 2011/95/ES un it īpaši Direktīvas 2013/32/ES I pielikuma izpratnē jānosaka konkrētāk, viennozīmīgāk un uzticamāk.
 - 1.3. EESK atzinīgi vērtē Komisijas iniciatīvu, taču norāda, ka šobrīd varētu būt pārāgri izstrādāt minētajam mērķim paredzētu par drošām uzskatāmu valstu konkrētu sarakstu.

2. Ieteikumi

- 2.1. EESK atzinīgi vērtē priekšlikumu un uzskata, ka ir lietderīgi izveidot ES kopējo drošu izcelsmes valstu sarakstu, pamatojoties uz Direktīvā 2013/32/ES noteiktajiem kopējiem kritērijiem, jo tas veicinās ar drošas izcelsmes valsts koncepcijas piemērošanu saistīto procedūru izmantošanu dalībvalstīs un tādējādi palielinās šo valstu patvēruma sistēmu vispārējo efektivitāti.
- 2.2. ES kopēja drošu izcelsmes valstu saraksta izveides mērķis jebkurā gadījumā ir novērst dažas no esošajām atšķirībām starp dalībvalstu “drošu” izcelsmes valstu sarakstiem.

⁽¹⁾ OV L 180, 29.6.2013., 1. lpp.

2.3. Arī tad, ja dalībvalstis varētu pieņemt tiesību aktus, kas ļauj valsts līmenī noteikt drošas izcelsmes valstis, kuras nav minētas ES kopējā sarakstā, kopējs saraksts nodrošinātu to, ka visās dalībvalstīs attiecībā uz pieteikumu iesniedzējiem, kuru izcelsmes valstis ir minētajā sarakstā, koncepcija tiek piemērota vienādi.

2.4. Regulas 2. pantā jebkurā gadījumā skaidri jāmin specifiski, konkrēti un noteikti rādītāji un kritēriji, kas jāizvērtē, lai kādu valsti iekļautu drošu izcelsmes valstu sarakstā, cita starpā aktuāla informācija no tādiem avotiem kā Eiropas Cilvēktiesību tiesa, Apvienoto Nāciju Organizācijas Augstā komisāra bēgļu jautājumos birojs (UNHCR), Eiropas Patvēruma atbalsta birojs (EASO), Eiropas Padome un citas cilvēktiesību organizācijas.

2.5. Lēmumam par valsts iekļaušanu kopējā sarakstā jābūt pamatotam un paskaidrotam, un tajā jāizvērtē visi iepriekšējā punktā minētie kritēriji saistībā ar visiem vajāšanas iemesliem un smagu kaitējumu, kas ļautu piešķirt starptautisko aizsardzību.

2.6. Lai veiktu izmaiņas sarakstā, ir jāizveido elastīgāks grozījumu mehānisms, kas ļauj saprātīgā termiņā reaģēt uz mainīgajiem apstākļiem sarakstā iekļautajās valstīs.

2.7. EESK uzskata, ka jebkādas izmaiņas sarakstā ir jāpamato un jāpaskaidro, ņemot vērā UNHCR, EASO, Eiropas Padomes un citu cilvēktiesību organizāciju ekspertu atzinumus.

2.8. EESK uzskata arī, ka ir lietderīgi izveidot mehānismu, ar kura palīdzību atzītas cilvēktiesību organizācijas, kā arī ombudi un ekonomikas un sociālo lietu komitejas varētu sākt saraksta grozīšanas procedūru.

2.9. EESK ierosina pieprasīt pamatotu lēmumu par to, vai pēc tam, kad saskaņā ar Direktīvu 2013/32/ES ir veikts individuāls novērtējums, konkrētā gadījumā ir piemērojama drošas izcelsmes valsts koncepcija.

2.10. Turklāt būtu jānostiprina paātrināto procedūru procesuālās garantijas, visos gadījumos nodrošinot katras lietas individuālu izskatīšanu un drošas izcelsmes valsts koncepcijas piemērošanas atbilstību.

2.11. EESK uzskata, ka drošas izcelsmes valsts koncepciju noteikti nevar piemērot gadījumos, kad netiek ievērota preses brīvība un politiskais plurālisms, kā arī valstīm, kurās notiek vajāšana dzimuma un/vai seksuālās orientācijas, kā arī piederības nacionālajai, etniskajai, kultūras vai reliģiskajai minoritātei dēļ.

2.12. EESK arī uzskata, ka jāuzlabo neaizsargātu pieteikuma iesniedzēju identifikācijas mehānismi. Ja šāda identifikācija ir notikusi jau paātrinātās procedūras piemērošanas laikā, nekavējoties jāpiemēro parastā procedūra.

2.13. Visbeidzot jānodrošina efektīva tiesiskā aizsardzība pret noraidošiem lēmumiem, kuru pamatā ir izcelsmes valsts atzīšana par drošu un kuriem ir apturoša iedarbība atbilstoši Direktīvas 2013/32/ES 46. panta 5. punktam.

3. Priekšvēsture

3.1. Eiropas Savienības centieni – līdz šim gan nesekmīgi – likvidēt atšķirības dalībvalstu patvēruma sistēmās nav nekas jauns. Kopš 1999. gada Eiropas Savienība ir pieņēmusi virkni juridisku instrumentu, lai izveidotu kopēju Eiropas patvēruma sistēmu (KEPS), ar mērķi saskaņot tiesību aktus attiecībā uz patvēruma piešķiršanas procedūrām, uzņemšanas nosacījumiem un citiem aspektiem, kas saistīti ar starptautiskās aizsardzības sistēmu.

3.2. Eiropadome 2015. gada 15. oktobra secinājumos (EUCO 26/15) ir paziņojusi: "Migrācijas un bēgļu krīzes risināšana ir kopīgs pienākums, kuram ir vajadzīga visaptveroša stratēģija un pastāvīgi apņēmīgi centieni solidaritātes un atbildības garā." Noslēgumā tā secina: "Iepriekš izklāstītās pamatnostādnes ir vēl viens svarīgs solis ceļā uz mūsu visaptverošo stratēģiju, kurā ievērotas tiesības meklēt patvērumu, pamattiesības un starptautiskās saistības. Tomēr ir arī citas svarīgas prioritāras darbības, kuras jāturpina apspriest attiecīgajos forumos, – tostarp Komisijas priekšlikumi. Jāturpina arī pārdomu process par ES vispārējo migrācijas un patvēruma politiku."

3.3. Direktīva 2013/32/ES ļauj dalībvalstīm piemērot izņēmuma un ātras procedūras, it īpaši paātrinātas procedūras uz robežām vai tranzīta zonās, ja pieteikuma iesniedzējs ir tādas valsts pilsonis, kas ir atzīta par drošu atbilstoši valstu likumdošanai un kas uzskatāma par drošu attiecībā uz pieteikuma iesniedzēju, ņemot vērā viņa konkrētos apstākļus. Tikai dažas dalībvalstis ir pieņēmušas drošu izcelsmes valstu sarakstus.

3.4. Pārstrādājamā Direktīva par kopējām procedūrām starptautiskās aizsardzības statusa piešķiršanai un atņemšanai (2013/32/ES, 2013. gada 26. jūnijs): minētās direktīvas mērķis ir mazināt atšķirības starp valstu procedūrām un nodrošināt ātrākus un taisnīgākus lēmumus par patvērumu attiecībā uz atkārtotiem patvēruma pieteikumiem vai pieteikumiem, kuros nav jaunu elementu. Neraugoties uz jaunajā tekstā ieviestajiem uzlabojumiem, dalībvalstīm joprojām ir plaša rīcības brīvība, kas varētu kavēt virzību uz mērķi izveidot patiesi kopēju procedūru.

4. Analīze

4.1. Drošas izcelsmes valsts koncepcijai ir nozīmīgas praktiskas sekas, piemēram, iespēja piemērot šiem pieteikumiem paātrināto procedūru (Direktīvas 2013/32/ES 31. panta 8. punkta b) apakšpunkts), tādējādi arī īsāki termiņi lēmuma pieņemšanai par pieteikuma pamatotību, grūtības šajā saīsinātajā termiņā noteikt, kuri pieteikuma iesniedzēji ir neaizsargātā situācijā (Direktīvas 2013/32/ES 24. pants) un, visbeidzot, lielākas grūtības šo valstu pilsoņiem piekļūt starptautiskajai aizsardzībai, vadoties no pieņēmuma, ka viņu pieteikums ir nepamatots (Direktīvas 2013/32/ES 32. panta 2. punkts).

4.2. Atšķirīgā starptautiskās aizsardzības pieteikumu izskatīšana atkarībā no valstspiederības var būt pretrunā ar 1951. gada Ženēvas Konvencijas par bēgļu statusu 3. pantā noteikto, proti, nediskriminēt bēgļus pēc izcelsmes zemes pazīmēm. Visu šo faktoru dēļ ir ieteicams drošas trešās valsts jēdzienu izmantot šaurā nozīmē.

4.3. Jāuzsver, ka kopēja drošu izcelsmes valstu saraksta pieņemšana ne vienmēr nozīmētu lielāku saskaņotību, jo tiek pieļauta šā kopējā saraksta un katras dalībvalsts sarakstu līdzaspastāvēšana.

4.4. Regulas priekšlikumam pievienots septiņu valstu saraksts, kura pamatā ir Komisijas priekšlikumā izmantotie rādītāji: cilvēktiesību aizsardzības tiesību aktu esamība, cilvēktiesību starptautisko līgumu ratifikācija, Eiropas Cilvēktiesību tiesas notiesājošo spriedumu skaits attiecīgajā valstī, ES kandidātvalsts statuss, minēto valstu pilsoņiem piešķirtās starptautiskās aizsardzības atzīšanas gadījumu procentuālais īpatsvars, attiecīgās valsts iekļaušana dalībvalstu drošas izcelsmes valstu sarakstos.

4.5. Tomēr šķiet, ka minētajos rādītājos nav pienācīgi ņemti vērā Patvēruma procedūru direktīvas I pielikumā minētie kritēriji, jo nav vērtēta, piemēram, tiesību faktiskā piemērošana un cilvēktiesību ievērošana un tas, vai nepastāv vajāšana vai smaga kaitējuma nodarīšana tādu iemeslu dēļ, kas dod tiesības uz starptautiskas aizsardzības atzīšanu.

4.5.1. Valsts un starptautiskie tiesību akti cilvēktiesību jomā: tā neapšaubāmi ir obligāta prasība ikvienai valstij, kas tiek iekļauta drošu izcelsmes valstu sarakstā, taču ar to vien nepietiek, jo Direktīvas 2013/32/ES I pielikumā teikts, ka jānovērtē cilvēktiesību ievērošana praksē. Jebkurā gadījumā šķiet, ka šo obligāto prasību nav pienācīgi ņēmusi vērā pati Komisija, jo savā priekšlikumā starp drošām valstīm iekļāvusi valstis, kuras – dažos gadījumos – nav ratificējušas svarīgākos starptautiskos cilvēktiesību nolīgumus, piemēram, Kosovu.

4.5.2. Eiropas Cilvēktiesību tiesas notiesājošo spriedumu skaits 2014. gadā pret attiecīgajām valstīm neatspoguļo pašreizējo situāciju cilvēktiesību jomā ierosinātajās valstīs. Lielākā daļa 2014. gadā iztiesāto lietu attiecas uz vairākus gadus seniem faktiem, un tas saistīts gan ar kavēšanos ECT darbībā, gan to, ka, pirms griezties ECT, ir jāizmanto visi valstī pieejamie tiesiskās aizsardzības līdzekļi.

Komisijas veiktā datu analīze var radīt pārpratumus. Notiesājošo ECT spriedumu skaitu Komisija salīdzina ar kopējo nolēmumu skaitu, ko ECT pieņēmusi par attiecīgo valsti, neatkarīgi no tā, cik daudzos no šiem spriedumiem ir notikusi iedziļināšanās lietas būtībā, proti, attiecībā uz cilvēktiesību ievērošanu. Piemēram, attiecībā uz Turciju no Komisijas minētajiem 2 899 pieteikumiem, kas iesniegti ECT un kuriem gan nav norādīts ne minēto gadījumu norises laiks, ne iztiesāšanas ilgums, reāli nolēmums pēc būtības ir pieņemts tikai 110 lietās, un 94 no tām jeb 93 % gadījumu konstatēts, ka ir pārkāpta Eiropas Cilvēktiesību konvencija⁽²⁾. Attiecībā uz Bosniju un Hercegovinu 2014. gadā pieņemti septiņi nolēmumi pēc būtības, un piecos no tiem (71 %) konstatēti cilvēktiesību pārkāpumi⁽³⁾. Melnkalnes gadījumā minētais procentuālais īpatsvars ir 100 %⁽⁴⁾, Serbijas – 88 %⁽⁵⁾, bijušās Dienvidslāvijas Maķedonijas Republikas – 66 %⁽⁶⁾ un Albānijas – 66 %⁽⁷⁾.

Komisija nav norādījusi ne to, kādas cilvēktiesības ir pārkāptas, ne arī iedziļinājusies minēto spriedumu saturā, lai arī tā ir ļoti svarīga informācija, lai izvērtētu, vai pastāv vajāšana tādu iemeslu dēļ, kas dod tiesības uz starptautisku aizsardzību.

4.5.3. ES kandidātvalsts statuss nenozīmē, ka attiecīgā valsts jau atbilst Kopenhāgenas kritērijiem, bet gan to, ka valsts ir uzsākusi procesu, lai panāktu to izpildi. Gluži pretēji – progresa ziņojumos⁽⁸⁾ par ES kandidātvalstīm, kas iekļautas ierosinātās regulas sarakstā, norādītas nepilnības tādās jomās kā cilvēktiesību ievērošana, tiesiskums, korupcija, plašsaziņas līdzekļu politiskā kontrole un tiesu iestāžu neatkarība.

4.5.4. To gadījumu procentuālais īpatsvars, kuros Eiropas Savienībā 2014. gadā atzīts, ka pieteikuma iesniedzējiem no šīm valstīm jāpiešķir starptautiska aizsardzība: Komisijas veiktā statistikas analīze par visas ES datiem par 2014. gadu var radīt neskaidrību. Aplūkojot starptautiskās aizsardzības atzišanas procentuālo īpatsvaru konkrētās dalībvalstīs, redzama nevienmērīga aina. Piemēram, 2015. gada otrajā ceturksnī Kosovas pilsoņiem starptautiskā aizsardzība visā Eiropas Savienībā piešķirta 18,9 % gadījumu, taču vērojamas lielas atšķirības tādu valstu starpā kā Itālija (60 %) un Vācija (0,4 %) ⁽⁹⁾.

4.5.5. Valstu iekļaušana dalībvalstu drošu izcelsmes valstu sarakstos: arī dalībvalstu drošu izcelsmes valstu saraksti nav vienkārši, jo katra dalībvalsts šīm valstīm piemērojusi visdažādākos kritērijus, tāpēc tos nevar izmantot kopējā saraksta izstrādei.

4.6. Komisijas priekšlikumā par šo septiņu valstu iekļaušanu drošu izcelsmes valstu sarakstā būtu jāatsaucas uz citiem lietderīgiem un efektīviem rādītājiem, ar ko iespējams novērtēt tiesību piemērošanas pakāpi un cilvēktiesību ievērošanu; tie varētu būt piemēram, informācijas avoti, ko Eiropas Cilvēktiesību tiesa⁽¹⁰⁾ savā iedibinātajā judikatūrā ir atzinusi par piemērotiem, lai izvērtētu situāciju izcelsmes valstī un risku atgriešanas gadījumā. Regulas priekšlikuma 2. panta 2. punktā gan ir iekļauti minētie avoti, it īpaši informācija no "EĀDD (.), EASO, UNHCR, Eiropas Padomes un citām attiecīgām starptautiskām organizācijām", taču tie attiecas uz saraksta pārskatīšanu, nevis tā izstrādi.

4.7. Komiteja uzskata, ka jānosaka tādi rādītāji, kas atspoguļotu stāvokli cilvēktiesību jomā saistībā ar **visiem** iemesliem, kas dod tiesības uz starptautiskās aizsardzības atzišanu, piemēram, vārda un preses brīvības ievērošana, politiskā pluralisma ievērošana, lesbiešu, geju, biseksuāļu, transpersonu un interseksuāļu (LGBTI), kā arī etnisko, kultūras vai reliģisko minoritāšu kopienas stāvoklis.

⁽²⁾ Eiropas Cilvēktiesību tiesa: Valsts profils – Turcija, 2015. gada jūlijs. http://www.echr.coe.int/Documents/CP_Turkey_ENG.pdf

⁽³⁾ Eiropas Cilvēktiesību tiesa: Valsts profils – Bosnija un Hercegovina, 2015. gada jūlijs. http://www.echr.coe.int/Documents/CP_Bosnia_and_Herzegovina_ENG.pdf

⁽⁴⁾ Eiropas Cilvēktiesību tiesa: Valsts profils – Melnkalne, 2015. gada jūlijs. http://www.echr.coe.int/Documents/CP_Montenegro_ENG.pdf. Pēc būtības izskatīta viena lieta, un tajā konstatēti cilvēktiesību pārkāpumi.

⁽⁵⁾ Eiropas Cilvēktiesību tiesa: Valsts profils – Serbija, 2015. gada jūlijs. http://www.echr.coe.int/Documents/CP_Serbia_ENG.pdf. No 18 pēc būtības izskatītajām lietām 16 lietās konstatēti Konvencijas pārkāpumi.

⁽⁶⁾ Eiropas Cilvēktiesību tiesa: Valsts profils – bijusī Dienvidslāvijas Maķedonijas Republika, 2015. gada jūlijs. http://www.echr.coe.int/Documents/CP_The_former_Yugoslav_Republic_of_Macedonia_ENG.pdf

⁽⁷⁾ Eiropas Cilvēktiesību tiesa: Valsts profils – Albānija, 2015. gada jūlijs. http://www.echr.coe.int/Documents/CP_Albania_ENG.pdf. No 150 lietām, kurās 2014. gadā pieņemts nolēmums, pēc būtības izskatītas tikai sešas, un Eiropas Cilvēktiesību konvencijas pārkāpumi konstatēti četros gadījumos.

⁽⁸⁾ Pieejami šeit http://ec.europa.eu/enlargement/countries/package/index_en.htm

⁽⁹⁾ Eurostat: *First Instance decision on applications by citizenship, age and sex*, Ceturkšņa dati. <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do>

⁽¹⁰⁾ *Inter alia*, NA pret Apvienoto Karalisti, lieta Nr. 25904/2007, 2008. gada 17. jūlijs; *Gaforov* pret Krieviju, 2010. gada 21. oktobris.

4.8. Regulas priekšlikuma 2. panta 2. punktā noteikts, ka kopējais drošu izcelsmes valstu saraksts ir regulāri jāpārskata. Grozījumu procedūra, uz ko norādīts regulas priekšlikumā, ir parastā likumdošanas procedūra (ierosinātās regulas 2. panta 3. punkts) un – strauju situācijas izmaiņu gadījumā trešā valstī – valsts statusa ES kopējā sarakstā apturēšana uz vienu gadu, ko var pagarināt par vēl vienu gadu (ierosinātās regulas 3. pants).

4.9. Šķiet, ka neviena no abām procedūrām, ne parastā likumdošanas koplēmuma procedūra, ne 3. pantā minētā apturēšanas procedūra, nepiedāvā ātru un elastīgu mehānismu, ar ko reaģēt uz situācijas maiņu kopējā sarakstā iekļautajās izcelsmes valstīs. Diemžēl vairākās valstīs vērojami dažādi piemēri, kas liecina par politiskās situācijas, demokrātisko garantiju un cilvēktiesību ievērošanas strauju pasliktināšanos, ko ar paredzētajiem mehānismiem būtu grūti novērst. Turklāt šāds stāvoklis var ielgt, tāpēc maksimālais divu gadu apturēšanas termiņš ir ļoti īss.

4.10. Vērtējot attiecīgās valsts stāvokļa pēkšņas pārmaiņas, vienmēr būtu jāsaņem EASO, UNHCR, Eiropas Padomes un citu attiecīgu starptautisko organizāciju eksperta atzinums tāpat kā attiecībā uz saraksta grozīšanu saskaņā ar parasto likumdošanas procedūru.

4.11. Pieņemot regulu, tiks izslēgta iespēja, ka patvēruma pieprasītāji valsts iestādēs varētu apstrīdēt drošas izcelsmes valsts iekļaušanu sarakstā, kā tas ir iespējams attiecībā uz dalībvalstu sarakstiem. Būtu ieteicams paredzēt iespēju, ka šādas izmaiņas var ierosināt cilvēktiesību organizācijas vai patvēruma meklētāji.

4.12. Saskaņā ar Direktīvas 2013/32/ES 31. panta 8. punkta b) apakšpunktu dalībvalstīm ir atļauts paātrināt pieteikumu izskatīšanas procedūras, ja pieteikuma iesniedzēji ir no drošām izcelsmes valstīm. Minētā paātrinātā izskatīšana nekādā gadījumā nedrīkst mazināt procesuālās garantijas⁽¹¹⁾ īsāko termiņu dēļ. Tā nedrīkst arī novest pie situācijas, ka starptautiskās aizsardzības pieteikumus neizskata individuāli, jo tas ir aizliegts ar Direktīvas 2013/32/ES 10. panta 3. punkta a) apakšpunktu.

4.13. Direktīvas 2013/32/ES 36. panta 1. punktā noteikts, ka drošas izcelsmes valsts sarakstos iekļautās valstis var tikt uzskatītas par drošu izcelsmes valsti konkrētam pieteikuma iesniedzējam tikai pēc individuālas pārbaudes. Šajā individuālajā pārbaudē, pieņemot pamatotu lēmumu, kurā pierādīšanas pienākums ir attiecīgajai dalībvalstij un kuru var pārsūdzēt, būtu jāizvērtē, vai konkrētā gadījumā ir atbilstīgi piemērot drošas izcelsmes valsts koncepciju.

4.14. Tā kā regulas pieņemšana nozīmē, ka patvēruma meklētāju iespējas apstrīdēt izcelsmes valsts iekļaušanu drošu izcelsmes valstu sarakstā tiek ierobežotas, ir jāstiprina garantēta piekļuve efektīvam tiesībaizsardzības līdzeklim katrā atsevišķā gadījumā, nodrošinot apturošu efektu atbilstoši Patvēruma procedūru direktīvas 46. panta 5. punktam.

4.15. Tāpat jānodrošina to pieteikuma iesniedzēju identifikācija, kuri atrodas īpaši neaizsargātā situācijā un kuriem saskaņā ar Direktīvas 2013/32/ES 24. panta 3. punktu nevar piemērot paātrinātās procedūras. Šādos gadījumos būtu jānosaka prasība veikt identifikāciju, pirms pieņemt lēmumu par paātrinātās procedūras piemērošanu, vai, ja neaizsargātības situācija tiek apzināta vēlāk, jānosaka iespēja atteikties no paātrinātās procedūras un atgriezties pie parastās procedūras.

Briselē, 2015. gada 10. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Georges DASSIS*

⁽¹¹⁾ Eiropas Savienības Tiesa, 2013. gada 31. janvāra lieta C-175/11, 74. un 75. punkts.

ISSN 1977-0952 (elektroniskais izdevums)
ISSN 1725-5201 (papīra izdevums)

Eiropas Savienības Publikāciju birojs
2985 Luksemburga
LUKSEMBURGA

LV